

Izdevums ir Latvijas Bankas pateicība tās 20 gados izlaisto atjaunotā lata naudas zīmju grafiskā dizaina un plastiskā veidojuma autoriem, jo vairāk nekā 40 mākslinieku radošā enerģija un profesionālās prasmes ļāvušas katru naudas zīmi veidot kā kultūras zīmi un Latvijas nacionālās valūtas dizainam gūt augstu starptautisko novērtējumu un atzinību sabiedrībā. Mākslinieku fotoportretus, mākslas darbu reprodukcijas un radošās biogrāfijas kodolīgus pašnovērtējumus papildina izdevuma sastādītājas Ramonas Umblijas veiktā naudas zīmju dizaina izveidē ievēroto principu un metožu analīze, ārvalstu ekspertu viedokļi un Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas locekļu atzinumi. Ietvertas *Ph.D.* Dainas Teters pārdomas par termina "nauda" izcelsmi un saturu, vēsturiski materiāli par atjaunotā lata tapšanas pirmsākumiem un informācija par Latvijas Bankas sadarbību ar sabiedrību naudas zīmju dizaina jomā, kā arī ieskats Latvijas Bankas rīkotajā atjaunotās nacionālās valūtas 20 gadu jubilejai veltītajā multimedijālajā izstādē.



• **Ls**
20

Nacionālās valūtas
mākslas gadi

Saturs

Ievadvārdi. <i>Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs</i>	5
Dievišķā atblāzma naudas zīmē. <i>Daina Teters</i> , Ph.D.	6
Nacionālās valūtas mākslas PIN kods. <i>Ramona Umblīja</i>	12
Ārvalstu ekspertu viedoklis	16
Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas locekļu atziņas	18
Sandra Belsone	22
Aigars Bikše	24
Ilmārs Blumbergs	28
Gunārs Cīlītis	32
Edgars Folks	34
Ligita Franckeviča	36
Edgars Grīnfelds un Aivars Krūklis	38
Ivo Grundulis	40
Kristaps Ģelzis	42
Frančeska Kirke	46
Arnis Kleinbergs	48
Gunārs Krollis	50
Ilze Libiete	54
Gunārs Lūsis	56
Ivars Mailītis	60
Valdis Ošiņš un Imants Žodžiks	62
Arta Ozola-Jaunarāja	66
Aigars Ozoliņš	70
Juris Petraškevičs	72
Arvīds Priedīte	76
Dainis Pundurs	80
Jānis Ronis	82
Artis Rutks	84
Krišs Salmanis	86
Inta Sarkane	88
Guntars Sietiņš	90
Jānis Strupulis	94
Laimonis Šēnbergs	96
Olga Šilova	100
Andris Vārpa	104
Henrihs Vorkals	106
Teodors Zaļkalns	110
Rihards Zariņš	112
Monētu dizains un sabiedrība. Emīlija Adumāne	114
Īpašās 1 lata apgrozības monētas ar ierobežotu tirāžu	116
Multimediālās izstādes koncepcija un veidols	118
Latvijas Kultūras fonda konkurss	124
Lata naudas zīmju mākslinieki	126
Personu rādītājs	132
Summary	134

Ralfs Valdo Emersons savulaik teicis, ka nauda, kas taču reprezentē dzīves prozu un par ko labā sabiedrībā nav pieņemts runāt bez iepriekšējas atvainošanās, pēc savas būtības un pēc likumiem, kas to darbina, ir tikpat skaista kā rozes.

Lai kā būtu ar likumiem un būtību, naudai ir arī forma, ko veido ne tikai kaltuvē vai spiestuvē, bet vispirms jau mākslinieka darbnīcā.

Jau pirms Latvijas neatkarības atjaunošanas mākslinieki bija tie, kas sāka domāt par to, kādai jābūt mūsu brīvās valsts naudai. Tiklīdz radās praktiskā iespēja un nepieciešamība uzsākt darbu pie lata ieviešanas, mākslinieku redzējums kļuva būtisks.

Dizaingrafika Valda Ošiņa un arhitekta Imanta Žodžika piedāvājums lata banknošu izveidei kļuva par pamatu banknotēm, kuras lietojam ikdienā un kuru dizains sevī apvieno racionāla praktiķa un emocionāla sapņotāja redzējumu. Latvijas Bankai, izvēloties piedāvājumu tālākam darbam, noteicoši bija divi faktori: attēlojamo sižetu simboliskā nozīmība latviskās identitātes izjūtai un iecerētais skaistais veidols tobrīd gluži inovatīvās datorgrafikas sniegunā. Tieši precīzā tēlainība, sasaistīta ar visjaunākajiem tehnoloģiskajiem un materiālajiem risinājumiem, ir naudas zīmju skaistuma pamatā. Tā tas ir gan apgrozības naudas zīmēm, gan jubilejas un piemiņas monētām, kas ir īpaša, ļoti spilgta lappuse neatkarību atguvušās Latvijas monetārajā stāstā. Tās izveidē līdzdalīgi bijuši vairāk nekā 40 Latvijas mākslinieku.

Turklāt šādi veidots un saprasts skaistums ir, ja tā var izteikties, konvertējams. Tam apliecinājums ir daudzās godalgas un atzinības, ko Latvijas Bankas jubilejas un piemiņas monētas guvušas pasaulē. Piemēram, *Krause Publications* konkursā *Coin of the Year* (COTY) saņemts gan gada novatoriskākās, gan mākslinieciskākās monētas, arī labākā mūsdienu notikumu atspoguļojuma un labākās zelta monētas vērtējums.

Latvijas mākslai pat tās avangardiskākajās izpausmēs arvien bijis un joprojām ir raksturīgs lirisks stāstījums un iekšējs līdzsvars. Tāpēc šogad īpaša atzinība – COTY balva kā 2011. gada mākslinieciskākajai monētai – Aleksandram Čakam veltītajai monētai.

Vēstures gaita pierāda, ka tieši monētu māksla ilgtermiņā spēj lieliski pretoties materiālās pasaules laicīgumam, savu vēstījumu nododot nākotnes arheologiem vēl pēc gadu tūkstošiem. Tāpēc lata monētas būs īpaša vērtība arī pēc Latvijas pievienošanās eiro zonai un vienotās Eiropas valūtas ieviešanas. Šis stāsts radīs turpinājumu eiro apgrozības monētās un arī jubilejas un piemiņas monētās, un tādējādi Latvijas mākslinieku redzējums arī šajā jomā kļūs arvien nozīmīgāks, jo varēs sasniegt miljoniem Eiropas iedzīvotāju viņu ikdienas gaitās.

Nauda ir līdzeklis mērķa sasniegšanai, nevis pats mērķis. Tomēr arī ceļam uz mērķi un izmantotajiem instrumentiem ir svarīga loma. Leonardo da Vinči pieder vārdi: "Kur gars nevada mākslinieka roku, māksla nav rodama." Latvijas mākslinieku garīguma apliecinājums ir arī 20 gadu darba kopsavilkums monētu mākslas jomā.

Latvijas Bankā ceļš uz jaunu naudas zīmju tapšanu ir tās speciālistu veikums, kārtojot ikvienu lielāku un sīkāku naudas izgatavošanas organizatorisko risinājumu un sadarbojoties ar monētu kaltuvēm un naudas zīmju izplatītājiem pasaulē. Savukārt kopā ar radošo specialitāšu pārstāvjiem darbojoties Latvijas Bankas monētu dizaina komisijā un pēc tam kopīgā redzējumā ar katru mākslinieku top naudas zīmes nominālvērtībai pievienotā garīgā vērtība. Tas ir brīnums, kas rada līdzpārdzīvojumu un lepnumu un sniedz gandarījumu.

Šī grāmata lasītājam un skatītājam sniedz unikālu iespēju salīdzināt un pārdomāt, kā katra konkrētā mākslinieka vai mākslinieces radošais rokraksts un emocionālā pasaules izjūta rod izpausmi monētā, kā mākslas vispārcilvēciskais vēstījums top par individualizētu naudas zīmi. Pētot 20 gados radītās monētas, nav iespējams detalizēti izsekot šā perioda Latvijas mākslas vēsturei, taču nav noliedzams, ka bez šā veikuma mākslas kopaina būtu krietni nabadzīgāka.

Grāmata ir arī Latvijas Bankas pateicība māksliniekiem par kopīgajiem brīnuma gaidīšanas un tapšanas mirklēm, par viņu atsaucību, radošumu un apbrīnojamo varēšanu, kas paplašina domas kapacitāti, liek atcerēties un neaizmirst, vērtēt caur zemtekstu un vissīkākajām niansēm, justies vienlaikus atklājējam un arī savas tautas vērtību glabātājam.



Ilmārs Rimšēvičs,
Latvijas Bankas prezidents

Daina Teters, *Ph.D.*

Dievišķā atblāzma naudas zīmē

Tu visu esi sakārtojis pēc mēra, skaitļa un svara.

(Zālamana Gudrības grāmata, 11,21:776)

Dienā, kad cilvēks lāvās smagākajam no pārkāpumiem – kļūt, kā atzina Dievs, "par vienu no mums" (*Genesis*, 3:22), – viņa acis atvērās un viņš tapa redzīgs. Kā konsekvence cilvēka redzēšanai bija spēja zināt, gribēt un varēt. Kā sods un vienlaikus ierobežojums varēšanai – viņam piespriestais mirstīgums.

Dienā, kad Dievam bija lemts mirt cilvēka rokās (*Nietzsche* 1887, 125. §), viņš jau bija sagatavojies savu galīgumu pārvarēt, laikus atkārtodams Dieva pasaules radīšanas algoritmu un arī iezīmējot visa salīdzinājuma, samērojuma un izsvēruma mēru – naudu – un iedibinot naudturības laikmetu, kurā šis mērs par valdnieku. Tas, ka pasaules radīšanas ikona reiz pasaulē valdīs, nebija Dieva iecerē. Tā iznāca nejaušība. Dievs visu radīto uzskatīja un atzina labu esam, nepamanot, ka radīšanas procesu cilvēks *post factum* noskatīs un kā Dieva līdzinieks zemes virsū reiz atkārtos.

Ko tad tajā varēja pamanīt?

Visu pasaules kvalitatīvo daudzveidību Dievs radīja sešās dienās, septīto dienu iesvētot un mierā esot. Radīšana ritēja pēctecīgi un kvantitatīvā samērībā: viņa darbības atkārtojās ik dienu no jauna pēc viena un tā paša parauga. Vispirms Dievs, ko nošķirdams, radīja, tad sacīja, likdams tam tapt, lai vēlāk, skatu radītājam pārlaidis un

redzamo samērojis, atrastu labu esam. Par darāmā gatavību ziņoja tā nosaukšana vārdā.

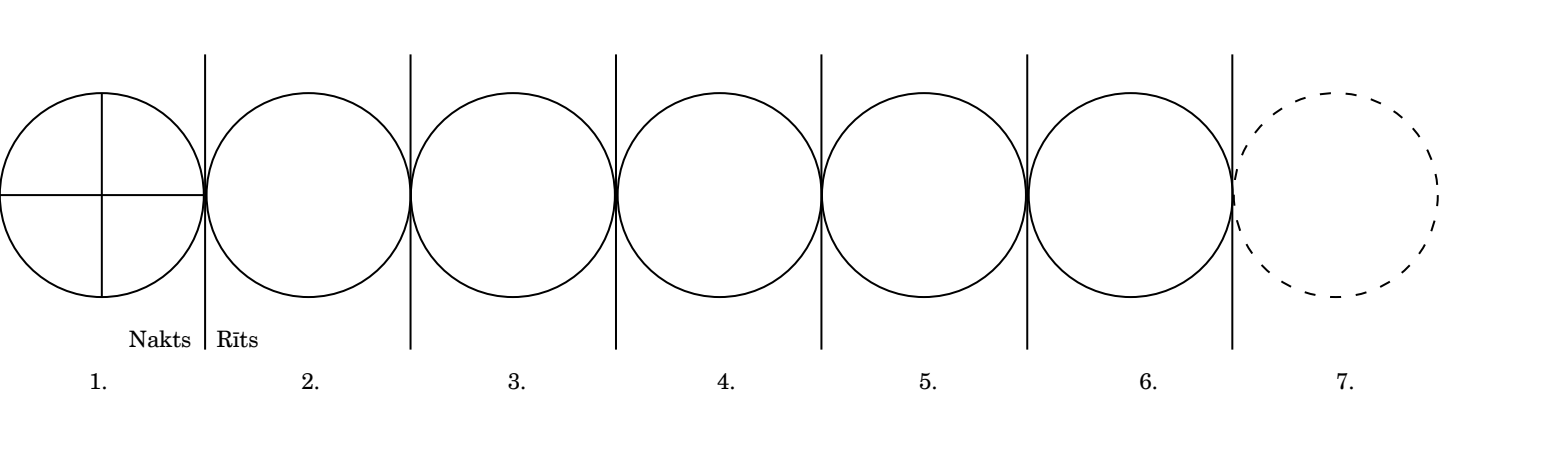
Šāda kārtība veidoja pirmās dienas matrici, ko likumsakarīgi iezīmēja pauze – vakars, kam tūlīt pat seko rīts. Līdzīgs scenārijs atkārtojās pārējās sešās dienās. Plektajā un sestajā dienā jau zināmo papildināja jauns motīvs – Dievs visai radībai vēlēja augļoties un vairoties, ko tā arī paklausīgi izpildīja.¹

Virspusējā radīšanas stāsta pārstāstā nolasāmas arī dziļākas likumsakarības (sk. 1. att.):

- radīšanas diena ir veseluma vienība, kas pasauli kārtο pēc skaitļa (viena diena, otrā diena, trešā diena utt.), jeb metrisks lielums. Katra nākamā diena ir palielināma par vienu vienību un dalāma, parasti uz pusēm vai četrās daļās;
- acu skatu dienai pārlaidušais radītājs tajā neatrod neko peļamu jeb, citiem vārdiem sakot, tās vizuālā arhitektūra veido estētisko un samērīgums savukārt – ētisko kārtības jēdzienu;
- katrā jaunā dienā radītais ir no svara kopējās pasaules būves kontekstā: tam tajā piemīt nozīme un svarīgums;
- visu dienu beigās pasaule ir gan līdzsvarota, gan vesela, un radīšanas dienu kolekcija izveido sistēmu, kurā mēriem eksistēt.²

1. attēls

Pasaules radīšanas struktūra



¹ Sk. 1. Mozus jeb Radīšanas grāmatas 1. un 2. nodaļu.

² Pirmās mēru sistēmas veidojās Senajos Austrumos. Tiesa, to garuma mērvienību, tilpuma un svara mēru izcelsme zinātniski precīzi nav pierādāma. Tās parasti saista ar cilvēka ķermeņa daļu garumiem vai cilvēka un dzīvnieku nešanas spējām. (*Pauly* 1979 (2), 791. lpp.)

Pasaules radīšanas algoritmiskais shematisms palienēja cilvēkam ideju par zīmes radīšanu, kas visu – lietas, darbības, īpašības, spējas un pat apdāvinātību – kā uz burvja mājienu padarītu viendabīgu, pasaules kvalitatīvo daudzējādību tādējādi aizstājot ar skaitlī, mērā un svarā pārtulkotu zīmi – naudu. Agrīnā nauda gandrīz burtiski izpilda no tās gaidīto: tā ir sverama³, tās pamatā ir skaitliska vienība, kas iekārtota kādā sistēmā, un tā mēra tikai būtiskas un vērtīgas lietas.

Pamazām ar naudu varēja mērīt visu, uzburot ilūziju, ka viss tajā iemaināms, nopērkams un iegūstams piederībā. Īpašums likās esam cilvēka ķermeniskais paplašinājums un spēcinājums. Cilvēka un sabiedrības attīstības līmenim augot, vairojās to vajadzības, ar tām saistītie mērķi un auga vajadzība pēc līdzekļiem šo mērķu sasniegšanai (*Simmel* 1900, 5. nod., 5. §).

Psiholoģiski naudas teleoloģijas⁴ sekas izpaudās kā līdzekļa pārtapšana mērķī, un nu jau nevis ar to kā starpniekzīmi varēja nokļūt pie vēlamā, bet pati nauda likās iemiesojams mērķis. Tā radās naudas kāre, negausība un alkātība. Kļuvusi patstāvīga, zīme parādīja savu varu visās tās izpausmēs.

Vispirms monētās – ieapaļās vai retāk četrstūrainās – pasauli un laika mēru ģeometriski atspoguļojošās, kā arī mēru, skaitlī un svaru pārstāvošās vienībās, kuras atgādina⁵ pasaules radīšanas akta jēgu:

- monētu ģeometriskā forma ir minimalizēta sākotnējo laika mēru – dienu – un pasauli attēlojoša zīme;
- tā atkārtο pasaules materialitāti, jo ir veidota no metāla noteiktās sakausējuma proporcijās, tāpat tai ir noteikts svars un lielums;
- vai nu pati monēta ir skaitliska vienība, vai tā ir vienību daļa, vai to salikums;⁶

³ Sākumā nauda ir dalāma un sverama, galvenokārt metāla stienju vai spirālveida gredzenu veidā. 9.–12. gs. tā bija tipiska nauda arī Latvijā (Ducmane 2007, 13. lpp.). Svēršanas izcelsmi saglabā vairāku naudas zīmju nosaukumi: elektrona staters, obols, drahma, talents, ass, sterliņu mārciņa, marka u.c. (sk. *Trapp* 1992).

⁴ Vārds *teleoloģija* cēlies no grieķu val. *telos* – beigas, nobeigums, piepildīšanās, rezultāts (*Бейсман* 1991, 1235. lpp.).

⁵ Vārds *monēta* acīmredzot radies no latīņu darbības vārda *monēre* (Latīņu–latviešu vārdnīca 1955, 572. lpp.), kura pamatnozīmes ir atsaukt atmiņā, atcerēties, atgādināt un brīdināt. *Monēta* ir apzīmējums, kas atvasināts no viena no Kapitolija tempļa dievietes Jūnonas epitetiem – Monēta. Kults atminēšanās personifikācijai ar tā svinēšanas dienu 1. jūnijā tika iedibināts 345. g. pr. Kr. Jūnonas Kapitolija svētvietā, kur sāka kalt naudu. Rezultātā divas parādības – naudas gabaliņš un naudas kaluve – ieguva vienu un to pašu vārdu – *monēta* (*Pauly* 1979 (3), 1410. lpp.).

⁶ Senās naudas vienības dalāmas ar formulu 1/n (piemēram, Persijas zelta dāreiku dalījums bija 1/12, 1/54 (vai 1/60) (*Pauly* 1979 (1), 1390. lpp.)) vai multiplicējamās (piemēram, grieķu tetradrahma vai dekadrahma).

⁷ Sākotnēji monētas bija bez attēliem, tad tie parādījās monētas aversā, reversā iesitot *quadratum incusum*, ko vēlāk nomainīja attēls.

⁸ Grieķu zelta laikmets 5. gs. pr. Kr. radīja divus ievērojamus monētu paraugu gatavotājus – Eiainētu un Kimonu no Sirakūzām, kuri kā izcili mākslinieki drikstēja monētu paraugus parakstīt.

⁹ Latīņu monētu savienības noteikumi radušies, Francijai, Beļģijai, Itālijai un Šveicei vienojoties par zelta un sudraba kaluma mēru. Lata monētām izmantoja 835° sudrabu. 1 latam atbilda 0.2903226 g zelta (kopš 1924. gada oktobra – 0.29032254 g).

¹⁰ Izņēmums šai ziņā ir Sprīdītis, kura ceļa aprakstam nepieciešama papildu indikācija: "Latvija – ES 2004".

4) monēta ir citu zīmju nesēja, kas norāda uz to radītāju – visbiežāk mītisko aizsācēju vai valdnieku;⁷

5) monēta ir arhitektoniski un estētiski samērota, un tas ļauj tai pārvērsties mākslas darbā;⁸

6) monētas ir nosauktas vārdā, kas tās atšķir citu no citas.

Pasaulē ierastām monētu veidošanas tradīcijām atbilda arī tagadējās Latvijas teritorijā kaltās monētas – feniņi, ārtigi, mārkas, graši, šiliņi, dālderī un dukāti. Šo monētu izejvielas galvenokārt bija sudrabs un arī zelts, un uz tām tradicionāli attēloti dažādi varas simboli (valdītāju portreti, monogrammas, ģerboņi u.c.).

Pārmaiņas sākās ar 1922. gadu, kad franku nomainīja Latīņu monētu savienības noteikumiem⁹ pieskaņotais lats. Tās skāra galvenokārt monētas aversa zīmējumu, kas kardināli mainīja ierasto raksturu. Monētas kļuva ļoti vienkāršas, un tās rotāja stilizētas ikonas – vārpa, palmas zaru vainags, latviešu meitenes portrets sānskatā. Jaunie motīvi maina monētām paredzēto funkcionalitāti, redzot tās kā rotu vai latviskā simbolu.

Atjaunotās brīvvalsts laikā attēlojuma repertuārs uz monētām jau liecina par apzinātu redzamās, krāsainās, skanošās pasaules pārvēršanu apzīmējuma formā, nekopējot to, bet gan pasaules ainu selekcionējot. Izvēlēti noteikti latviešu dzīves pasaules fragmenti – augi, radības un lietas, tādi latviešu sapņu un ilgu iemiesojumi, kas jau sen iekārtojušies mums apkārtesošajā universā.

Uz to vedina domāt gan izvēlēto zīmju minimālisms un to stilizācija, kas likuši saglabāt tikai ikonu un skaitlisko un verbālo simbolu,¹⁰ gan to iekārtojums nācijas vērtību sistēmā un estētikā.

Naudas, kas izveidotas dažādos laikos

Naudas, kas izveidotas dažādos laikos

Latviskās pasaules ainas elementi grupējami noteiktā sistēmā, kurā tie saglabā ne tikai tiešo nozīmi, bet uzbur arī papildu asociācijas. Augi, piemēram, pārstāv visus gadalaikus: egle ar čiekuru – ziemu, ūdensroze, kaut arī zied vasarā, piestāv pavasarim, ozolu vainags – vasaru, beka – rudenī. Radības asociējas ar latviešu augsti vērtētām īpašībām: ezis – ar taupību un gādīgumu par tumšo un auksto laiku, skudra – ar čaklumu, gailis – ar agru celšanos, varde – ar nekaitīgu un mazliet neveiklu izveicību, govš – ar ražīgumu. Tikai lasis pirmajā mirklī nešķiet tā latviskākā zivs, kamēr neatceramies Viļa Lāča Oskara dibināto topošās sabiedrības balstu – lašu kooperatīvu. Ar to lasis iekļuvis zemapziņā kā tautas kolektīvās labklājības garants. Latviešu slēptākās cerības liek lasim pārtapt gandrīz vai par lata sinonīmu.

Bez reālijām naudas attēliem izvēlēti arī tautas vēlmju, sapņu, izdomas un jaunrades veidojumi – sniegavīrs, Sprīdītis un skursteņslauķis, no kuriem pirmais atbild par laimes izjūtu, otrais – par laimes atrašanu, bet trešais – par tās pieburšanu. Pūcessakta un gredzens atbild par skaistumu, īsti latvisku skaistuma un aizsardzības izpratni, piparkūkas sirds un klinģeris asociējas ar mājīgumu un bez vārdiem saprotamiem nozīmīgākajiem svētkiem, un zvaniņš iezvana gan visus sākumus, gan beigas.

Zīmīgi, ka apzīmējumiem izvēlēti gan visu zīmju tipi, gan visi attēlojumu izveides skatpunkti. Pretskatā rādīts sniegavīrs un pūcessakta, sānskatā – gailis, Sprīdītis un ezis, pretskatā, kas saskan ar sānskatu, – egle, beka, čiekurs un zvaniņš, virsskatā – piparkūkas sirds, gredzens un klinģeris, bet triju ceturtdaļu pagriezienā – ūdensroze, lasis un skursteņslauķis.

Viens cilvēks neredz no visām šīm pozīcijām, – tā redz cilvēku kopums, tauta, kuras nacionālās jūtas galvenokārt saistītas ar redzes atmiņu un spēju domāt, just un dzīvot "ar acīm". Tas ir viens no iemesliem, kura dēļ latviešiem izrādījās tik grūti šķirties no "savas" naudas. Īstenībā tikai rūpīgi kolekcionētā veselumā – naudā – mums izdviēis neapzināti tematiski ietvert to, kas veido latvisko identitāti. Bet tik pierastie naudas gabaliņi – taustāmas un redzamas monētiņas, par kurām var ko nopirkt, kuras var krāt un par kuru skaistumu var priecāties, nav vienīgais naudas un ar to saistītās labklājības un tās trūkuma domājums.

It kā viennozīmīgajiem jēdzieniem *nauda*, *bagātība* un *nabadzība* latviešu pasaules ainā bieži vien ir tik atšķirīga loma no tās, ko pierasts saklausīt līdzīgu vārdu nozīmēs citās valodās, ka gribot negribot tie taujā pēc sevis un šā fenomena pārdomājuma. Vispirms jau tāpēc, ka šiem jēdzieniem ir dažāds, bieži savstarpēji attālināts lietojums, kam tuvina tā konteksts.

Nauda

Nauda, kas izveidotas dažādos laikos

Visvairāk tas atspoguļojas vārdā *nauda*, kas var būt domāts gan kā kāds veselums – *liela nauda*, *cieta nauda* –, gan kā kādam nolūkam domātas veseluma daļas – *braucamā*, *ceļa*, *dzeramā*, *tilta*, *bēru*, *kāzu*, *circeņu*, *bāriņu*, *galvas*, *īres*, *kabatas*, *pūra nauda*. Tā var būt arī īpašums – *naudas vai cik*, *daudz naudas* – vai darbības konvertācijas zīme, kas saglabā darbības morālo vērtējumu un it kā uzņemas atbildību par to – *tīra/ netīra*, *balta*, *skaidra/neskaidra*, *šķīsta/nešķīsta nauda*. Naudai tik būt arī darbības subjektam – *nauda samaitā*, *nedara laimīgu*, *kaltējas* un *žāvējas* vai *iet līdzi*, *kā pielipusi* – vai iejusties stāvoklī vai lokalizācijas vietā – *iedzīvoties*, *celties*, *turēties naudā*, *maksāt naudā*, *būt kroņa naudā*¹¹.

Otrkārt, tāpēc, ka bagātība (un īpaši nabadzība) tik negribīgi konotējas ar naudu, it kā tai gar naudu būtu maz daļas. Pat godīgā ceļā iegūta bagātība latvietim izsenis šķitusi un vēl joprojām šķiet netikums¹², bet nabadzība, vismaz ierobežota – tāda nabadzība, no kuras nemirst, – tikumīgs un cēls stāvoklis. Latvieši pat bieži nedefinē nabadzību negatīviem raksturojumiem vai kā kaut kā trūkumu, piemēram, agrāk nabadzībā *nogāja*, *nogrima* vai *iestīga*, mūsu laikos nabags ir tas, kurš ēd reņģes, bet visos laikos nabags latvietim labāk skan deminutīvā – kā mīļojamais un žēlojamais nabadziņš.

Nabadzība un bagātība gan liekas viena no otras bezgala attālinātas zemes, piemēram, *Bijuši divi kaimiņi: viens pārlieku bagāts, otrs nabags bez gala* (Šmits 1936, 11. pas., 506. lpp.), kurus pastarpina ideālstāvoklis – labklājība un pārticība, tāpat kā dzīvīgs šķiet nabagā sapnis tikt pie bagātības, bet, no otras puses, mulsinoša un neticību rosinoša ir to pavadošā ētika. Ja atceramies kaut vai Kārļa Skalbes "Kaķīša dzirnavu" (Skalbe 2007, 7.–24. lpp.) morāli – nauda tur glabājas lādēs, ko sargā velni. Melderkaķītim labi klājas tik ilgi, kamēr šīs lielās naudas nav, kamēr viņš iztiek ar savu mazumiņu. Bez naudas viņš pārdzīvo traģēdijas cienīgu nabadzības un sāpju apoloģiju, kuras mācība: nabadzība ir ne tikai tikums, bet arī īstās gudrības avots.

Līdzīgi ir tautas pasakās un teikās, kurās mitologizēts latviešu varonis ir nevienai grupai nepiederošs, pavisam vienpatns, tāds labs nabags: *Reiz dzīvoja nabags...*, *Reiz nabaga puisis satiek velnu...*, *Reiz nabagam piedzimst dēls*... (Šmits 1936). Viņš nav nedz pazemots, nedz nospiests, nedz deklasēts. Un viņa vietā nekad nestājas bagātais, drīzāk nabagam līdzvērtīgais tautas varonis muļķītis. Gan nabagam, gan muļķītim nabadzība vai muļķība ir tikai viņu izejas pozīcija dzīvē, un pēc pārbaudījumu sērijas izešanas (proti, ja beigās tie izrādīsies īsti nabadzības cienīgi) viņi būs nopelnījuši nebūt nabagi. Viss beidzas labi – ar nabagu tikšanu pie bagātības. Tiesa, balvu fonds ir ierobežots, bet pilnīgi pieklājīgs nabagā dzīves uzlabotājs – karaļmeita, puse karaļvalsts vai

Nauda

Nauda, kas izveidotas dažādos laikos

zaudētā īpašuma atdošana atpakaļ. Citiem vārdiem sakot, būt nabagam latviešu tautas morālē atmaksājas, par to vienmēr kaut ko var dabūt.

Nabagie ir latviešu mīlēti, gandrīz vienmēr labprātāk uzrunāti mīļvārdiņā deminutīvā – par nabadziņu, nabadzīti, nabaģeli (Mīlenbahs 1925.–1927. (2), 685. lpp.), muļķīti, kaķīti, sērdienīti. Nabadziņam piekārtojam visus iespējamos žēlojamos deminutīvus, savukārt bagātajiem piederas galvenokārt virili apzīmējumi – runči, vepri, kuļji, tāpat kā viņu naudas ieguves vietām – siles.

Līdzīga attieksme ir ne tikai pasaku valstībā, bet arī šodienas realitātē – tas, kas ir nabags, nepieder vis pie nabagu kolektīva, bet gan pie citas sociālās un profesionālās grupas, piemēram, *nabaga māksliniekiem*, *nabaga dakterīšiem*, *nabaga profesoriem*. Tam pat piemīt tāds kā cēluma oreols: viņiem, nabadziņiem, stils tāds.

Tieši tāpat saglabājas ar naudas trūkumu nesaistīto žēlojamo grupa – tie, kuriem "pietrūkst viena glāsta". Šādi saprastā nabadzības veidā vienā kopējā mīļojamo grupā solidarizējas cilvēki, augi un lopīņi: *nabaga grēcinieks*, *nabaga cilvēks*, *nabaga gotiņa*, *nabaga puķīte* vai pat *nabaga bagātnieks*. Pa-(no-)žēlojami ir pat tādi nabagie, kurus citi vērtē kā apdalītus – *garā*, *prātā vai dvēselē nabagos*. Nabadzība vispār nešķiet kas nopietns, bet gan pārejošs stāvoklis: *tu nu nabagā*, *pliks un nabags*, *būt pie nabadzības*, *nabagos iet* utt. (Mīlenbahs 1925.–1927. (2), 685. lpp.).

Par nabadzību var runāt kā par priekšmetiski noteiktu parādību, kad naudas tiešām trūkst un kad līdzekļu trūkuma dēļ cilvēks cieš, bet tad viņš parasti iegūst citus vārdus – *trūkcumcietējs*, *pabalsta saņēmējs*, *ubags*, ja izvēlas publisku nabadzības demonstrēšanu un uzskata, ka viņam kā sabiedrības nozaudētam nabadziņam, kurš no tā cieš, kas pienākas. Ikviens, kurš mazliet bagātāks par viņu, ubagam šķiet esam ko parādā. Atbalsta, pabalsta, līdzjūtības un pienākšanās ideoloģijai ir dziļākas saknes. Nabadzība ir acīmredzama nepilnība Dieva radītajā pasaulē, nabagais savukārt tāds, kuram nejaušu apstākļu sakritības dēļ nav veicies, toties dotas visas tiesības lūgt, piesaucot Dievu: "Dieva dēļ, iedodiet kaut ko!". Nabags pārspēj pat šīs pasaules varenos, viņš ir tāds kā Dieva padomnieks pasaules kārtības jautājumos un viņa nepilnību labotājs (*Simmel* 2009, 61. lpp.).

Bet nabadzības apoloģētika var izrādīties arī tikai šķietamība. Īstenībā latvietis labprāt gribētu būt pa vidu – starp bezgala nabadzību un pārmēra bagātību. Viņš grib tikt pāri nabadzības robežai, uzrādot zināmu normas intuīciju, un būt pārticis. Pārticības algoritms pausts latviešu tautas gudrībā: *Ja santīmu pie santīma (vai latiņu pie latiņa) nekrāsi, pie*

Nauda

Nauda, kas izveidotas dažādos laikos

labklājības netiksi. Bagātība ir vesela (kas latvietim par daudz – "vesela bagātība" liek viņam neticībā brīnīties), bet pārticība ir daļa vai puse no bagātības: *.. dēls pārdalījis ar nabagu naudu uz pusi un dzīvojis pārticībā* (Šmits 1936, 23. pas., piezīme, 499. lpp.). Vēl tikai jāpiebilst, ka, pārticību kārtojot, pilnīgi nejauši radusies zīmīga vārdu spēle: būt pārticīgam var nozīmēt būt pāri ticībai.

Pār- vai ārpus- ticība ir uzkrītoša latviešu tautas t.s. naudas teikās, kurās galvenā sižeta līnija vijas ap naudas paglabāšanu pirms nāves. Ja runa būtu par individuālu skopuma uzliesmojumu, to nebūtu vērts pat pieminēt. Bet ir, jo naudas teikas atklāj visu latviešu pasaules būvējumu, skaidri iezīmējot arī naudas vietu un, var pat teikt, naudas dzīvi.

Ja mēģinām tai izsekot, naudas loma parādās nevis aktīvās dzīves posmā, kad tā sūrā grūtā darbā tiek uzkrāta, bet gan pašās cilvēka dzīves beigās, kad tā droši jānoglabā, un tam teikās ir vairāki pamatojumi: vienkāršs konstatējums – "Senuok vaci cylvāki vysi mierdami rokuši naudu zemē" (Šmits 1936, 29. pas., 501. lpp.), jau miršanas nosacījums – "Senāk, kam nauda bijusi, tas nevarējis ātrāk nomirt, lai cik ilgi vārgtu, iekāms nauda nebija norakta" (Šmits 1936, 27. pas., 500. lpp.). Vēl mazliet precīzāks variants ir šāds: "Atguoja večam slyma dīna un jau juomierst zemē, bet nauda vysa beja vēl pie paša" (Šmits 1936, 13. pas., 507. lpp.). Kāpēc cilvēka dzīves darba konvertācijas zīme nauda nevar palikt pie viņa, kāpēc to nevar tā vienkārši no rokas rokā atdot citiem, bet gan tā par varas makti jānorok zemē? Atbilde, šķiet, nedosies rokā, ja par naudu domāsim, saprotot to šodienas nozīmē, proti, kā bezpersonisku visa maiņas un vērtību salīdzinājuma zīmi. Vārdam *nauda* ir ļoti sena izcelsme. Vispāratzītā šā vārda etimoloģija saistīta ar indoeiropiešu vārdsakni **noud-*, kas saistīta ar nozīmēm *būt derīgam*, *būt lietojamam*¹³. Bet tā nav vienīgā šā vārda izcelsmes iespēja. Kaut arī dziļāka šā etimona etimoloģija ir sarežģīta un vēl neskaidra, tas var būt saistīts arī ar citu semantiskās attīstības līniju: *nauda*, tāpat kā *nāve*, kā *nāvēt*, iespējams, saistīta ar senāku indoeiropiešu vārdsakni **nau-*, kuras semantiskais lauks saistīts ar vārdiem *mirt*, *nāve*, *beigas*, *mironis*, *ķermenis* (*Mann* 1984/1987, 830. lpp.; *Pokorny*, 756. lpp.).

Minētajā kontekstā top skaidrāks, kāpēc "nauda nevar būt pie paša": pirms nāves vēl jāpadara pēdējais darbs – nauda jāatdzīvina, to paglabājot jeb norokot zemē. Paglabāšanai ir divas asociācijas. No vienas puses, tā tiek cienīgi apglabāta kā nelaiķis. No otras puses, tā ir drošībā, kur tai nekas nenotiks. Virspusēji nepamanāmais ir īstā naudas norakšanas būtība – tā jāizlaiž caur atdzemdinošo zemi, lai to atgrieztu jaunai dzīvei, lai tā nonāktu jaunās rokās, cirkulētu un vairotos.

^[1] Piemēri patapināti no Mīlenbaha 1925.–1927. (2), 695. lpp

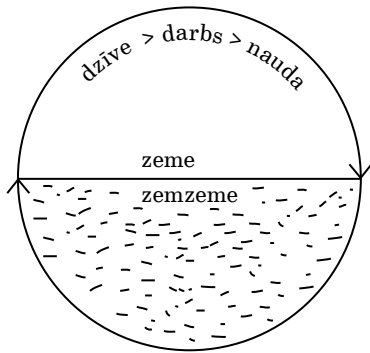
^[2] Šai ziņā vērojamas atšķirības starp latviešiem un lietuviešiem: lietuviešiem naudà ir gan bagātība, laupījums, ķēriens u.tml., gan kas lielisks, labs un slavējams (Dictionary of the Lithuanian Language), bet toties tā nav maksājamā nauda (kā latviešiem)

^[3] No šīs pašas vārdsaknes nākuši vācu Not – trūkums, ziemeļģermāņu rūnas nosaukums naudiz – vajag, nepieciešams (sk. Toronto Universitātes Ostinā Lingvistisko pētījumu centra Pokornija Etimoloģisko vārdnicu (Pokorny, 756. lpp.))

Tā kā nauda radusies kā cilvēka roku darbu abstrahējoša zīme, tā no zemes izņemama ar paša strādātāja roku. Bet strādātājs jau miris! Neraugoties uz šo it kā neapejamo šķērslī, naudas teikas liek cilvēkam izdarīt ne tikai pēdējo darbu pirms nāves, proti, naudu norakt, bet arī pirmo darbu pēc nāves – naudu atrakt. Tikai tā tas dod naudai iespēju būt derīgai un lietderīgai – tikt mainītai, cirkulēt no rokas rokā un sevi vairot. Citiem vārdiem sakot, naudas atrašanās uz zemes ir tās normālais stāvoklis, zem

2. attēls

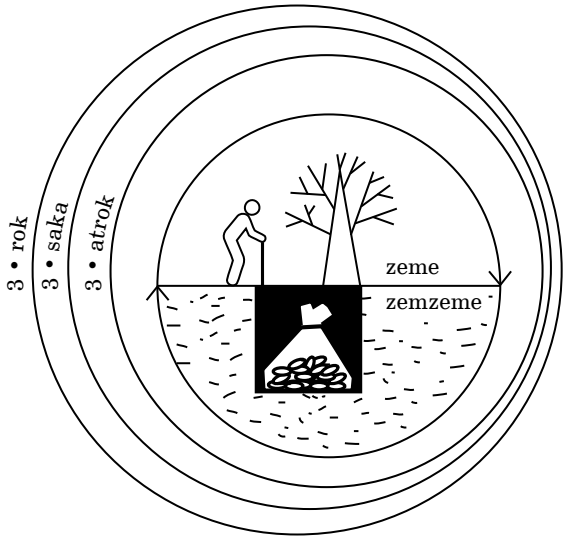
Naudas aprīte uz dzīves un nāves slīekšņa



Tuvojoties pēdējai stundīnai, mirējs iet savu naudu norakt. Parasti tas ir netālu no kāda koka, kur viņš savu daudzo naudu, piemēram, trīs klēpjus, apvieno vienā veselumā, vai nu tas būtu katls, lāde vai kaste. Domādams, ka ir viens, racējs atkārtu dievišķo radīšanu: vispirms rok jeb dara, tad saka, kam būt, jeb liek rasties naudas nākotnei. Sarunas partneris viņam domāts Dievs, kaut arī Dievs, cik zināms, par naudu nekad nav izteicies. Nejaušas sakritības dēļ kokā sēž cits, kam vēl dzīvot – dēls, puisis, svešinieks, nabadziņš – un kas teikto dzird. Kokā sēdētājs izliekas par Dievu, trīs reizes runā pretī racējam, koriģējot tā novēlējumus, līdz paliek pie tā varianta, kurš gan grūts, bet ļauj naudu glābt. Pēc naudas glabātāja nāves parasti ar viņa roku (var tikai iedomāties, kā var tikt pie šīs rokas!) vai ar visu aizgājušo uz muguras, trīs reizes pa zemi ar viņa roku maisot, apglabāto naudu atrok, līdz tā rokā, bet jau citā.¹⁴ Maiņas zīme nauda, izgājusi caur zemi, pati ir mainījusies – tā zaudējusi savu sastingušo dabu un sāk funkcionēt.

zemes savukārt – anomālija, jo nauda te nedzīvo, tā zemē gul, kas agrāk bija vienlīdzvērtīgs miršanai. Ja nauda kāda iemesla dēļ palikusi zemē, tā pati saviem spēkiem cenšas tikt ārā, piemēram, pēc 100 gadiem mēģina kādu pierunāt tai pieskarties.

Atgriezīsimies pie mūža novakara domājuma un izsekosim pēdējās stundiņas segmenta scenārijam (sk. 2. att.)!



Runājot par naudas laimīgo atgriešanos virszemē, nepamanīts palika viens zīmīgs fakts, proti, ka naudu cits vienmēr dabū apmāna ceļā, turklāt apmānītājs iztēlojas Dievs esam. Tautas morālei pret to nav iebildumu, tā šo darbu atrod labu esam.

Vai tiešām Dievs tam vēlēja tā būt?

Pateicība

Autore izsaka visdziļāko pateicību Lundas Universitātes Indoeiropiešu vārdnīcas veidošanas darba grupai un īpaši lingvistam Dr. Tijmenam Pronkam (*Tijmen Pronk*) par vērtīgajām norādēm, kā arī māksliniecei Martai Gailei par sniegto atbalstu zīmējumu veidošanā.

Literatūra

- Das Buch der Weisheit. **In:** *Die Bibel: Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift Altes und Neues Testament*. Augsburg : Pattloch Verlag, 1992. 1071 + 349 S.
- Der Kleine Pauly: Lexikon der Antike in fünf Bänden*. Bd. 1–5. München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1979. Bd. I – 1558 S.; Bd. II – 1584 S.; Bd. III – 1584 S.; Bd. IV – 1588 S.; Bd. V – 1652 S.
- Dictionary of the Lithuanian Language*. Pieejams: <http://www.lkz.lt/>.
- Ducmane, Kristīne. *Geld in Lettland: Geschichte und Gegenwart*. Rīga : Latvijas Banka, 2007. 63 S.
- Ducmane, Kristīne, Vēciņš, Ēvalds. *Nauda Latvijā*. Rīga : Latvijas Banka, 1995. 291 lpp.
- Ferguson, Niall. *The Ascent of Money: A Financial History of the World*. USA : Penguin Books, 2009. 448 p.
- Indo-European Lexicon*. Pieejams: <http://www.utexas.edu/cola/centers/lrc/ielex/X/P1354.html>.
- Latviešu konversācijas vārdnīca*. Galv. red. A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlers. Rīga : A. Gulbja apgāds, X sēj., 1933–1934, XVI lpp., 18433.–20474. sl.
- Mann, Stuart Edward. *An Indo-European Comparative Dictionary*. Hamburg : Helmut Buske Verlag, 1984–1987. XI volumes.
- Mīlenbahs, Kārlis. *Latviešu valodas vārdnīca* (rediģējis, papildinājis un turpinājis J. Endzelīns). 2. sējums. Rīga : Kultūras fonds, 1925–1927. 908 lpp.
1. *Mozus grāmata. Bībele*. Rīga : Bībeles sabiedrība, b.g.
- Nietzsche, Friedrich. *Die fröhliche Wissenschaft ("la gaya Scienza")*. Leipzig : Verlag von E. W. Fritzsche, 1887. XII + 350 S.
- Pokorny, Julius. *Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch*. Pieejams: <http://indo-european.info/pokorny-etymological-dictionary/index.htm>.
- Simmel, Georg. *Le Pauvre*. Paris : Éditions Allia, 2009, 92 p.
- Simmel, Georg. *Philosophie des Geldes*. Berlin : Duncker & Humblot Verlag, 1900. XVI + 554 S.
- Skalbe, Kārlis. Kaķīša dzirnavas. **No:** Kārlis Skalbe. *Ziemas pasakas*. Rīga : Valters un Rapa, 2007, 7.–24. lpp.
- Šmits, Pēteris (sast., red.) *Latviešu pasakas un teikas*. 14. sēj. Rīga : Valtera un Rapas akc. sab. apgāds, 1936. 579 lpp.
- Trapp, Wolfgang. *Kleines Handbuch der Maße, Zahlen, Gewichte und der Zeitrechnung*. Köln : Komet Verlag GmbH, 1992. 311 lpp.
- Veitmane, Klāra, Čerfase, Lija, Novackis, Henriks, Apinis, Aleksejs (sast.). *Latīņu–latviešu vārdnīca*. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1955. 1022 lpp.
- Вейсман, А. Греческо-русский словарь. Москва : Греко-латинский кабинет Ю. Шичалина, 1991. 1370 с.*

¹⁴ Šim modelim ir varianti, piemēram, naudu var dabūt ārā, arī mainot to pret 9 (7 vai 3) dzīvībām, ar pusdīrātu ķēvi, par ko izliekas sieva ar uzspraustiem brunčiem, utt., bet dominējošā versija ir naudas rakšana ar paša tās ieracēja roku.

Ramona Umblija

Nacionālās valūtas mākslas PIN kods



Sena pagātne, bet īsa vēsture. Tā var teikt par mūsu naudas zīmju vietu pasaules naudsaimniecības laika skalā. Latvijas teritorijā pirmās naudas zīmes (piemēram, Romas impērijā kaltais bronzas sestercijs) nonāca pa t.s. dzintara ceļu pirmajos mūsu ēras gadsimtos, bet Latvijas valsts pie savas nacionālās valūtas pirmo reizi tika vien 20. gs. 20. gadu sākumā.

".. 1929. gada februārī Finanšu ministrija pieņēma lēmumu, ka uz Londonas naudas kaltuvē *Royal Mint pasūtāmās sudraba piecu latu monētas jābūt* Latvijas Republiku un brīvību simbolizējošai "jaunavas galvai"."¹ Liktenis un Riharda Zariņa mākslinieka talants noteicis, ka direktīva rīkojuma rezultātā tapusi naudas zīme – sudraba pieclatnieks, tautā dažreiz dēvēts par *Mildu* –, kļuvis par vienu no mūsu neatkarīgās valsts simboliem, cauri dažādu okupāciju laikiem ģimenēs glabāts kā svētums no paaudzes paaudzē līdz mūsdienām un arī nākotnē būs tiražētākā Latvijas atpazīstamības zīme pasaulē².

Atjaunotajā Latvijas valstī 1991. gada 13. martā tika pieņemts lēmums "Par Latvijas Republikas naudaszīmju izgatavošanu". Drīz darbu sāka naudaszīmju sižetiskā risinājuma komisija, ko vēlāk aizstāja Latvijas Bankas monētu dizaina komisija, bet par Latvijas Bankas māksliniecisko konsultantu kļuva dizaingrafīkis Laimonis Šēnbergs. Valsts naudas zīmju dizaina koncepcijā tika definētas divas lietas.

Pirmā – jaunveidojamā naudā jāatsakās no standartizētiem tradicionālākajiem paņēmieniem – portretu attēlošanas uz visu nominālvērtību naudas zīmēm un gļjošas (savītu smalku līniju ornaments) dominantes banknotēs.

Otrā – nacionālās valūtas grafiskajam dizainam jābūt mūsdienīgam, netradicionālam, vienkāršam zīmējumam, kas vizualizē 20. un 21. gs. Latvijai būtiskus, simboliskus sižetus.

Šī pamatnostādne (precīzi formulēts nevēlamais un tikpat skaidri izteikts vajadzīgais), attiecināta uz apgrozības naudas zīmju dizainu un

mērķtiecīgi īstenota, vēlāk, papildināta ar pāris principiāliem nosacījumiem, kļuva par sava veida maksimu Latvijas Bankas īstenotajai monētu dizaina programmai (tā ietver jubilejas un piemiņas monētas un īpaša dizaina 1 lata monētas), kam šogad aprit 20 gadu.

Minētie principiālie nosacījumi ir īsts profesionālisms (mūsdienās nereti atzīts par nedefinējamu kvalitāti), saturiski bagāta, inovatīva mākslinieciskā ideja un individuāls rokraksts.

Kā īstenot ambiciozo programmu? Kā sasniegt augstos standartus, ja Latvija 20. gs. 90. gados naudas zīmju dizaina jomā, raugoties no naudas mākslas tradīciju un amata specifiku gadu simtos izkopusšu lielvalstu skatpunkta, atradās tuvu nulles līmenim? Atjaunotajai Latvijas valstij bija niecīga naudas izgatavošanas vēsturiskā pieredze un nebija naudas kaltuves un atbilstoši sagatavotu speciālistu.

Tāpēc svarīgi bija saprast spēles noteikumus, izvērtēt iespējas un atrast veidu, kā rīkoties. Latvijas Bankas atbildīgie ļaudis devās uz Kanādas un Eiropas naudas kaltuvēm, lai pamatīgi izpētītu gan īpašās tehnoloģijas, gan monētu projektu sagatavošanas noteikumus un principus. Neraugoties uz dažkārt specifiski atšķirīgajām kaltuvju prasībām, pastāv vairākas vispārējas monētu sagatavošanas likumības.

Sarežģītajā un laikietilpīgajā monētu tapšanas gaitā ir no mākslinieciskā viedokļa būtiski atšķirīgas stadijas. Pirmā – monētas grafiskais dizains, tās saturiskais kodols jeb koncepcija. Ikdienā naudas lietotājs to pat nepamana, jo, gatavo monētu paņemot rokā, uzzīmētais jau ieguvis taustāmu formu.

Formu, plastisko cilni līdzenajam diskam piešķir tēlnieks – tas ir otrais posms. Un tad seko trešais – tehnoloģiskais process, kurā naudas kaltuves iekārtās ar presformas palīdzību monēta iegūst savu identitāti. To materialitāti, apveidu un attēlu, kuru ierasti dēvējam, piemēram, par lasi, bet oficiāli – par 1 latu.

Pamatojoties uz pieredzes apmaiņā gūtajām atziņām, ka monētu izstrādē pastāv divi lielie nošķīrumi – mākslinieciskais un tehnoloģiskais –, tika izdarīti vairāki svarīgi secinājumi. Pirmkārt, Latvija spēj konkurēt mākslinieciskajā jomā pasaulē. 20. gs. 70. un 80. gadu mākslas prakse tam bija konkrēts pierādījums. Daudzas latviešu mākslinieku starptautiskās mākslas skatēs un konkursos iegūtās balvas apliecināja radošo personību profesionalitāti un laikmetīgumu. Kā rakstījis Frensiss Skots Ficdžerals: "Indivīds ir tīri fiziska līmeņa kategorija. Personība ir tā, kas kaut ko uzkrāj."

Latvijai šādi uzkrājumi bija. No šodienas paveroties uz laikmetu, ko Gunārs Krollis sava meistarstiķa – artefakta – nosaukumā asprātīgi nodēvējis par "aizzīmogoto laiku"³, uzmanības vērts šķiet fakts, ka funkcionālie jeb t.s. lietišķie žanri – scenogrāfija, plakāts, dizaingrafika, keramika, tekstilmāksla – ir tie, kuros, neraugoties uz valdošo vispārējo ideoloģiski marķēto atmosfēru, radās pārliecinošas sava laika kultūras zīmes. Tāpēc Latvijas Bankas monētu autoru *reģistrā* atradīsim ne vienu vien šo nozaru pārstāvi, kuru talants un pieredze bija iepriekšējo gadu rūdījumos pārbaudīti.

Naudas mākslas jomā strādājošam māksliniekam jāprot ne tikai labi un precīzi uzzīmēt figūru, priekšmetu, objektu (prasme, ko dators nekādi nespēj pilnībā kompensēt, ja roka un galva šim uzdevumam nav vingrināta). Autoram jāspēj līnijai piešķirt kaut ko vairāk par to, ko tā attēlo, – citādību jeb daudznozīmību. To prasa monētas (naudas) atbildīgā misija – kalpot. Kalpot par universālu maiņas līdzekli, vērtības mēru un simbolu un vienlaikus – būt miniatūram mākslas darbam, mazajā metāla diskā acīm un rokai tveramajam veidolam piešķirot lieluma sajūtu. Tāpēc konkurencē par jubilejas un piemiņas monētu autorību visus šos 20 gadus aicināti iesaistīties dažādu paaudžu mākslinieki, kuri savā ikdienā darbojas no monētu dizaina un tehnoloģijām tālu stāvošās, ļoti atšķirīgās mākslas jomās un žanros, taču viņu radošumam piemītošais kopsaucējs ir izteiksmes lakonisms, individuāls stils un saturisks dziļums, kā arī profesionālim

neatņemamā prasme precīzi (taču nepazaudējot savu māksliniecisko konceptu) attīstīt, papildināt, iespējams – arī reducēt vizuālo tēlu, kompozīciju atbilstoši pasūtītāja iecerei un striktajiem naudas kaltuvju noteikumiem.

Kā ilustrācija tam noder viens no vērienīgākajiem Latvijas Bankas projektiem, kura tapšanas gaita uzskatāmi atklāj arī īstenotās naudas zīmju dizaina programmas ikdienas darbu.

Latvijas Banka, atsaucoties Latvijas Kultūras fonda Rīgas 800 gadu jubilejas programmai, pieņēma lēmumu katram Rīgas gadsimtam kalt savu sudraba 10 latu monētu. Sākās astoņu monētu sērijas sižetiskās koncepcijas izstrāde, ko veica Latvijas Bankas monētu sižetiskā risinājuma komisija sadarbībā ar Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja Numismātikas nodaļas vadītāju Māru Eihī. Tematiski apjomīgā un informatīvi dāsnā materiāla izpētes rezultātā tika akceptēta iecere monētu aversā attēlot Rīgas ģerboni tā vēsturiskajā attīstībā, bet monētu reversā – katru konkrēto gadsimtu raksturojošu sižetu⁴.

Savukārt Rīgas 800 gadu jubilejas monētu sērijas māksliniecisko koncepciju izstrādāja Laimonis Šēnbergs. Vizuālā koncepta pamatideja: uz spožās diska pamatnes attēlota vēstures sižeta lauska, kuras deformētais siluets no monētas monētā kļūst arvien noteiktāks, līdz ciklu noslēdzošais objekts – Brīvības pieminekļa fragments – ir brīvstāvošs spoguļgludajā laukā – mūsu šodienas telpā.⁵

Sarežģīto koncepciju pārvērst tēlnieciskā veidolā bija grūts uzdevums. Māksliniekus šādam mērķim (jau sākot ar apgrozības monētu izveides projektu) meklēja līdzīgajā – medaļu – mākslā. Latvijā sīkplastikas žanrā (arī porcelāna un keramikas jomā) virsmas apstrādes izteiksmīgums bija izkopts no barokāli sulīgas formveides līdz pat Braila raksta matricēm līdzīgam skārienjutīgumam.

^[1] No akadēmiķa Jāņa Stradiņa uzrunas Latvijas Bankas un lata 90 gadu jubilejas sviniņās 2012. gada 1. novembrī.

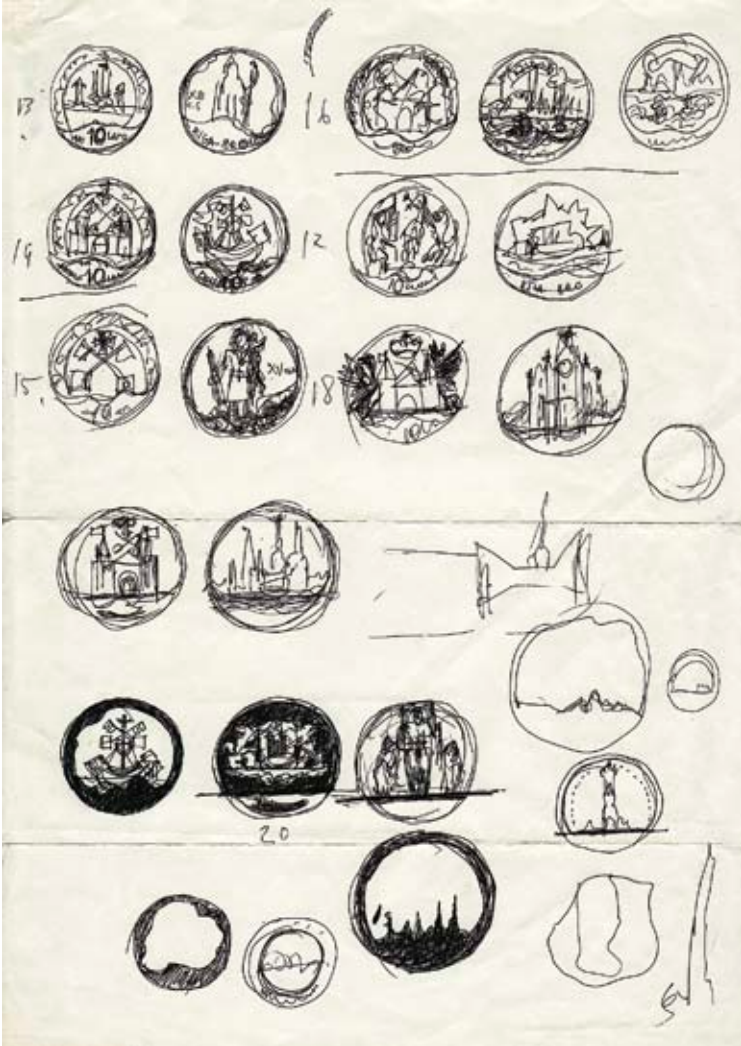
^[2] Uzklausot tautas ideju konkursā izteiktos vēlējumus, Latvijas Banka nolēma 1 un 2 eiro monētu aversiem izmantot Riharda Zariņa zīmētā sudraba pieclatnieka tautumeitas atveidu.

^[3] Gunārs Krollis. "Aizzīmogotais laiks". L. Brežņeva grāmata "Par PSKP ekonomiskās politikas pamatjautājumiem pašreizējā laika posmā". Eļļa, zelta plāksnīte. 2004. Izstāde "Ls • 20. Nacionālās valūtas mākslas gadi", 2013.

^[4] Grafisko dizainu monētu aversiem zīmēja Laimonis Šēnbergs, bet monētu reversiem – Gunārs Cīlītis.

^[5] Lai, monētu ciklu skatot kopumā, varētu nolasīt gan tā saturiski, gan vizuāli komplicēto vēstījumu, tika nolemts monētas kalšanā izmantot dažādas intensitātes matējumu. 20. gs. 90. gadu vidū šāda tehnoloģija pasaulē bija pazīstama, tomēr vienīgā, kas varēja demonstrēt reālu paraugu, izrādījās Lielbritānijas kaltuve The Royal Mint, kurai Latvijas Banka pasūtīja Rīgas 800 gadu jubilejai veltīto monētu komplektu.

1.



2.



3.



Naudas kalšanas standarti neatkarīgi no mākslinieciskās vīzijas diktē ģipša modeļa cilņa augstumu – tie ir vien 1.4–1.8 mm, kuros plastiskā veidojuma autoram jāprot ietilpināt ainavu, arhitektonisku kompleksu, arī kosmisko telpu vai ceturto dimensiju – laiku. Šīs specifiskās likumības bija jāapgūst arī tolaik jau pieredzējušajiem tēlniekiem – Jānim Strupulim un Ligitai Franckevičai, kuri 20 gadu laikā katrs veidojuši vairāk nekā 40 Latvijas Bankas monētu ģipša formas. Tas – par monētu formu, to vizuālo tēlu.

Pievēršoties naudas mākslas satura aspektam, atslēgas vārds ir metafora, kas vislabāk lakoniski raksturo Latvijas Bankas jubilejas un piemiņas

monētas. Vairākumam monētu mākslinieku izmantotais paņēmiens – metafora (līdzība, nozīmes pārnese) – ļauj miniatūrā virsmas laukumā attēloto objektu, darbību, ideju ieraudzīt jaunā nozīmē un pārvērst to substancē, materializēt. Tieši tā notiek ar Ilmāra Blumberga zīmētajā monētā "Neatkarības deklarācija" attēloto un tā transformāciju, pārveidošanos (metamorfozi) mākslinieka jaunrades procesā, līdz tas īstenojas naudas mākslā.

Kā stāsta mākslinieks, Siguldas agrajā pavasarī ābeļdārzā ieraudzītais pumpurotais zars kļuva par koncepta pamatu monētai "Neatkarības deklarācija".⁶

Mūsu izpratne par kultūras zīmēm ir ļoti atšķirīga, jo dažādi esam paši. Monētas (līdzīgi pastmarkām) ikvienam lietotājam – savējam vai tāliniekam – ieliek rokā un ļauj iepazīt stāstus par zemi, notikumiem, simboliem, izcilībām, arī paradumiem (piemēram, humora izjūtu un prasmi priecāties), tradīcijām un citām vērtībām. Ir ļoti svarīgi, lai monētās attēloto saprastu daudzi, jo atšķirībā no klasiska mākslas darba kā vienskaitļa oriģināla nauda strādā tirāžā.

Aristotelis metaforas izmantošanā (un tās atšifrēšanā) saskatīja izziņas baudu. Savukārt Cicerons šim mākslinieciskās izteiksmes paņēmienam piedēvēja spēju pārvarēt parastību un attēlot to dzīvā, svaigā veidā.

Tā nu Latvijas Banka un tās izveidotā Latvijas Bankas monētu dizaina komisija jau 20 gadu plānveidīgi organizē radošas konkurences cīņiņus māksliniekiem par tiesībām aversos un reversos iemūžināt šīs "divas medaļas puses" – tēlojošo un uzzinošo.

Personība, ideja, novitāte – PIN kods unikālajam nacionālās valūtas mākslas projektam. Gandrīz no nulles punkta sācies, sasniedzis augstākos starptautiskos novērtējumus, taču – pats svarīgākais – devis ikvienam tīkamus rezultātus (un ne jau tikai uzkrāto nominālvērtību summas, bet arī pievienotās nemateriālās vērtības dēļ) un ir pārliecinoši konkurētspējīgs nākotnes sarežģīto uzdevumu risināšanai.

⁶ Spēja veidot ietilpīgu tēlu, kas balstās uz negaidītām asociācijām, tā izaicinot mūsu sadzīviskās ikdienas nogurdināto iztēli un piedāvājot tai atklāsmes prieku, bija iemesls tieši šā pumpurotā zara attēlojumu izraudzīties lata 20 gadu jubilejai veltītās izstādes plakātam.

1. Laimonis Šēnbergs. Pirmās grafiskās ideju skices Rīgas 800 gadu jubilejai veltītajai monētu sērijai.
2. Laimoņa Šēnberga izstrādātā Rīgas 800 gadu jubilejai veltītās 8 monētu sērijas mākslinieciskā koncepcija.
3. Ābeļzars un tā atveids jubilejas monētā "Neatkarības deklarācija" (Sudrabs. Kalta 2010. g. *Rahapaja Oy* (Somija). Ilmāra Blumberga grafiskais dizains, Ligitas Franckevičas plastiskais veidojums).

Ārvalstu ekspertu viedoklis

Latvijas jubilejas un piemiņas monētu klāsts veido vienu no mūsdienu mākslinieciski visaugstvērtīgākajām kolekcijām. Balstoties uz tradicionālajām iespiedformu gravējumu iespējām – izteismīgu dizainu, prasmīgu simbolisko strukturējumu, emocionāli piesātinātiem motīviem apvienojumā ar moderniem tehnoloģiskiem paņēmieniem (krāsu daudzveidību vai apzeltījumu), Latvijas centrālajai bankai izdevies radīt monētas, kuras ir lieliskas nacionālās identitātes, kultūras un vēstures vērtību nesējas. Latvijas jubilejas un piemiņas monētas pamatoti ieguvušas daudzas starptautiskas balvas. Katra monēta ir rūpīgi lolota un kalta. Drosme mainīt tradicionālās numismātikas formas sniegusi nebijušu, inovatīvu un vienmēr pārsteidzošu dāvanu tūkstošiem monētu kolekcionāru.

Ursula Kampmann,
Münzen Review galvenā redaktore

Latvijas Bankas jubilejas un piemiņas monētu augstā kvalitāte veicina visas nozares darbības pilnveidi. Latvijas Bankas jubilejas un piemiņas monētu izlaides programma 2013. gadam ietver monētas, kas rosina visas pasaules sabiedrības interesi; tās veltītas Latvijas ievērojamiem cilvēkiem un vienlaikus pauž radošumu un mākslas vērtības. Jubilejas un piemiņas monētu jomā svarīgi būt inovatīviem un ievērot arī monētu izlaides tradicionālos un vēsturiskos aspektus. Latvijas jubilejas un piemiņas monētas ir labs šo divu aspektu apvienojuma piemērs.

Henna Karjalainen,
Komunikācijas vadītāja, *Rahapaja Oy*

Latvijas jubilejas un piemiņas monētas to dizaina dēļ ir estētiski nozīmīgi miniatūri mākslas darbi ar lielu vēsturisku vērtību. Visu Latvijas jubilejas un piemiņas monētu izcilākās iezīmes radītas augsti kvalitatīvā dizaina tapšanas un ražošanas procesā, turklāt katra no tām simbolizē Latvijas valstij svarīgas kultūras, vēstures un emocionālās vērtības. Numismāti jau gadiem ilgi uzskata Latvijā izlaistās jubilejas un piemiņas monētas par vērtīgu kolekcijas papildinājumu.

Jörg Sassmannshausen,
Royal Dutch Mint

Esmu dzimis 1948. gadā un kolekcionēju monētas kopš bērnības. Aptuveni 1960. gadā ieguvu skaistu Latvijas 5 latu sudraba monētu (sauktu arī par "Mildu"), uz kuras attēlots meitenes profils. Tā nebija lēta monēta – 1957. gada *Yeoman Coin Catalogue* minētā tās vērtība bija 5 ASV dolāri. Tajā laikā 1932. gada 5 marku Gētes monēta maksāja 10 ASV dolāru, un pašlaik tās cena ir vismaz 1 500 eiro.

Kopš Vācijas atkalapvienošanās darbojos monētu tirdzniecības jomā, un, protams, 1932. gada "Milda" joprojām ir manā kolekcijā. Tā bija laba doma – izdot ar šo attēlu zelta monētu 2003. gadā un jubilejas monētu 2012. gadā. Manā kolekcijā ir visas Latvijas monētas, pat santīmi ar vismazāko nominālvērtību, un vienmēr priecājos par katru jaunu monētu. Es patiešām ar nepacietību gaidu Latvijas nacionālās eiro monētas.

Wolfgang J. Mehlhausen,
monētu tirgvedis un kolekcionārs (Vācija)

Latvijas Bankas monētas kopš 2007. gada piedalās *Water Mark Publishing House* organizētajā konkursā "Monētu zvaigznājs". Tieši tad žūrija pirmo reizi noteica konkursa uzvarētājas, un starp tām bija arī "Ciparu monēta" no Latvijas, kas bija labākā nominācijā "Veiksmīgākais mākslinieciskais risinājums". Kopš tā laika katru gadu papildinās balvu kolekcija, ko Latvijas Banka guvusi "Monētu zvaigznājā". Turklāt Latvijas monētas vienmēr uzvar ar būtisku pārsvaru pār otrās un trešās vietas ieguvējām.

Latvijas Bankas monētām nav līdzīgu. Tām ir sava filozofija, kur nozīme niansēm un zemtekstiem, kur unikālu ideju vienmēr balsta visaugstākā līmeņa mākslinieciskais izpildījums. Latvijas monētas nav viendienītes ar vēlmi likties modernām un oriģinālām. Tās ir gadsimta monētas ar savu stilu.

Natalia Ipatova,
Coin Constellation priekšsēdētāja,
Gold Chervonets galvenā redaktore

Poēzija, kuru veido māksla un augstās tehnoloģijas, – tāda varētu būt Latvijas Bankas monētu dizaina izvēles devīze. Katru gadu Latvijas Banka pārsteidz starptautisko sabiedrību ar drosmīgu un novatorisku izvēli, modernākajās, sarežģītākajās un futuristiskajās monētu izgatavošanas tehnoloģijās ietverot vēsturi, tradīcijas un kultūru. Ilggadējā pieredze ļauj Latvijas Bankai pašlaik būt vienai no ievērojamākajām institūcijām, kuras nosaka toni visā pasaulē. Turklāt tā katru gadu iegūst vairākas galvenās balvas visos nozīmīgajos pasaules monētu konkursos. Tas ir nevainojams zīmolš. Patiesi apbrīnojot Latvijas Bankas izvēlēto monētu dizainu, novatoriskās monētu formas, Latvijas Bankas komandas perfekti apgūtās nākotnes tehnoloģijas, numismātikā nekad agrāk neizmantotos materiālus (granītu, dzintaru u.c.), aicinu Latvijas Bankas vadību arī nākamajos gados mūs pārsteigt un iedvesmot. Tā ir mācējusi pacelt savu valsti uz visaugstākajiem starptautiskās numismātikas goda pjedestāla pakāpieniem.

François Blanchet,
Monnaie Magazine direktors

Latvijas pirmās jubilejas un piemiņas monētas izlaistas 1993. gadā, atzīmējot 1918. gadā iegūtās neatkarības 75. gadadienu. Kopš tā laika Latvija guvusi ievērojamus panākumus kā modernu jubilejas un piemiņas monētu kalšanas novatore.

1984. gadā tika nodibināta balva *Coin of the Year* (COTY), lai novērtētu 1982. gadā kaltās monētas. 12 gadu laikā piecās kategorijās šim apbalvojumam nominētas sešas Latvijas monētas. 2001. gadā COTY balvu par 1999. gadā izlaistajām monētām nominācijā "Gada novatoriskākā monēta" ieguva Latvijas sudraba lats pogas veidolā *Millennium* (KM#39). Pēc dažiem gadiem – 2004. gadā – par 2002. gadā izlaistajām monētām Latvijas skaistā sudraba monēta "Liktenis" (KM#52) ieguva balvu nominācijā "Mākslinieciskākā monēta". 2008. gadā Latvijas 2006. gadā izlaistā sudraba monēta "Brīvības cīņas" (veltīta Latvijas 1918. gadā iegūtajai neatkarībai) tika vienbalsīgi apbalvota nominācijā "Labākais mūsdienu notikumu atspoguļojums". Visaugstākais apbalvojums Latvijai bija 2010. gada COTY balva, kuru ieguva 2008. gadā izlaistā skaistā 20 latu monēta pēc 1922. gadā veidotā meta (KM#96). Tā tika apbalvota kategorijā "Labākās zelta monētas" un kļuva par "Gada monētu 2010".

Balva gūta arī šajā gadā. Aleksandram Čakam veltītā sudraba lata monēta (KM#120) 2013. gadā saņēmusi COTY balvu kā 2011. gada mākslinieciskākā monēta.

Tom Michael,
Krause Publications tirgus analītiķis

Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas locekļu atziņas

Līdzdalība Latvijas Bankas monētu dizaina komisijā kļuvusi par vienu no manām būtiskākajām un, jāatzīst, arī patīkamākajām mūža nogales aktivitātēm. Tā dod gandarījumu ne tikai man pašam, bet, liekas, sniedz arī diezgan būtisku devumu Latvijas kultūrai. Komisijas darbs allaž bijis patiešām radošs, un tā nav nejaušība, ka Latvijas skaistās monētas guvušas tik augstu starptautisku prestižu, tik daudzas balvas pasaules konkursos un kā kopums iekļautas Latvijas kultūras kanonā.

Latvijas naudas zīmju projekts sākās ar Imanta Ziedoņa vadītā Kultūras fonda 1989. gadā organizēto konkursu, un ar 1991. gada martu to turpināja ar Augstākās padomes lēmumu izveidotā Latvijas Republikas naudas zīmju sižetiskā risinājuma komisija Imanta Daudiša vadībā. Sākumā galvenokārt tika domāts par lata banknotēm, bet tika veidotas arī pirmās apgrozības latu un santīmu monētas. Man bija gods darboties šajā projektā, un tur sākās saskare ar Laimoni Šēnbergu. Pēc tam Bruno Rubess nāca klajā ar ideju veidot jubilejas un piemiņas monētas. Priekšlikums kalt Rīgas 800 gadu jubilejas monētu sēriju nāca no Kultūras fonda, bet man savukārt bija gods rosināt 12 monētu sēriju "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības", ko varu uzskatīt par savu būtiskāko pienesumu Latvijas Bankas monētu dizaina komisijā. Taču vēl nozīmīgāka man bija ļoti rosinošā gaisotne komisijas sēdēs, kurās bija iespēja saskarties ar izcilākajām Latvijas kultūras personībām un banku speciālistiem. Diskusijas mūs garīgi bagātināja un iezīmēja jaunas Latvijas kultūrvēstures līnijas. Ļoti gribētos cerēt, ka Latvija paturēs skaistu monētu valsts reputāciju, kaļot arī jubilejas un piemiņas eiro monētas. Veiksmī Latvijas naudai arī turpmāk!

Jānis Stradiņš,

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta priekšsēdētājs

Kaut arī lats ne vienmēr un visiem pietiekamā daudzumā bijis maciņos, tas allaž priecējis ar savu ārējo izskatu. Īpaši jubilejas monētas kļuvušas par sava veida mākslas žanru. Šis miniatūrais metāla priekšmets ar savu izcilo daudzveidību, mākslinieciskās izjūtas un plastikas izkoptību spējis sevī ietvert veselu tēlu un priekšstatu pasauli – no kosmiskām tēmām, kultūras, sporta, dabas un literatūras tēliem līdz latviskās dzīvesziņas ikonām. Stila ziņā tas ietvēris gluži vai neiespējamu gammu no nevainojami klasiskiem paraugiem līdz galēji avangardistiskiem darinājumiem, apvienojot visdažādākās formas, materiālus un attēla nesējus.

Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas radošā gaisotne, tiekšanās pēc augstākās kvalitātes, sakāpinātā atbildības sajūta un labdabīgais perfekcionisms vienmēr ļāvis izvirzīt jaunus, atšķirīgus uzdevumus un panākt to nevainojamu iemiesojumu. Monētas Latvijai pelnīti sagādājušas starptautisku slavu, tām veltītās godalgas jau ir ierasta lieta. Arī jaunā 5 latu monēta, šis Riharda Zariņa šedevra atkārtojums ar citu gadskaitli, ir Latvijas atdzimšanas un attīstības simbols.

Imants Lancmanis,

mākslas zinātnieks

Latvieši ļoti lepojas ar savām tautasdziesmām. Tās ir izdzīvojušas cauri paaudžu paaudzēm, stāstot par mūsu dzīvi un dvēseli. Katra monēta, ko mēs radām, manā uztverē arī ir tāda sudrabā vai zeltā iekalta tautasdziesma – zīme, simbols, atmiņa, kas izsaka mūsu tautai ko raksturīgu un ļauj mums justies lepniem par sevi.

Jānis Blūms,

Latvijas Bankas Kases un naudas apgrozības pārvaldes vadītājs

Nejaušības, kādas sakritības dēļ vai varbūt augstākas rokas vadīti, Latvijas Bankas monētu dizaina komisijā kopīgu darbu dara cilvēki ar lielu individuālu atbildību. Interesanti vērot ne tikai māku atsacīties, ja redzams, ka tavs viedoklis nav guvis atbalstu, bet arī savas pārliecības pierādījumu lieliskā monologā. Katram ir pieredze kādā noteiktā specifiskā jautājumā. Reta ir tā reize, kad viedokļi radikāli atšķiras, jo Latvijas Bankā valda saprāts. Vai mākslu var vērtēt tikai mākslinieki? Šajā gadījumā tas būtu jāapšaubā! Monēta ir ne tikai māksla, bet arī vēsture un stāsts, un, protams, arī maiņas līdzeklis.

Ilmārs Blumbergs,

mākslinieks

Jubilejas un piemiņas monētās iekaltas Latvijas zīmes. Kā radošās profesijas pārstāve ar katru nākamo kolekcijas papildinājumu varu priecāties, ka salīdzinoši demokrātiskajā un sauļā satveramajā formātā no jauna ir izdevies iekļaut unikālu mākslas darbu. Daļību Latvijas Bankas monētu dizaina komisijā uztveru kā nozīmīgu arī sev pašai, jo ir tik iedvesmojoši vērot, kā šķietami netveramu ideju uzplaiksnījumi secīgi un mērķtiecīgi pārtop par nacionālās kultūras materializētām liecībām.

Sandra Krastiņa,

māksliniece

Latvijas teritorijā dažādos laikos norēķinos izmantotas ļoti dažādas naudas zīmes, bet tieši latiem ir tik cieša naudas un mākslas saikne. Vēstures liecībās saglabājusies ziņa: tālajā 1645. gadā latviešu zemnieks Jānis Laukelāns tiesā atzinies, ka citu elkdievību vidū pielūdzis arī Naudas māti ar vārdiem: "Pagādā, Naudas māte!" Naudas māte un izcili latviešu mākslinieki pēdējos 20 gados pagādājuši, Edvarta Virzas vārdiem runājot, *latus mirdzošus*, kas sildījuši sirdis apziņā, ka mums ir sava nauda, turklāt tai piemīt estētiskā vērtība.

Janīna Kursīte,

literatūrzinātniece,

Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas zinātniskā konsultante

Pirms 20 gadiem, kad pieņēmu Latvijas Bankas piedāvājumu kļūt par māksliniecisko konsultantu un darboties pavisam neapgūtā jomā, tas vienlaikus bija gan izaicinājums, gan iespēja apgūt ko jaunu un dot arī kaut ko savu, paliekošu.

Būtiska nozīme visus šos gadus bijusi Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas darbam. Pastāvīgajās diskusijās esam guvuši vērā ņemamu pieredzi un savstarpēji radoši un cilvēciski bagātinājušies. Bez aizspriedumiem pieņēmuši neparastas idejas, kuras nereti būtiski atšķiras no tradicionālajiem priekšstatiem par monētu.

Veiksmīga sadarbība ar labākajām Eiropas naudas kaltuvēm devusi iespēju dažādot monētu tehnisko izpildījumu. Esam bijuši prasīgi, un esam arī saprastī.

Mūsu spēks ir dažādu paaudžu un jomu mākslinieku radošās individualitātes. Mans mērķis allaž bijis – atrast ikvienai monētai, katram uzdevumam atbilstošākos profesionālos risinājumus un palīdzēt tos īstenot.

Laimonis Šēnbergs,

Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas priekšsēdētājs

Mākslinieks naudas zīmei piešķir īpašu enerģiju, tēlu un simbola vērtību.

Autoru personības – viņu fotoportreti, mākslas darbi un verbāli *pašportreti* (radošo biogrāfiju lakoniski pašnovērtējumi un atziņas par sadarbību ar Latvijas Banku) – paver skatu uz mākslinieku darbistabām un ideju vidi.



Sandra Belsone

(1956–2011)

1.



Absolvējusi Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļu.

Darbības joma – grafiskais dizains (miniatūrās formas – logotipi, pastkartes, reklāmas bukletu, katalogu, mācību grāmatu, interneta vietņu un korporatīvā stila izstrāde, izstāžu standu dizaina izveide).

Korporatīvais dizains – tā nav lietu noformēšana. Tā ir idejas, tēla, stila un komunikācijas projektēšana. Tas ir instruments, kas šiem savstarpēji saistītiem elementiem palīdz funkcionēt.

Sandras iemīļotais teiciens: "Mani darbi ir mani sargi".

2.



3.

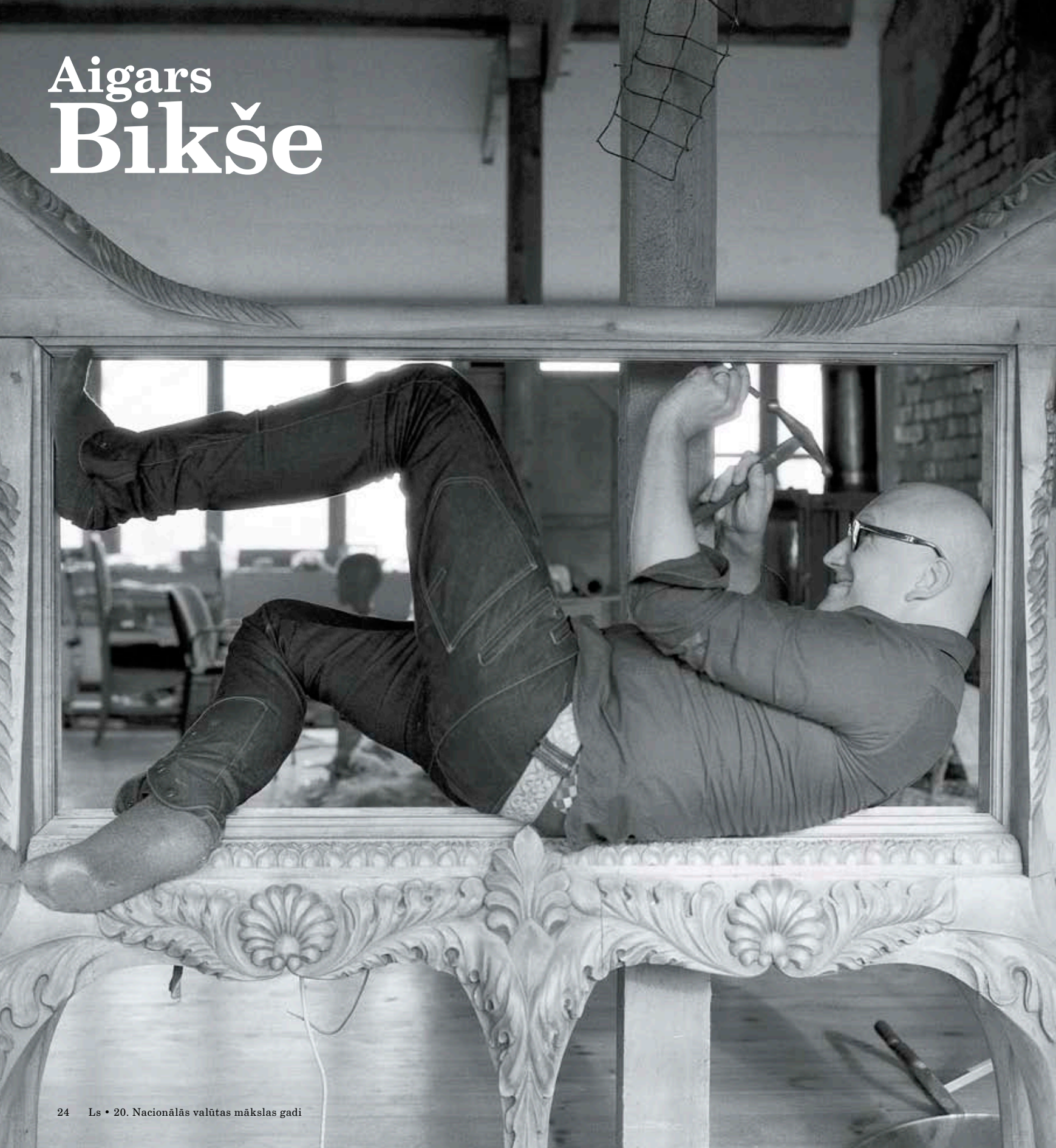


1. "Latvija – ES". Sudrabs. 2004. Sandras Belsones grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.

2. Atklātne. 2004.

3. Atklātne. 2002.

Aigars Bikše



Es piedzimu Padomju Savienībā. Augu kā vienīgais bērns ģimenē, redzēju un dzirdēju, ka mani vecāki runā mājās vienu un ārpus mājas – citu. Pieaugušie visu laiku daudz strādāja, vecāki bija vidējā līmeņa vadītāji, ģimene respektēja valstī pastāvošo kārtību, tajā pašā laikā tomēr veica nelielus, ar nacionālisma apliecināšanu saistītus rituālus aktus. Tas tika darīts apdomīgi.

Vecāmāte savukārt bija savu iedomāto briesmu pārņemts cilvēks un pieskatīja mani ar vislielāko uzmanību, bažījoties par manu veselību un dzīvību. Par mīļāko nodarbi man kļuva spēlēšanās ar plastilīnu: mani aizrāva padomju militārās propagandas plūsma televīzijā, kino un grāmatās. Manis būvētā bija plastilīna cietokšņu un kauju pasaule. Bērībā lasīju daudz – sākot no piedzīvojumu literatūras un beidzot ar vēsturisko un klasisko literatūru (Laimonis Purs, Tits Līvijs, Fjodors Dostojevskis).

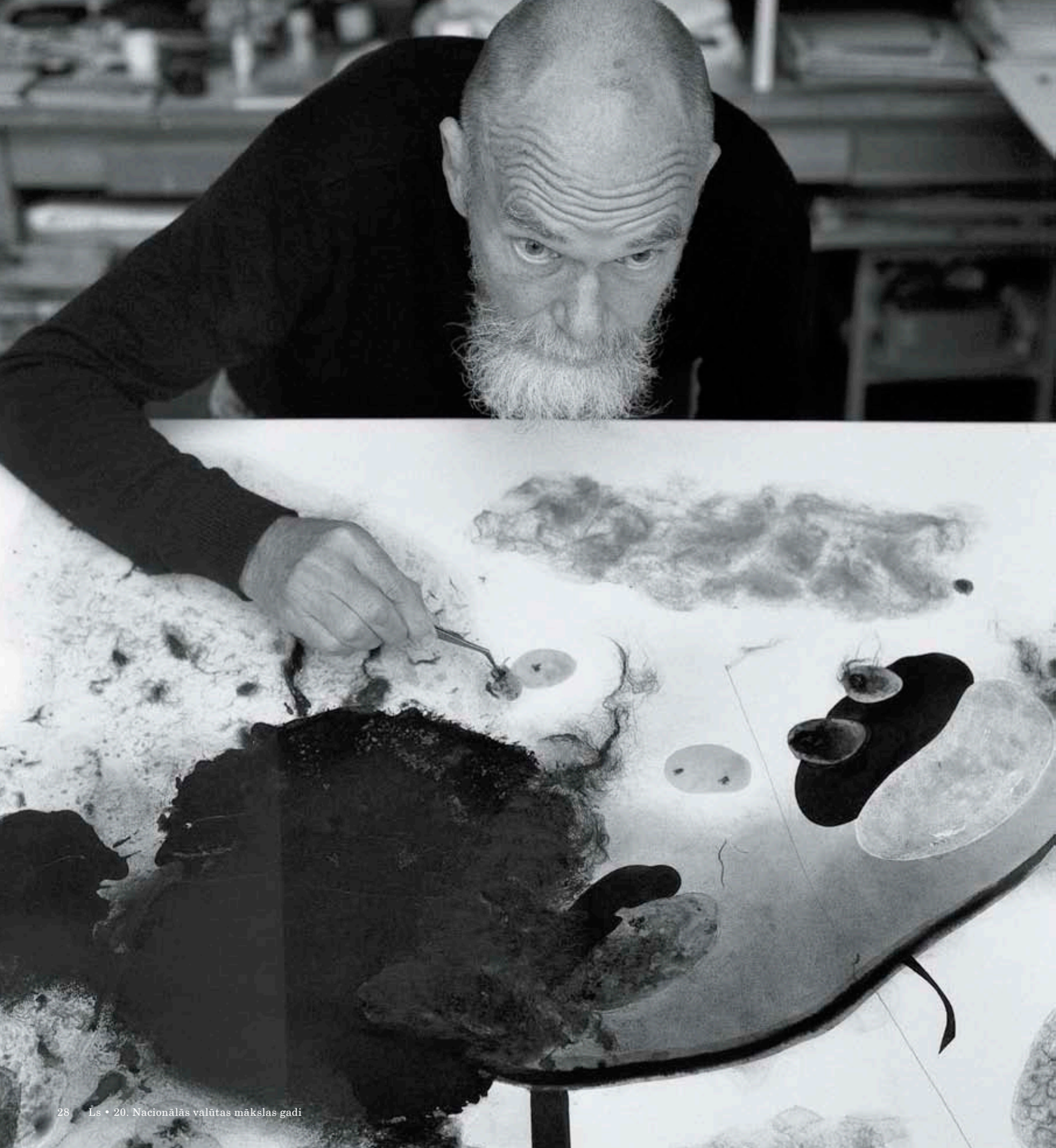
Ģimene dzīvoja pārticīgi, un vecāki vienmēr uzsvēra, ka visu dara manis dēļ. Es augu izlutināts, bez jebkāda respekta pret materiālajām vērtībām, pārņemts ar pasakām. Skolā man negāja īpaši jautri, droši vien biju jefiņš, dīvais, kas vēl 11. klasē ātri pēc skolas steidza uz mājām, lai paspēlētos ar plastilīna cietokšņiem. Mamma gribēja, lai es mācos par zobu tehniķi. Tomēr, kad izteicu vēlmi mācīties par mākslinieku, tas tika atbalstīts. Lietišķās mākslas skola pilnībā izmainīja manu dzīvi. Liels paldies maniem skolotājiem, kursa biedriem. Tā bija prāta saspridzināšana, kuras rezultātā sapratu – māksla ir tā pasaule, kurā varu justies labi un radīt.

Monēta ir mākslas darba mazā forma, kas tēlniekam uzliek lielus ierobežojumus. Taču ierobežojumi bieži mudina spēju koncentrēties un radīt precīzu, blīvu vēstījumu.

Piemēram, veidojot plastisko modeli "Dzintara monētai", biju pārliecināts, ka man izdevies sagatavot aversu, par reversu šaubījos. Latvijas Bankas monētu dizaina komisijā, kur tika vērtēti modeļi, viedoklis bija gluži pretējs. Es piekritu ieteikumiem un uzveidoju trīs jaunas aversa versijas, līdz beidzot sasniedzu rezultātu, par kuru biju priecīgs gan pats, gan bankas eksperti. Manā izpratnē mūsu monētas ir pārdomāts mākslinieku un Latvijas Bankas monētu dizaina komisijas sadarbības rezultāts.



1. "Dzintara monēta". Sudrabs un dzintars. 2010. Aigara Bikšes grafiskais dizains un plastiskais veidojums.
2. Pamatelements. Zelta pensionāre Anna Miķele. Poliuretāns. 2011.



Ilmārs Blumbergs

Dzimis Rīgā.

Beidzis Latvijas Mākslas akadēmiju.

Darbības sfēras: grafika, glezniecība, scenogrāfija, plakāts, instalācija, skulptūra, grāmatu ilustrācija un dizains, kino, fotogrāfija. Dailes teātra scenogrāfs (1969–1984).

Scenogrāfija veidota operu un dramatiskā teātra izrādēm.

Sarīkots 40 personālizstāžu, dalība 333 grupu personālizstādes darbi Latvijas, Krievijas, Vācijas, Somijas, Lietuvas, Francijas, Austrālijas, ASV un Igaunijas muzejos.

Uzņemtas vairākas videofilmas un kinofilmas.

2009. gadā saņemta balva par mūža ieguldījumu scenogrāfijā, 2011. gadā – Eiropas Zinātņu un mākslas akadēmijas Fēliksa Lielā balva.

1. Radošais moto: nepasaki visu. Atstāj vietu noslēpumam. Noslēpums vieno mākslinieku un skatītāju.

2. Septiņstūrainā "Ciparu monēta", kvadrātveidīgā "Ūdens monēta", loga rāmi atgādinošā Čakam veltītā monēta ir darbi, kuru radīšana sagādāja prieku – izdevās atrast jaunu formu izraudzītajai tēmai.

Liela nozīme monētu gatavošanā ir tēlniekiem, kuri veido monētas ģipša modeli. Tāpēc esmu pateicīgs tēlniekiem Ligitai Franckevičiai un Jānim Strupulim, kuru mākslinieciski augstvērtīgais un perfektais darbs ir būtiska jebkuras monētas veiksmes daļa.

Un vēl. Monētas ir arī nauda! Tas pievelk!

Nauda, nauda, naudiņa, kas guļ...

Cik patīkami to turēt rokā, paša zīmētu!

1.



2.



3.



1. "Miglā asaro logs". Sudrabs. 2011. Ilmāra Blumberga grafiskais dizains, Ligitas Franckevičas plastiskais veidojums.

2. Bez nosaukuma. 3. lapa. Krāsu litogrāfija. 1977.

3. Bez nosaukuma. 2. lapa. Krāsu litogrāfija. 1977.

4.



5.



6.



7.



8.



4. Foto no izrādes "Burvju flauta". 2001.
 5., 6. Foto no izrādes "Aīda". 1998.
 7. "Satikšanās uz ceļu". 1. lapa. Krāsu litogrāfija. 1985.
 8. "Satikšanās uz ceļu". 2. lapa. Krāsu litogrāfija. 1985.



Gunārs Cīlītis

(1927–2007)

Absolvējis Latvijas Mākslas akadēmijas Glezniecības nodaļu (1948).
Izcils zīmētājs, grafiķis un filozofiskām noskaņām bagātu animācijas filmu
("Pigmaliņš", "Vanadzīņš", "Pasaka par vērdiņu") mākslinieks, arī grāmatu
ilustrētājs un trāpīgu karikatūru autors. Visu mūžu sapņojis būt gleznotājs.
Pats sevi dēvēja par Grīziņkalna puiku ar tam atbilstošu temperamentu,
dzīves un darbošanās stilu, ik brīdi gatavs improvizācijai, apveltīts ar
neizsīkstošām darba spējām un īpašu šarmu.

"Ceļš uz Latvijas Banku man iet caur vērdiņu..."

1.



2.



1. Starptautiskās monētu programmas "Millennium" ietvaros kalta jubilejas monēta. Sudrabs. 1999. Gunāra Cīlīša grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
2. Kārlis Skalbe. "Pasaka par vērdiņu". Ilustrācija. 1978–1979.

Edgars Folks

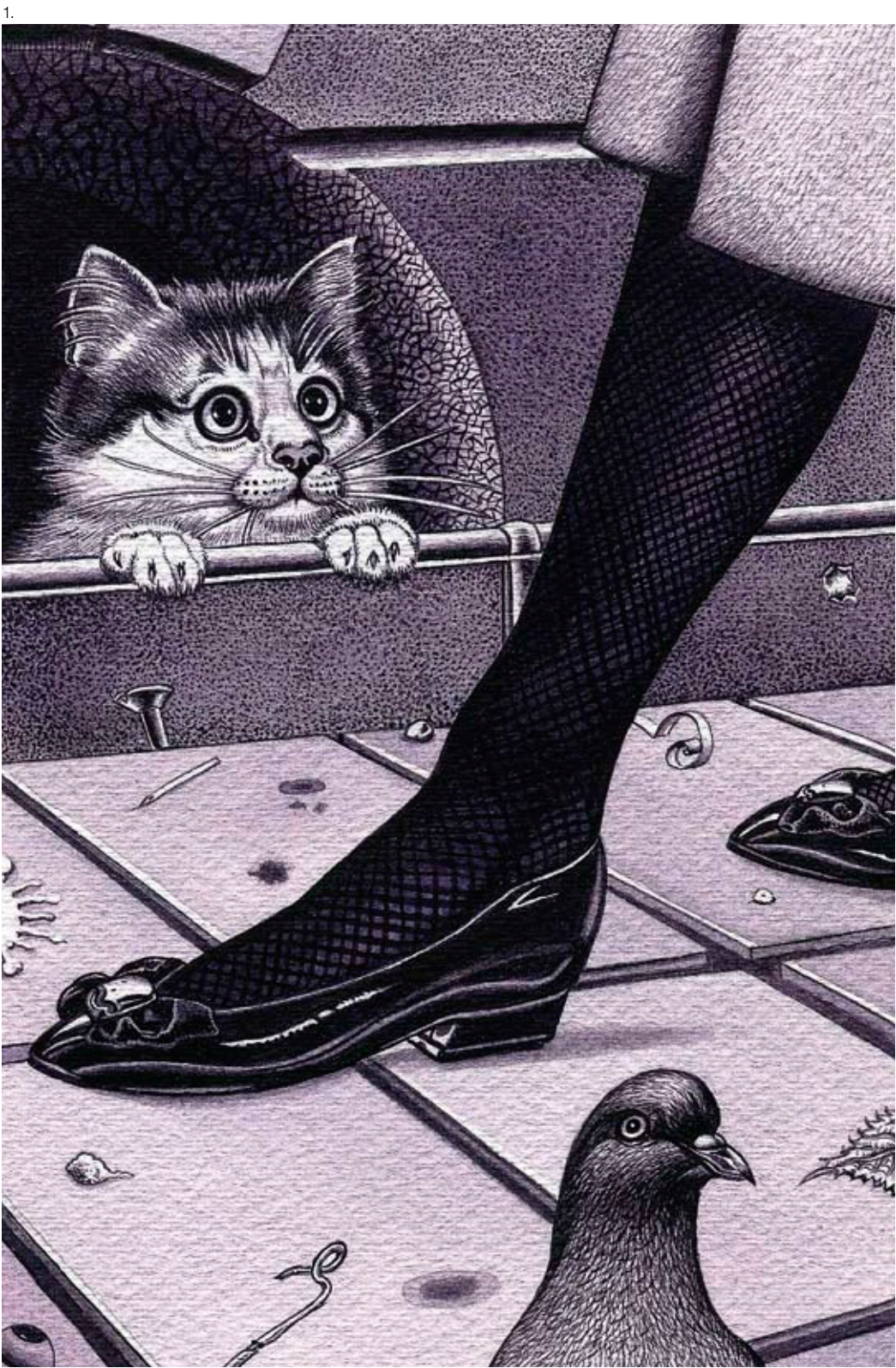
Darbojos glezniecībā, stājgrafikā, lietišķajā grafikā, animācijā, pastmarku un monētu dizaina jomā.

Pāri simtam ilustrētu grāmatu.

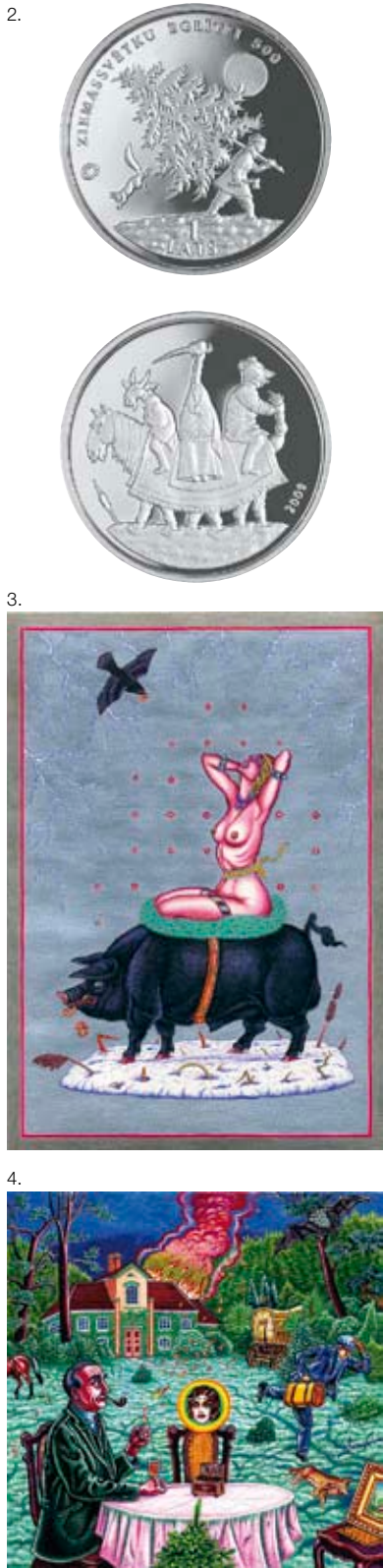
Ir arī akadēmiskā izglītība.

Pateicoties Latvijas dabai un zemei, esmu neizbēgami dziļi iestidzis mākslas "druvā". Un mana lielākā saraustā bagātība ir mani bērni.

1 lata monēta "Krupis" – bija interesanti strādāt. Krupi gan labāk ņemt rokās tikai ar cimdziem. Saskaņā ar ticējumu krupis spēj izdalīt septiņas indīgas krāsas. Krupja kārpas ļauj radīt labu faktūru. Tam arī diezgan iespaidīgs dzīves ilgums – līdz 36 gadiem. Krupji tiek uzskatīti par dvēseļu dzīvniekiem, kas sargā naudu. Nauda – tas ir krupis.



1. Ilustrācija grāmatai "Mazā kaķa Ziemassvētki". Akvarelis.
2. "Ziemassvētku eglīte". Sudrabs. 2009. Edgara Folka grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
3. "Dāvana no gaisa". Jaukta tehnika.
4. Vāka zīmējums Džozefa Smisa Flečera grāmatai "Vara lādīte". Jaukta tehnika.





1.



Ligita Franckeviča

Izglītība – Latvijas Mākslas akadēmijas Tēlniecības nodaļa.
Kopš 1971. gada piedalos izstādēs.

Pārvaldu tēlniecisko plastiku no medaļas līdz monumentam.

Starptautiskās Medaļu mākslas federācijas (FIDEM) biedre
kopš 1996. gada. Starptautiskās monētu izstādēs iegūtas
septiņas nozīmīgas atzinības.

**Monētu veidošana ir ļoti interesanta, jo jāatrod tehniski
un plastiski atbilstošākais risinājums monētas autora
grafiskajai iecerei.**

**Grafīķis Juris Petraškevičs uzticējās manai pieredzei,
un kopdarba rezultātā tapa monēta "Liktenis", kas ASV
2004. gadā numismātu organizētā konkursā "Gada
monēta" ieguva balvu "Mākslinieciskākā monēta".**

2.



1. "Liktenis". Sudrabs. 2002. No monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības".
Jura Petraškeviča grafiskais dizains, Ligitas Franckevičas plastiskais veidojums.

2. Eduarda Smilģa portrets. Bronza. 1982.



Edgars Grīnfelds

Aivars Krūklis

Absolvējis Latvijas Mākslas akadēmijas Rūpnieciskā dizaina nodaļu.
Darbības jomas: dizains, tēlniecība un pedagoģija.

Kopš 1978. gada piedalās izstādēs ar vides objektiem, izmantotie materiāli – metāls, ģipsis, betons, koks. Kopš 1984. gada piedalās medaļu izstādēs.

Kad 1993. gadā mani uzaicināja izgatavot ģipša modeļus Latvijas Republikas 75 gadu jubilejas monētām, ar prieku darbu pieņēmu. Apskatīju Aivara Krūkļa zīmējumus, viss likās skaidrs – jādarbojas ar šabloniem, jo veidojums nav plastisks. Prieki izrādījās pāragri. Nācās izdomāt veselu trafaretu sistēmu, jo bija jāapvieno apaļais virpota ar ģeometrisku.

Kad ģipša modeļi bija gatavi, braucām uz Somijas naudas kaltni. Darba instrumentus vajadzēja ņemt līdzi, lai tad, ja somiem kaut kas nepatīktu, varētu uz vietas pielabot. Galīgo vērtējumu saņēmām nākamajā dienā, kad kaltnes direktors paziņoja, ka modeļi izgatavoti ļoti labi, atbilstot visām prasībām, kaltnē varot garantēt augstas kvalitātes monētu izgatavošanu.

Man kā ļoti taupīgam un kārtīgam darbiniekam ir saglabājušies visi izmantotie instrumenti. Ja kādam ir interese – varu nodemonstrēt!

Absolvējis Latvijas Mākslas akadēmijas Rūpnieciskā dizaina nodaļu. Piedalījies Latvijas Dizaineru savienības dibināšanā 1987. gadā. Strādājis par dizaineru mikroautobusu rūpnīcā RAF, r/a "Radiotehnika" konstruktoru birojā un Dekoratīvi lietišķās mākslas kombinātā, specializējies radio un elektroniskajā dizainā un dizaingrafikā. Īsteno interjera, reklāmas un vizuālās informācijas projektus, kopā ar dzīvesbiedri Helgu Krūkli kopš 1981. gada strādā kā brīvais dizainers.

Īstenojot mūsu pirmo jubilejas monētu ideju, par galveno pienākumu uzskatīju iemūžināt, iekalt latvju rakstu zīmes, izvēloties trīs, pēc manām domām, svarīgākās.

Monētas vizuāli ir ļoti vienkāršas. Kompozīcijas fonā horizontālas līnijas – septiņu nedēļas dienu stilizēts atveids. Uz līnijām novietotas rakstu zīmes, kuras 2 latu monētā simbolizē mīlestību, 10 latu monētā – gudrību un 100 latu monētā – mājokli.

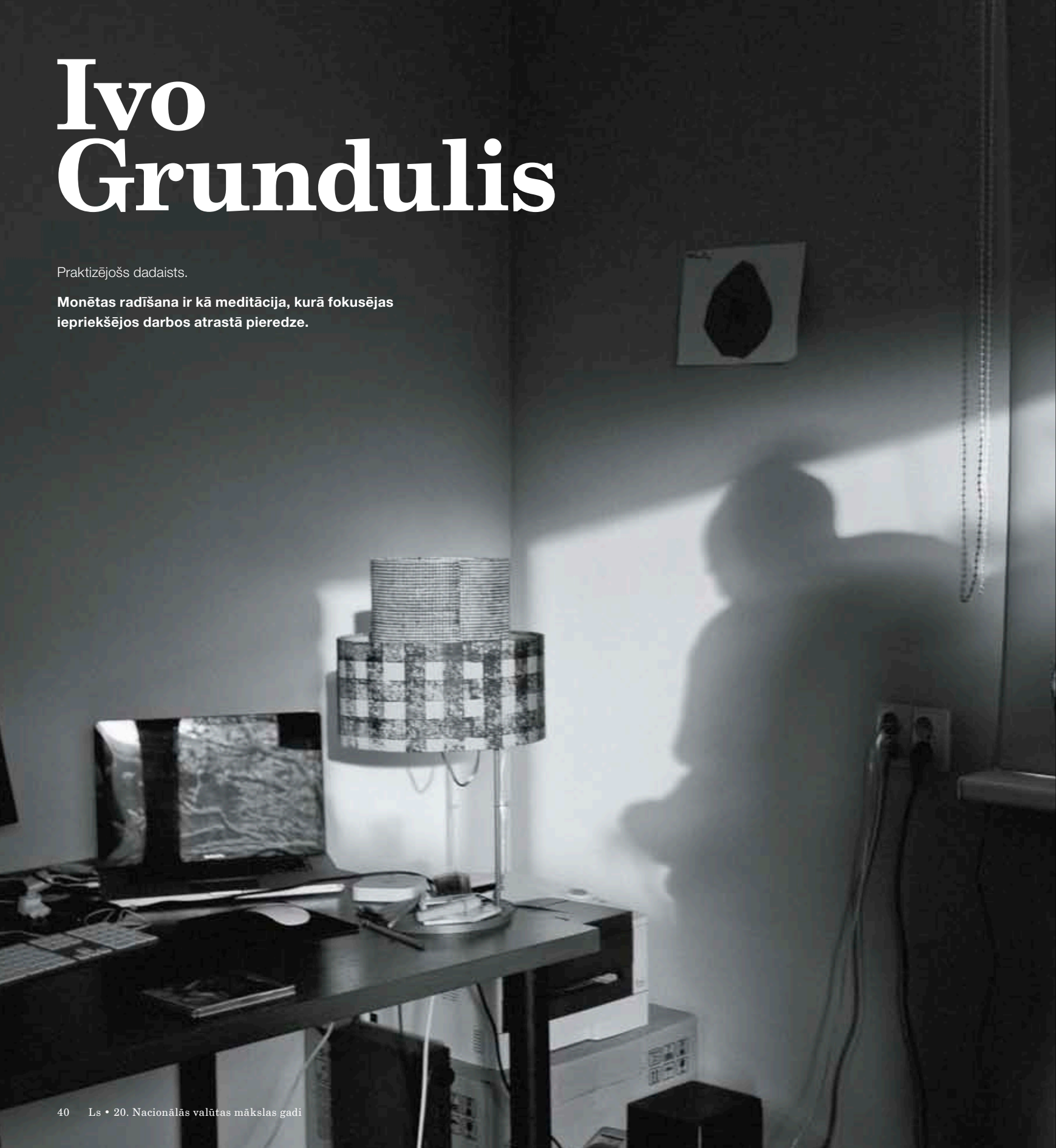


2 lati. Vara un niķeļa sakausējums.
10 latu. Sudrabs.
100 latu. Zelts.
1993. Aivara Krūkļa grafiskais dizains, Edgara Grīnfelda plastiskais veidojums.

Ivo Grundulis

Praktizējošs dadaists.

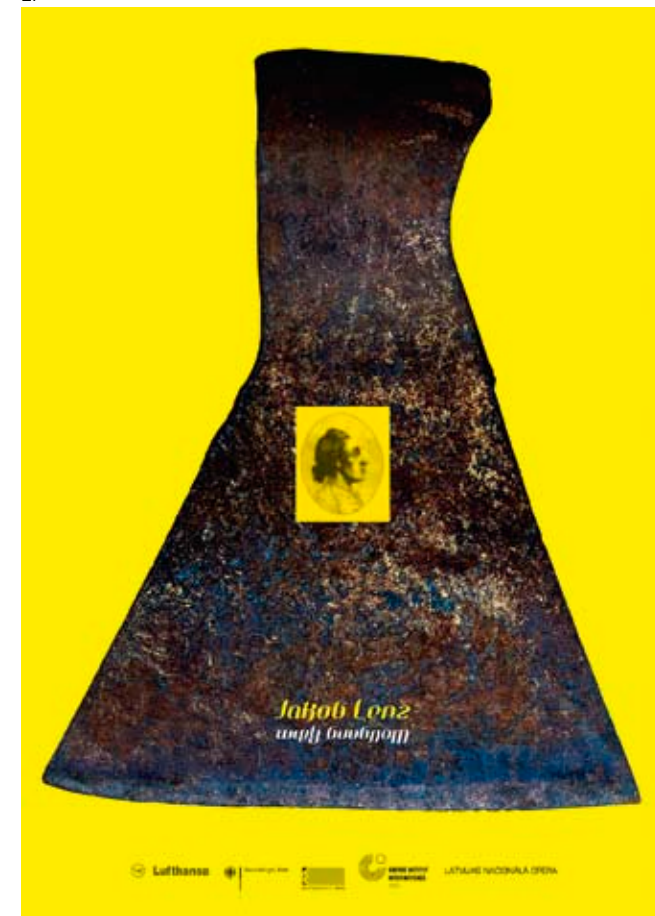
Monētas radīšana ir kā meditācija, kurā fokusējas iepriekšējos darbos atrastā pieredze.



1.



2.



1. "Svešas varas". Sudrabs. 2007.
No monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības".
Ivo Grunduļa grafiskais dizains, Līgita Franckevičas plastiskais veidojums.
2. Izrādes "Jākob Lencs" plakāts. 2003.



Kristaps Ģelzis

Dzimis Rīgā.

Darbības jomas: glezniecība, grafika, videoinstalācijas, instalācijas, objekti, tēlniecība, zīmējums, grāmatu ilustrēšana, izstāžu iekārtošana, reklāmas dizains, monētu dizains.

Studējis Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļā, Latvijas Mākslinieku savienības biedrs.

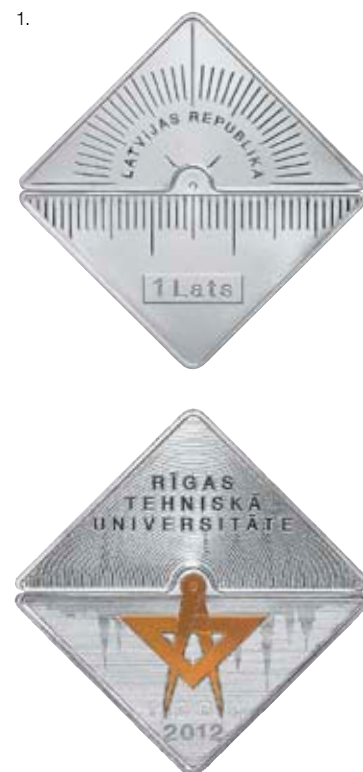
Asociētais profesors Valsts Mākslas akadēmijas Vizuālās komunikācijas apakšnozarē.

Sarīkotas 14 personālizstādes, piedalījies aptuveni 30 nozīmīgās grupu izstādēs Latvijā, Itālijā (54. Venēcijas mākslas biennāle), Vācijā, Krievijā, Somijā, Lielbritānijā, Lietuvā, Nīderlandē, Zviedrijā un Dānijā.

Laikiem cauri nauda mēdz būt visietekmīgākais palģinstruments progresa, zinātkāres un radošuma attīstībai. Tā mīl precizitāti, pieredzi un mērķa vīziju.

Tādu arī vēlējos veidot Rīgas Tehniskās universitātes monētu. Mazu, kabatas izmēra instrumentu, ko var praktiski lietot, kad ātri jānoskaidro elementāri fakti – izmērs, virziens un izcelsmes vieta. Šo jubilejas monētu būtu grūti izgatavot bez mūsdienu tehnoloģiju palīdzības. Ar to šī monēta, tāpat kā Rīgas Tehniskā universitāte, ir unikāla.

Monēta ir kvadrāta formas un divdaļīga. Lielākais izaicinājums – panākt slēptā attēla efektu, kas darbojas, monētu pavēršot dažādos gaismas leņķos, kā arī divu monētas daļu savienojuma izstrāde. Monētu kalšanas tehnoloģija ir ļoti specifiska un netradicionāla, tā jāsabalansē ar kalšanas iespējām. Esmu gandarīts par Latvijas Bankas pilnīgu uzticēšanos māksliniekam un par vienreizējo izdevību sadarboties tieši ar ražotāju monētas tapšanā. Arī kaltnie (*Rahapaja Oy*, Somija) dažas lietas darīja pirmo reizi, taču tā bija gatava riskēt. Izsaku pateicību par entuziasmu un radošo izpratni, kāda tika izrādīta šā projekta gaitā. Tas bija ļoti ciešs kopdarbs, kur daudzās niansētās tehnoloģijas prasības lika meklēt risinājumus, kas nedraudzējās ar vēlmi ļauties kompromisam.



1. "Rīgas Tehniskā universitāte". Sudrabs; ar apzeltītām detaļām un latento attēlu. 2012. Kristapa Ģelža grafiskais dizains un plastiskais veidojums.
2. "Atomsēne Saulkrastos". Papīrs, akvarelis. 2009.

3.



4.



5.



6.



3. "Smilšu pils". Polietilēns, plastikāta līmlente, krāsu marķieri. 2012.
 4. "Krīze (Otrais dublis)". Polietilēns, plastikāta līmlente, krāsu marķieri. 2012.
 5. "Piemineklis". Papīrs, akvarelis. 2009.
 6. "Rīgas atslēgas". Papīrs, akvarelis. 2007. Latvijas Nacionālā mākslas muzeja kolekcija.

Frančeska Kirke

Izstādēs piedalos kopš 1976. gada. Radošās darbības jomas – glezniecība, instalācija, dizaingrafika, grafika, akvarelis. Vairākām izstādēm esmu bijusi kuratore.

Pieder uzņēmums "Artefactory", kas veido stila līnijas un muzeju suvenīrus un piemiņas lietas.

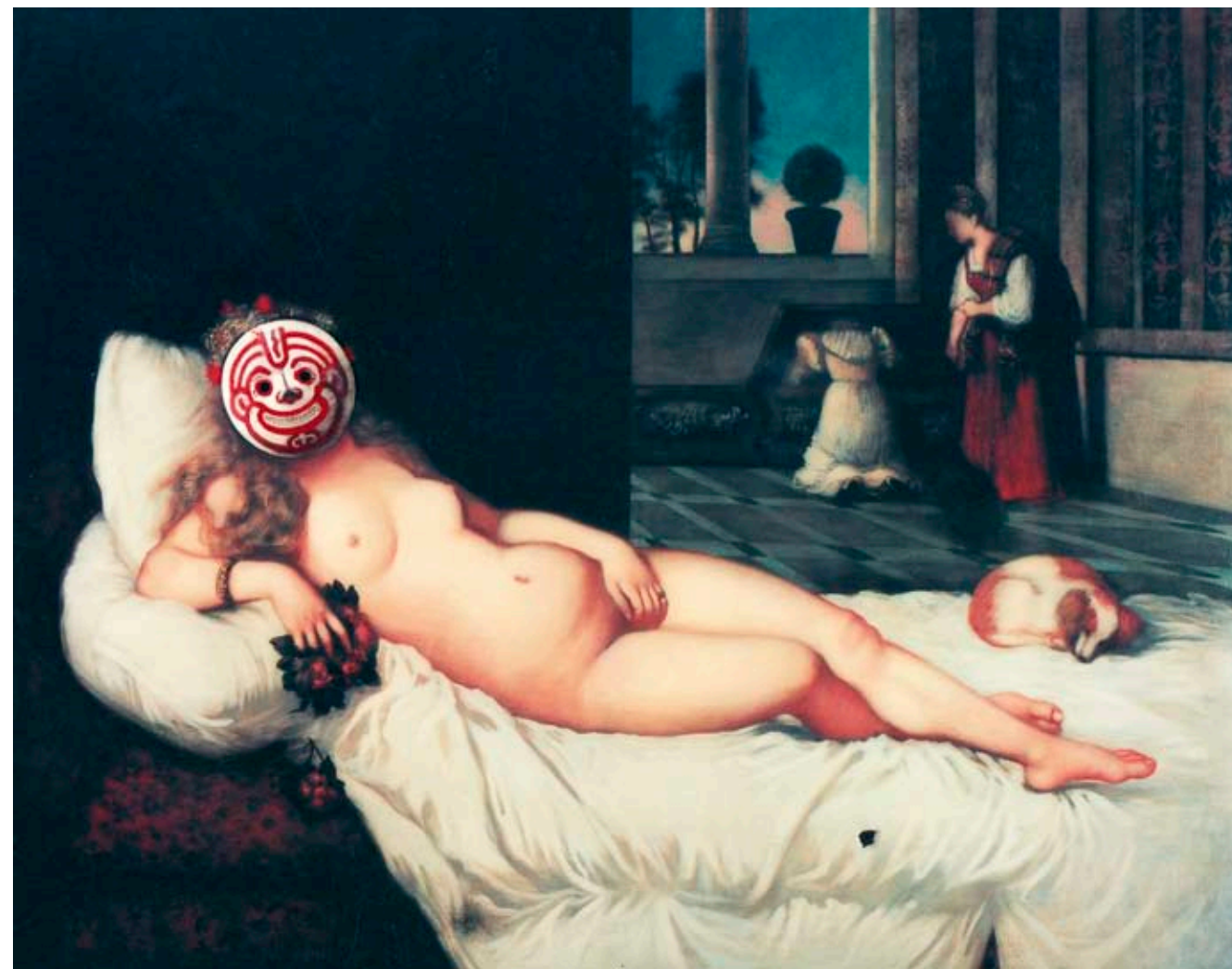
Darbi privātkolekcijās un muzejos Eiropā, ASV, Japānā un Krievijā.

Mākslas vēsture liecina, ka māksla uzplauka bagātos galmos. Mecenātisms ļāva izdzīvot daudziem izciliem 20. gs. sākuma māksliniekiem. Un ne tikai. Kolekcionāru dāvinājumi muzejiem papildina to krātuves. Bagāti magnāti dibina fondus un savu mākslas kolekciju izvietojšanai pasūta projektus izcilākajiem mūsdienu arhitektiem (piemēram – "Bayerle" un "Pinot"). Laikmetīgās mākslas projekti nereti ir finansiāli vērīenīgi un nav realizējami bez sponsoru piesaistes. Un visbeidzot – jebkurš mākslinieks, īstenojot savu ieceri, iegulda tajā gan savu garīgo enerģiju, gan materiālo. Secinājums – nav naudas, nav mākslas.

1.



2.



1. "Basketbols". Sudrabs. 2008. Frančeskas Kirkes grafiskais dizains, Līgitas Franckevičas plastiskais veidojums.

2. "Venēra (pēc Ticiāna) ar masku". Audekls, eļļa. 2006.



Arnis Kleinbergs

1.



Dzimis pirms 50 gadiem, nu jau 24 gadus esmu nedalāmi saistīts ar projektēšanas biroju "Arhis", kuru kopā ar Andri Kronbergu un vēl dažiem cīņu biedriem nodibinājām 1988. gadā – sākumā kā kooperatīvu nedaudz liberalizētās padomju sistēmas ietvaros un vēlāk jau kā mūsu demokrātiskās valsts "sia".

Man arhitekta profesija joprojām ir valdzinoša ar savu daudzpusību, kurā, lai sasniegtu pilnvērtīgu rezultātu, risinot dažādus tehniskus, sociālus un pat psiholoģiskus jautājumus, vienlaikus jāatrod vieta arī emocionālajam aspektam jeb mākslinieciski radošajai izpaušmei.

2012. gadā savā personalizstādē "Naftalīns" par bibliotēkai veltīto monētu es rakstīju šādus vārdus: "Pirms desmit gadiem paņēmu pirms divdesmit gadiem radītu meistara skici un izstrādāju šo dizainu. Jānis Strupulis veidoja plastisko modeli. Un ko mēs šodien redzam?"

Tagad papildināšu – beidzot Rīgas siluets ir ieguvis jaunu modernu vaibstu, ilgi gaidītu publisku celtni, kas tūlīt, tūlīt būs pieejama katram no mums, un man ir gandarījums arī par savu, kaut nelielo, līdzdalību šā mērķa sasniegšanā.

2.



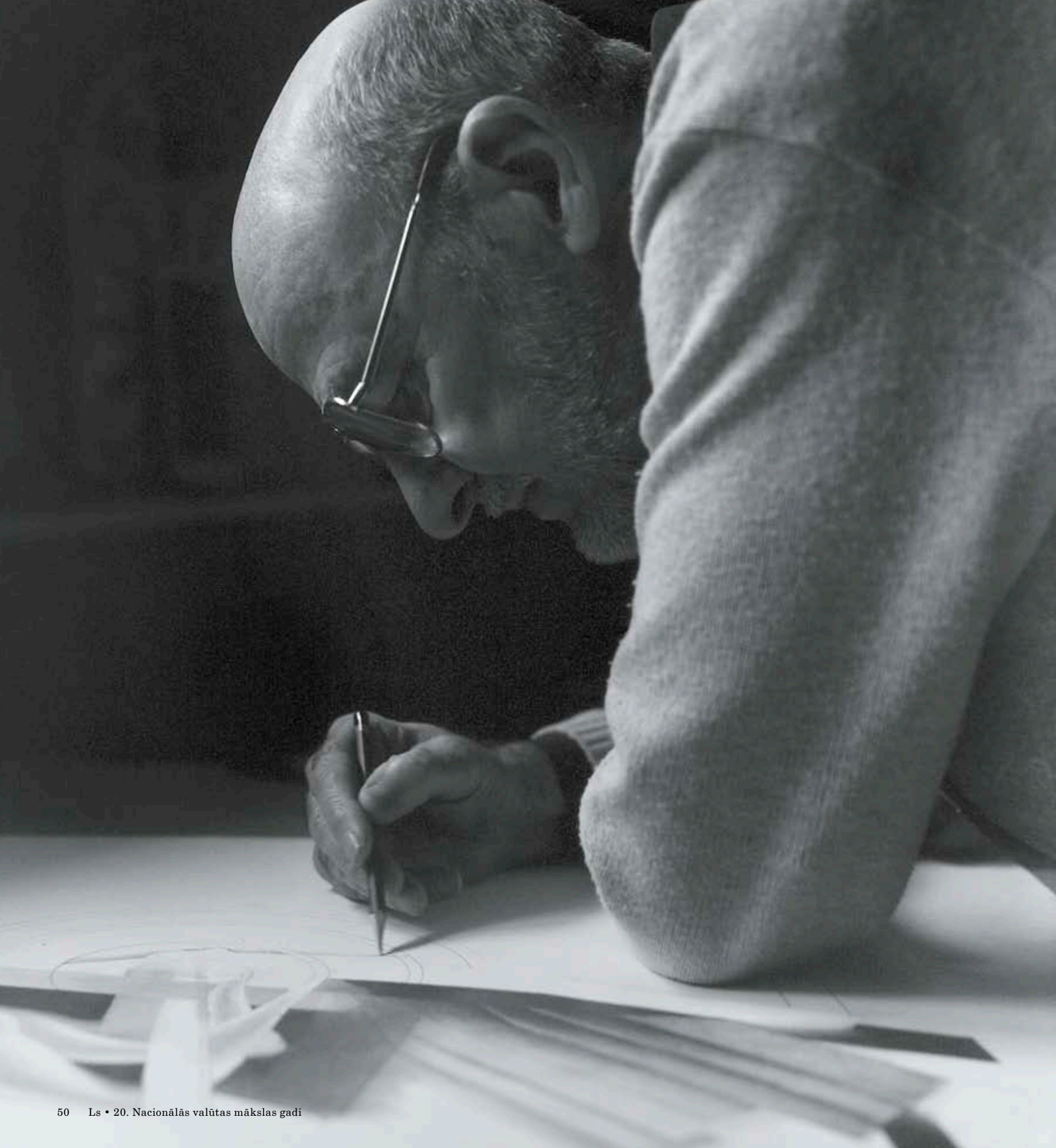
3.



1. "Latvijas Nacionālā bibliotēka". Sudrabs. 2002. Arņa Kleinberga grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.

2. Lielveikals "Sky & More". 2007.

3. Brīvdienu māja "TiriPiri" Engurē. 2011.



Gunārs Krollis

Prof. emeritus, kopš 1963. gada Latvijas Mākslinieku savienības biedrs, "Oforta ģildes" viceprezidents, Krievijas Mākslas akadēmijas korespondētājloceklis.

Saņikots vairāk nekā 40 personalizstāžu Latvijā un ārpus tās robežām, dalība 450 starptautiskās izstādēs Latvijā, Igaunijā, Krievijā, Lietuvā, Norvēģijā, Holandē, Slovēnijā, Zviedrijā, Polijā, Ēģiptē, Lielbritānijā, Francijā, Kanādā, ASV, Japānā, Austrijā, Jordānijā, Ķīnā, Libānā u.c. Grupas "Credo" dziesmu cikla "Melnais klieziens" tekstu autors, ilustrēts vairāk nekā 200 dažādu grāmatu.

Balta lapa ir kā izaicinoša telpa manam domu lidojumam.

Paralēlā pasaule un aizmirstās kultūras vērtības ir tas, kas mani šobrīd interesē.

Runāšu par šā brīža aktuālo attieksmi sava radošā procesa vērtējumā. Vispirms tā ir vēlme radīt, papildīt ar jauniem tēliem, kas pirms nonākšanas uz papīra veic pārsteidzošas amplitūdu pārmaiņas. Rezultāts it kā nojausts, bet zemapziņa vienmēr pārsteidz mani ar ieguldītā darba emociju sintēzi. Dažkārt iznākums nav apmierinošs, bet tas izskaidrojams ar radīšanas brīža manis paša subjektīviem aspektiem vēlmē pakļaut zīmējuma tēlu savam scenārijam, ierobežojot dabīgo vīzijas attīstību.

Samērojot mūdienu sabiedrības vērtību skalu ar pagātni, rodas paradoksi.

Šķietami vienkāršu materiālu faktūras, pārnestas ģeometriski skaidrās formās, veido emocionālo pārdzīvojumu, ko izceļ zīmāja tehnikas smalkais pieskāriens.

1.



2.



1. "Rīga". Sudrabs. 2011. Starptautiskā monētu programma "Hanzas pilsētas". Gunāra Krolla grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
2. "Livonija krustcelēs". Krāsu oforts. 1995–1998.

3.



4.



5.



6.



3. "Klonēšana". Grafiķis, zelta zīmulis. 2011.
 4. "Rulete". Sēpija. 2011.
 5. "Pats sevi". Sēpija. 2011.
 6. "Atbrīvošanās". Grafiķis. 2012.



1.



Ilze Lībiete

Dzimusi Bauskā. Beigusi Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu.

Darbojos stājgrafikā, lietišķajā grafikā, heraldikā un pedagoģijā.

Sarīkotas astoņas personālizstādes, esmu piedalījies 15 grupu izstādēs, darbojusies kā grafikas un heraldikas izstāžu kuratore, biedrības "Grafikas kamera" līdzdibinātāja.

Praktiskā heraldika

Darbība praktiskajā heraldikā ir kā brauciens ar karieti kosmosā: vēsturisko materiālu studijas, stingra tradīciju un likumību ievērošana vienlaikus ar jaunu simbolu, formu veidošanu.

Esmu priecīga, ka varu veikt šo darbu kopā ar savu vīru Juri Ivanovu. Ģerbonis atspoguļo armigera (ģerboņa īpašnieka) galvenās vērtības. Atšķirībā no logotipa tas ir mūžīgs.

Darbošanās heraldikā dod īpašu gandarījumu, ja pašvaldību un dzimtu ģerboņi, ko esam rūpīgi izstrādājuši, tiek plaši lietoti.

Grafika

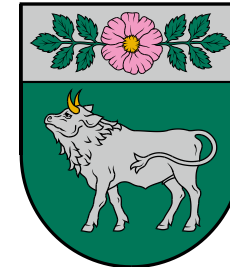
Strādāju galvenokārt litogrāfijas tehnikā. Tas izskaidrojams ar manu īpašo pieķeršanos akmenim kā materiālam jau no bērnības. Vismīļākā nodarbošanās jau tolaik Skultes jūrmalā bija akmeņu "aprūpe", mazgāšana. Dusmojos uz saules stariem, kas izžāvēja akmens krāsas, tāpēc ar ūdenszāļu vīkšķi centos tās atjaunot arvien no jauna. Neviena cits materiāls nav mani rosinājis radošam darbam tā kā kaļķakmens plāksne. Gaudainā virsma dod bezgalīgas tonālās iespējas, tajā pašā laikā vistiešākajā veidā saglabājot manas rokas autentisko rakstu.

Mans iedvesmas avots ir personiskie pārdzīvojumi un pieredze. Spēcīgākais radošais impulss – skumjas.

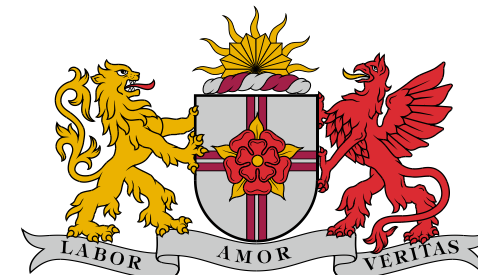
2.



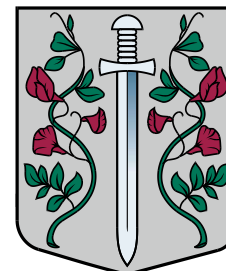
Smārdes pagasts



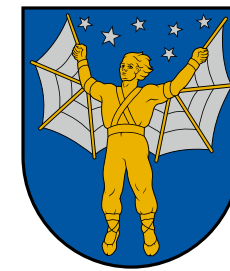
Vārkavas novads



Vairas Viķes-Freibergas dzimta



Zirņu pagasts



Priekules novads



Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa attīstības augstskola

1. "Hercogam Jēkabam 400". Sudrabs. 2010. Ilzes Lībietes grafiskais dizains pēc hercogam Jēkabam veltītas piemiņas medaļas parauga, Līgitas Frankevičas plastiskais veidojums aversam, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums reversam.
2. Ilze Lībiete, Juris Ivanovs. Latvijas pašvaldību u.c. ģerboņi.



Gunārs Lūsis

Piedzimu 1950. gadā. Uzskatu sevi par ropažnieku.
Tad skola, "roziši", akadēmija, ģimene, bērni,
Mākslinieku savienība, darbs un gandarījums.

Nenopietnais moto: foto, loto, moto, džoto...
Nopietnāks: nekā lieka – it visur.
Lasis (*Salmo salar*) parasti sasniedz 10 gadu vecumu.
Mūsu lasim – 20!!!

1.



2.



3.



1. "Sudraba lasis". 2013. Gunāra Lūša grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
2. Logo kinoforumam "Arsenāls", aģentūrai "Rīga 800", viesnīcai "Rīdzene" un Latvijas Bankas 90 gadu un atjaunotā lata 20 gadu jubilejai.
3. "YES". Eļļa. 1976.

4.



5.



6.



7.



4. "Trīs faktūras". Autortehnika. 2009.
5. "Moricsala". Autortehnika. 2010.
6. "Aprīlis". Autortehnika. 2009.
7. "Klavieru skaņošana". Autortehnika. 2007.



Ivars Mailītis

1.



Esmu beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina grafikas nodaļu. 1983. gadā sākas radoša sadarbība ar mākslinieci Inesi Mailīti. Pirmā darbavieta – Rīgas kinostudija, kino mākslinieks – inscenētājs, scenogrāfs, esmu darinājis arī plakātus, pakāpeniski pievērsies plašam radošu izpaušmju spektram. Vairākkārt veicu Dziesmu svētku (Vispārējo, Skolu jaunatnes, "Rīgai 800") galvenā mākslinieka darbu, iesaistījos starptautiskos arhitektūras un mākslas konkursos un projektu realizācijā. *Expo '92* Spānijā – PSRS paviljons, Krievijas paviljons, Baltijas Multinacionālais paviljons Dienvidkorejā, Latvijas paviljons 2010. gadā Šanhajā. Kopā ar Inesi Mailīti tapušas t.s. melnās tekstilskulptūras "Cilvēki karogi", kas apceļojušas daudzas pasaules valstis. Bijušas piecas personālizstādes, esmu iesaistījies dažādu konceptuālu grupu izstādēs gan Latvijā, gan ārvalstīs.

Esmu nodibinājis Arhitektūras, dizaina un mākslas uzņēmumu SIA "Mailītis A.I.I.M.", kas pašlaik strādā Ķīnā, ASV, Dienvidkorejā u.c. Pašlaik tiek veidots Lidojošo mūku templis Ķīnas intelektuālajā centrā Šaoliņā.

Naudaszīme, naudas zīme, zīmols, tēls un tā vērtība.

Tēma džezam... varbūt?!?

Man bija tas darbs un gods piedalīties esošās Latvijas naudas zīmju pirmajā skiču konkursa žūrijā un izstrādes radošajos procesos.

Atrast izcilu kompromisu sabiedrības vidējā aritmētiskajā un augstajā mākslā ir radošas personības izaicinājums un gudrība.

1. "Rīgas Zoologiskais dārzs". Sudrabs. 2012. Ivara Mailīša grafiskais dizains, Līgitas Franckevičas un Ivara Mailīša plastiskais veidojums.
2. Skice instalācijai "Cilvēki karogi". 1986.
3. Dziesmu un deju svētku lieluzvedums "Mana pasaule". Scenogrāfija. 2010.
4. *Expo 2010*. Latvijas paviljons Šanhajā. Arhitektūras un dizaina projekts, realizācija. Ģimenes uzņēmums SIA "Mailītis A.I.I.M.". Vadošais arhitekts Austris Mailītis. Sadarbībā ar *Aerodium*.

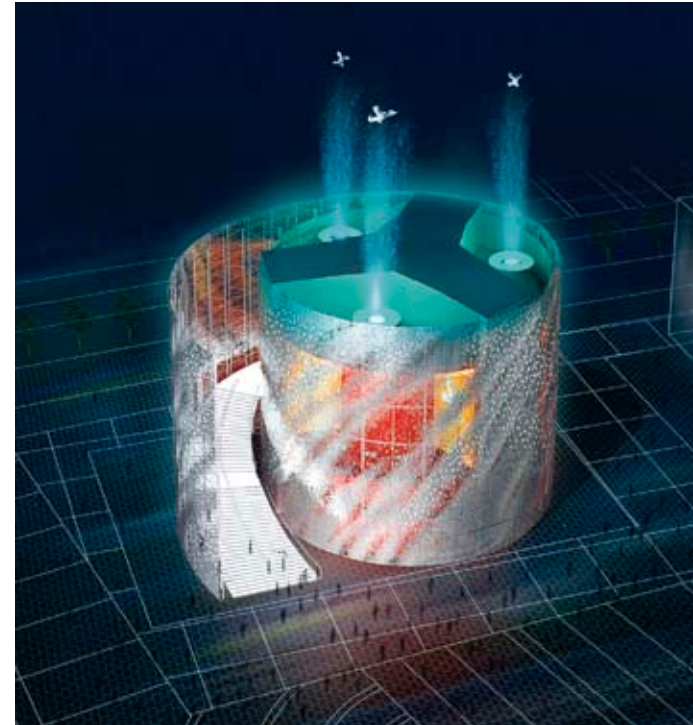
2.



3.



4.





Valdis Ošiņš

Profesionāls fotogrāfs, kopā ar dzīvesbiedri Sandru Ošiņu veic vairākus ilgtermiņa fotoprojektus, veidojot ciklu "Latviskais dzīvesstils. Identitāte", interneta portālu "Garšīgā Latvija", fotokalendārus "Puķes no mammas dārza".

1991. gadā Imants Žodžiks un Valdis Ošiņš izstrādāja Latvijas Bankas papīra naudas zīmju dizainu.

Īsas, bet spilgtas atmiņas saglabājušās par mūsu pirmo braucienu uz Minheni, firmu *Giesecke & Devrient GmbH*, kurā tika iespiesti Latvijas lati. Iepazīstināšanai ar skicēm līdz ņēmām tikai pārnēsājamo optisko disku/kaseti, jo mums pašiem tajā laikā vēl nebija iespēju kvalitatīvi izdrukāt paraugus – krāsu printeri maksāja tūkstošiem ASV dolāru, turklāt spēkā bija aizliegums sociālisma valstīm pārdot jaunākās un jaudīgākās tehnoloģiskās iekārtas. (Ar šo aizliegumu saskāros neilgi pirms tam ASV, mēģinot iegādāties melnbalto lāzerprinteri. Izrādījās, ka vešanai uz Latviju man nav tiesību iegūt pat tādu.)

Paļāvāmies uz to, ka Rietumu lielvalstī Vācijā nebūs problēmu ar mūsu sagatavotā darba apskati un izdrukāšanu. Tomēr izrādījās, ka uzņēmumā nebija iekārtu, kuras "nolasītu" līdzpaņemto disku. Pagāja vairākas dienas meklējumos pa visu Minheni, līdz atradās kāda datorstudija, kura spēja atvērt disku un veikt kaut aptuvenas skiču izdrukas.

Jāpiebilst, ka pēc mūsu kopējā darba pabeigšanas *Giesecke & Devrient GmbH* mākslinieku darba vietas tika aprīkotas ar *Apple* datoriem.

Imants Žodžiks

Arhitekts, projektē dzīvojamās, sabiedriskās un individuālās būves. Jaunākais publikācijās atzīmētais darbs – Rīgas Rātsnama kapelas interjers. Otra radošās darbības sfēra – fotogrāfija, kuru izmanto kā inscenējumu, akciju un performanču sastāvdaļu un fiksāciju (kopdarbi ar Nebijušu Sajūtu Restaurēšanas Darbņīcu (NSRD)). Sadarbībā ar domubiedriem veidojis vairākas avangarda mākslas izstādes, instalācijas un videoperformances.

Šodien, pēc vairāk nekā 20 gadiem kopš Latvijas Kultūras fonda ierosmes izstrādāt metus konkursam par Latvijas naudas zīmju vizuālo izskatu, jāizsaka pateicība visiem tiem, kuri tajā laikā saskatīja potenciālu mūsu piedāvātajam risinājumam – veidot dizainu datorgrafikā.

Tagad tas varētu būt pašsaprotami, bet toreiz, kad ar datorgrafiku Latvijā nodarbojās tikai daži un rezultātus pat nebija iespējams izdrukāt krāsās, pašiem bija jāatrod un jāizstrādā metodes, kā panākt sarežģītajai naudas zīmju iespiešanas tehnikai piemērotu un atbilstošu māksliniecisko risinājumu. Darba gaitā uz mūsu datorgrafikas attēlu un kompozīcijas pamata tika darināti arī pustoņu zīmējumi (bažījoties par naudas zīmju izgatavotājfirmas spēju veikt gravējumus nepieciešamajā kvalitātē).

Novatoriskais risinājums bija negaidīts arī firmai *Giesecke & Devrient GmbH* (Vācija). Tās vadītājs izteicās: "Ja Latvijas Banka vēlas šādas moderna dizaina banknotes, tad mēs tādas arī iespiedīsim." Sadarbībā ar speciālistiem ražošanas procesā veiksmīgi īstenojās sākotnējai iecerei visatbilstošākais rezultāts.

1.



2.



1., 2. Latvijas Bankas 5 latu naudas zīme. Averss un reverss. Papīrs. 1992. iespiests *Giesecke & Devrient GmbH* (Vācija). Mākslinieki Imants Žodžiks un Valdis Ošiņš. Atjaunotā lata naudas zīme, kas pirmā tika laista apgrozībā 1993. gada 5. martā.

Arta Ozola-Jaunarāja

Esmu dzimusi Jelgavā, Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolā beigusi Apģērbu modelēšanas nodaļu, savukārt Latvijas Mākslas akadēmijā absolvējusi Grafikas nodaļu.

Galvenās darbības jomas – stājgrafika un grāmatu grafika, īpaši – ilustrācijas bērnu literatūrai. Kopš 1987. gada esmu piedalījies ap 50 izstādēs. Jau studiju gados aizsākās sadarbība ar izdevniecībām. Dizainu daudzām grāmatām, reklāmām, grafiskajam un iesaiņojuma dizainam darīnu kopā ar vīru Jāni Jaunarāju.

Jau 20 gadu turpinās mana sadarbība ar VAS "Latvijas Pasts", radot apmēram 50 pastmarkas un pastmarku blokus; izdotas sērijas – "Tautastērpi", "Cimdi", "Rotas", "Ziemassvētki", "Latvijas muzeju fondi", "Latvijas bākas" u.c.

Liela nozīme manā dzīvē ir dejai – flamenko.

Nu jau pāris gadu man palīdz un mani iedvesmo (brīžiem arī traucē un kaitina) skaļa un jautra kompānija, kas nesen kļuva vēl kuplāka (tie ir 14 papagaiļi)...

Līdzīgi pastmarkām, arī monētu mazajai formai ir liela informatīvā, emocionālā un vizuālā slodze. Atšķirība ir tajā, ka pastmarkas spēks – krāsainība – monētā jāpārvērš apjomā, kas tuvs plaknei. Monētu triptihā, ar kuru strādāju (Rainis, K. Valdemārs, Kr. Barons), bija vēl viens papildu izaicinājums un patikšana – fototehnikas un reljefa sapludinājums.



1. "Rainis". Sudrabs. 2005. No monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības". Artas Ozolas-Jaunarājas grafiskais dizains, Ligitas Franckevičas plastiskais veidojums.



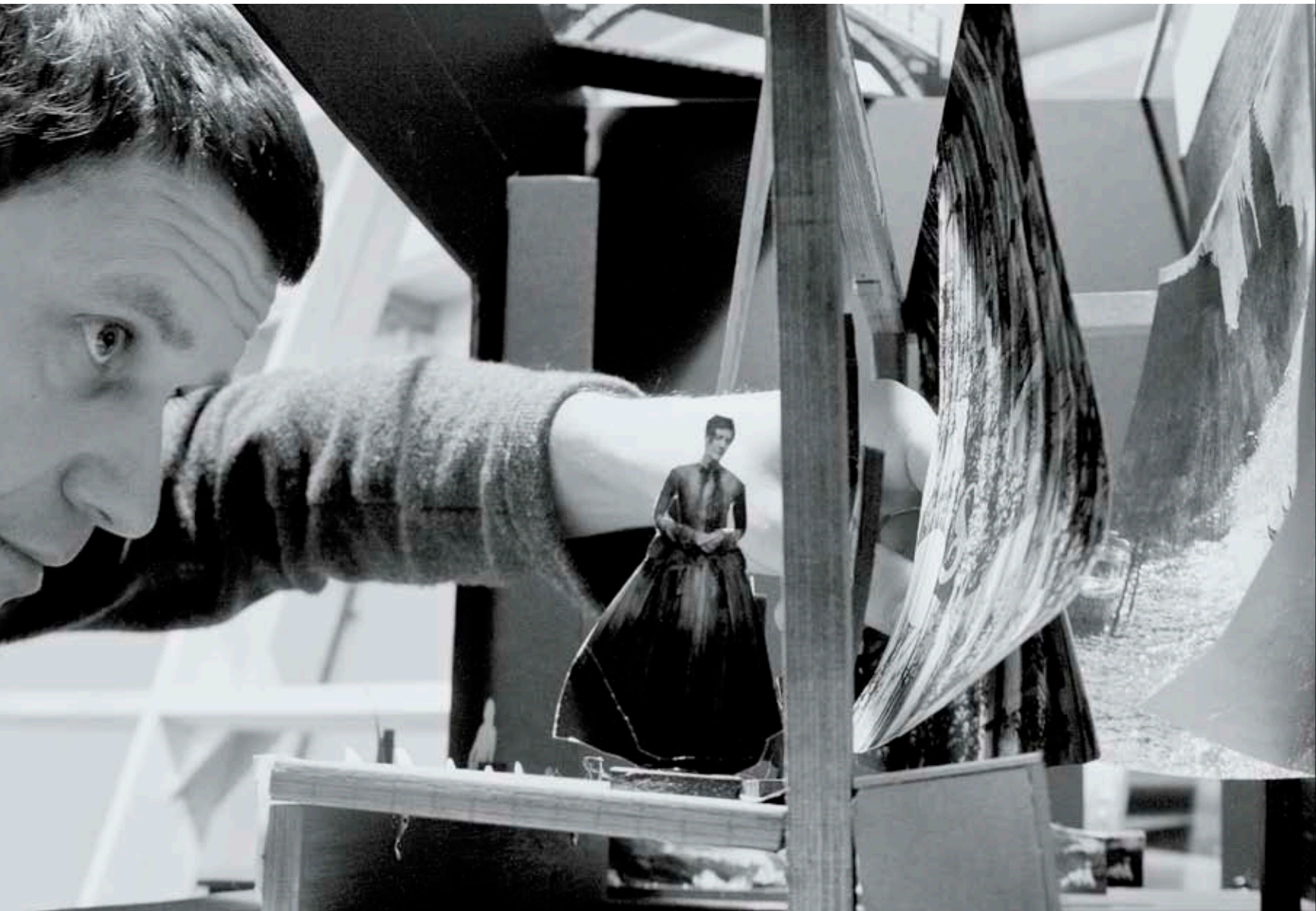
2.



3., 4.



2. Zīmējumi pastmarkām valsts akciju sabiedrībai "Latvijas Pasts".
3., 4. Ilustrācija Margaritas Benidiras grāmatai "Brīnumakmens". 2007.



Aigars Ozoliņš

1.



Scenogrāfs vairāk nekā 70 izrādēm Latvijas Nacionālajā, Dailes un Leļļu teātrī, teātros Valmierā, Daugavpilī, Kauņā un Šauļos, koncertu un pasākumu mākslinieks (arēnā "Rīga", Vispārējo latviešu Dziesmu svētku atklāšanas koncertiem, Eurovīzijas dziesmu konkursam, Rīgas 800 gadu jubilejai veltītajam dziesmu svētku uzvedumam un daudziem citiem).

Jūs jautājat par darbošanos mākslā? Ir tikai viena atbilde – godīgums.

Par monētas dizaina veidošanu? Tā ir iespēja nokļūt arheoloģiskajos izrakumos pēc pāris tūkstošiem gadu.

2.



1. "Rūdolfs Blaumanis". Sudrabs. 2012. Aigara Ozoliņa grafiskais dizains, Līgas Franckevičas plastiskais veidojums.
2. Foto no izrādes "Vadonis".

Juris Petraškevičs

Dzimis Rīgā, beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu, pašlaik esmu šīs nodaļas asociētais profesors, arī izdevniecības "Neputns" galvenais mākslinieks. Strādāju grafikā, glezniecībā, ilustrēju grāmatas, zīmēju monētas, esmu bijis mākslinieks vairākām animācijas filmām ("Miega vilcieniņš", "Neparastie rīdzinieki"), darbojies kā izstāžu kurators. 2008. gadā ieraksts IBBY (*The International Board on Books for Young People*) Goda sarakstā un Goda diploms par ilustrācijām Ineses Zanderes grāmatai "Māsa un brālis".

Monētas savā formā, izmērā un lietojumā ir viens no konservatīvākajiem un senākajiem dizaina priekšmetiem. Ikdienā plēš kabatu vai maku, izbirst pa zemi un aizripo visnepiemērotākajās situācijās. Tādos brīžos neviens pat neiedomājas, ka sākumā monēta tiek zīmēta un pēc tam rūpīgi veidota liela kā šķīvis, tad daudzkārtīgi samazināta, pulēta, presēta, pakota, sūtīta un glabāta bankā.

1.



2.



3.



1. "Janvāris. 1991". Sudrabs. 2006. Jura Petraškeviča grafiskais dizains, Andra Vārpas plastiskais veidojums.

2., 3. Ilustrācija Friča Bārdas dzejolim "Bezdelīdzēns un zēns". Papīrs, krāsu zīmuli. 2012.





Arvīds Priedīte

Esmu beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Tekstilmākslas nodaļu, izstādēs piedalos kopš 1971. gada. Darbi eksponēti Zviedrijā, Itālijā, Francijā, Dānijā, Somijā, Vācijā, Beļģijā un Austrālijā. Gobelēni atrodas Latvijas un Krievijas muzeju krātovēs.

Darīnot monētu "Barons Minhauzens", bija svarīgi no Kārļa Frīdriha Hieronīma fon Minhauzena piedzīvojumu un neticamo stāstu bagātajai dzīvei veltītajiem materiāliem izvēlēties konkrētu tēmu. Man pašam tuvāki viņa mednieku stāsti. Uzsverot apla kompozīcijas principu, visatbilstīgākais šķita nostāsts par to, kā baronu, medījot mazākus dzīvnieciņus, pašu vajā lielāks.

Man monētas saistās ar tādu kā pagājušo laiku romantiku: tas ir zemē atrasts naudas pods, Svētupē izskalots senču ziedojums, skapī noslēpts apsūbējis pieclatnieks vai tāds, kas pārtapis par saktu ar piekariņiem.

Veidot monētas nozīmē radīt pagātnei.

1. "Barons Minhauzens". Sudrabs. 2005. Arvīda Priedītes grafiskais dizains, Jāņa Strupuja plastiskais veidojums.
2. "Strupceļš". Gobelēns. Vilna, lins. 1981.

1.



2.



3.



4.



3. "Via Apia". Jaukta tehnika. Sizals, lins, sintētika. 1979.
4. "Dviņi". Jaukta tehnika. Sizals, lins, vilna. 1983.



1.



Dainis Pundurs

Esmu dzimis Krāslavas rajona Ezerniekos, Latvijā. Turpmākās 10 dzimšanas dienas atzīmēšu ar savām personalizstādēm.

**Kāpēc manā darbīcā rodas tieši tādi darbi?
No kurienes? Tas ir noslēpums man pašam.
Intrigējošs un stimulējošs noslēpums.**

2.



1. 2004. gada Atēnu olimpiskajām spēlēm veltīta piemiņas monēta "Grieķu-romiešu ciņa". Sudrabs. 2002. Daiņa Pundura grafiskais dizains, Līgita Franckevičas plastiskais veidojums.
2. Personalizstāde "Akvārijs". Darbi no dažādām kolekcijām. Mākslinieku komūnas *Not Quite* izstāžu zāle. Fengerforsa, Zviedrija. 2009.

Jānis Ronis



1.



Dzimis Ošupē, Madonas rajonā.

Dzīvoju Inešos, Vecpiebalgas novadā. Ir sieva Zane un bērni – Pēteris, Kristaps, Katrīna.

Esmu beidzis Latvijas Mākslas akadēmiju. Personālizstādes Rīgā, Liepājā, Jūrmalā, Madonā, darbi veidoti porcelānā. Esmu darbojies kā starptautiskās mākslas keramikas bāzes veidotājs Zvārtavā un keramikas simpoziju *Dzirnas* vadītājs, septiņus gadus pārvaldījis Rīgas Porcelāna muzeju. Pašlaik – Piebalgas Porcelāna fabrikas direktors un mākslinieks.

Veidojot "Likteņa monētu", man bija ļoti patīkama sadarbība ar grafiskā dizaina autoru Ilmāru Blumbergu. Lai iegūtu vēlamo materiāla virsmas faktūru smalki niansētajam Blumberga zīmētajam zvaigznājam, nācās pārkāpt klasiskos monētu veidošanas noteikumus un pārliecināt pasūtītāju par netradicionālu paņēmienu lietošanas nepieciešamību. Tas izdevās.

2.



1. "Likteņa monēta". Sudrabs; averss apzeltīts. 2001. Ilmāra Blumberga grafiskais dizains, Jāņa Roņa plastiskais veidojums.
2. "Jūra, viena vienīga jūra..." Kaula porcelāns, akmens masa. 1995.



Artis Rutks

1.



Dzimis Rīgā, mācījies Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolā, pabeigta Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļa.

Galvenās darbības jomas: zīmolu izstrāde, grāmatu, katalogu, bukletu, plakātu, afišu un CD/DVD dizains, preses izdevumu maketi (avīze "Nakts", žurnāls "Māksla Plus" u.c.). Darbojies grupā LPSRZ (Normunds Lācis, Vilnis Putrāms, Māris Subačs, Artis Rutks, Vilnis Zābers). 2004. un 2008. gada Rīgas tēlniecības kvadriennāles mākslinieks, 2005. gada Venēcijas biennāles Latvijas projekta "Pink House" grafiskā noformējuma autors u.c. publisku pilsētvides pasākumu mākslinieks.

Kā hokeja līdzjutējam jau no bērnības tas bija liels gods – iespēja veidot pasaules hokeja čempionātam veltītu monētu. Un vienlaikus – aizraujošs piedzīvojums, ceļojums naudas tapšanas aizskatuvē. Radošā izvēle (kā attēlot hokeju?) aizveda pie klasiskās idejas: hokejā visa sākums ir iemetiens – ar to sākas spēle, arī katra spēles sadaļa. Tas ir cerību, visu iespēju, aizturētās elpas, sajūsmas, vilšanās un iespējamo uzvaru brīdis...

2.



3.



1. "Hokeja čempionāts". Sudrabs. 2005. Arta Rutka grafiskais dizains, Līgitas Franckevičas plastiskais veidojums.
2. Logo 2008. gada Rīgas tēlniecības kvadriennālei "Vairākuma diktatūra", "Pink House" un "Lira".
3. Dokumentāla spēlfilma "Versija Vera". Režisore Ilona Brūvere. Plakāts. 2010.

Krišs Salmanis



1.



Esmu dzimis Rīgā, kur joprojām arī dzīvoju un strādāju. Regulāri piedalos izstādēs, t.sk. arī 2013. gada Venēcijas biennālē. Darbi iekļauti Igaunijas Mākslas muzeja, Latvijas Nacionālā mākslas muzeja un topošā Latvijas Laikmetīgās mākslas muzeja kolekcijā, kā arī Centrālās Eiropas un Austrumeiropas videomākslas arhīvā *Transitland*.

Aizraujošākais brīdis Kārlim Zālem veltītās monētas dizaina tapšanā – Brīvības pieminekļa detaļu fotografēšana. Strādnieka sejā pa kreisi no uzraksta negaidīti ieraudzīju paša tēlnieka vaibstus.

Lasot grāmatas par Kārli Zāli un viņa darbiem, izrādījās, ka tas nav noslēpums. "Zelts nav nekas, darbs ir viss," viņš teicis un bez kautrēšanās iekalis savu portretu skulpturālajā grupā "Darbs".

Apbrīnojamā pašpārliecība un vēriens jūtams visā Kārļa Zāles biogrāfijā un darbos. Mēģinājums to atainot trīsarpus centimetrus platā sudraba ripā ir uzdrīkstēšanās, kas nevarētu veiksmīgi īstenoties bez Laimoņa Šēnberga un Ligitas Franckevičas plašās pieredzes.

2.



1. "Kārlis Zāle". Sudrabs. 2012. Kriša Salmaņa grafiskais dizains, Ligitas Franckevičas plastiskais veidojums.
2. Elementārskulptūras. Fotoskice. 2011.



Inta Sarkane

Esmu absolvējusi Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultāti, iesaistījiesies pētnieciskajā darbā par latviešu etnogrāfisko celtniecību, kopš 1991. gada strādāju grafiskā dizaina jomā. Sadarbojos ar izdevniecībām "Neputns", "Dienas grāmata" un "Zinātne", žurnālu "Studija", Latvijas Nacionālo operu un Latvijas muzejiem. Kopš 1993. gada izveidojusies pastāvīga sadarbība ar Latvijas Banku (naudas zīmju attēlu elektroniskā apstrāde, reklāmas izdevumu, katalogu, bukletu un gada pārskatu grafiskais dizains).

Gandrīz visi atjaunotā lata gadi man bijuši cieši saistīti ar naudas zīmju dizainu, Latvijas Bankas vajadzībām sagatavojot publicēšanai atbilstošus failus. Tāpēc ikvienas monētas noslēpumi izpētīti un reizēm pavīdējusi doma: vai es pati varu un gribu radīt monētas dizainu?

Savulaik, veidojot grāmatas "Nauda Latvijā" dizaina elementus, īpaši mīļi man kļuva bīskapa Alberta laikā Gotlandes tirgotāju kaltie feniņi – domājams, visvecākā Latvijas teritorijā likumīgi kaltā nauda, numismātu saukta arī par albertiņiem. Plānās monētiņas – brakteāta – otrā pusē iezīmējies monētspiedņa atspulgs ir kā zīme ceļā no vienas pasaules uz citu. Te zūd robeža starp naudas un tās veidoto priekšstatu vērtību. Tieši šīs pārdomas un ilgie gadi, veidojot informāciju par Latvijas Bankas naudas zīmēm, lika izvēlei apstāties pie Rīgas naudas 800 gadu robežšķirtnes un veidot cilvēka un varas atribūtu koptēlu.

1.



2.



1. "Rīgas naudai 800". Sudrabs. 2011. Intas Sarkanes grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
2. Mākslinieciskais iekārtojums Jāņa Kalnača grāmatai "Rīgas dendijs un autsaiders. Kārlis Padegs". 2011.



1.



Guntars Sietiņš

Dzimis Kuldīgā. Beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu, kopš 1999. gada – Grafikas katedras vadītājs, kopš 2004. gada – profesors.

Sarīkotas 12 personālizstādes; dalība un balvas starptautiskās izstādēs Igaunijā, Nīderlandē, Bulgārijā, Beļģijā, Japānā, Grieķijā un Korejā.

Darbi Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Krievijas un ASV muzejos.

Uzsākot monētas dizaina veidošanu, vispirms veicu rūpīgu tēmas izpēti, apkopāju visus pieejamos vizuālos materiālus. Ja tas iespējams, dodos "objektu" aplūkot arī klātienē.

Konkurss par 1 lata apgrozības monētu "Sēne" tika izsludināts vasaras beigās. Jau nākamajā rītā devos uz man labi zināmajām baraviku vietām netālu no lauku mājām Jaunpiebalgas novada Zosēnu pagastā. Tur arī salasīju vairākas baravikas, skaistākā no tām tika atveidota uz 1 lata monētas. Baravikas zīmēju tik ilgi, kamēr tajās savairojās tārpī. Tie saēda sēnes un sāka lodāt arī pa galdu un maniem zīmējumiem.

Tomēr baravika uz monētas ir svaiga un branga (lietuviešu valodā "brangs" nozīmē "dārgs").

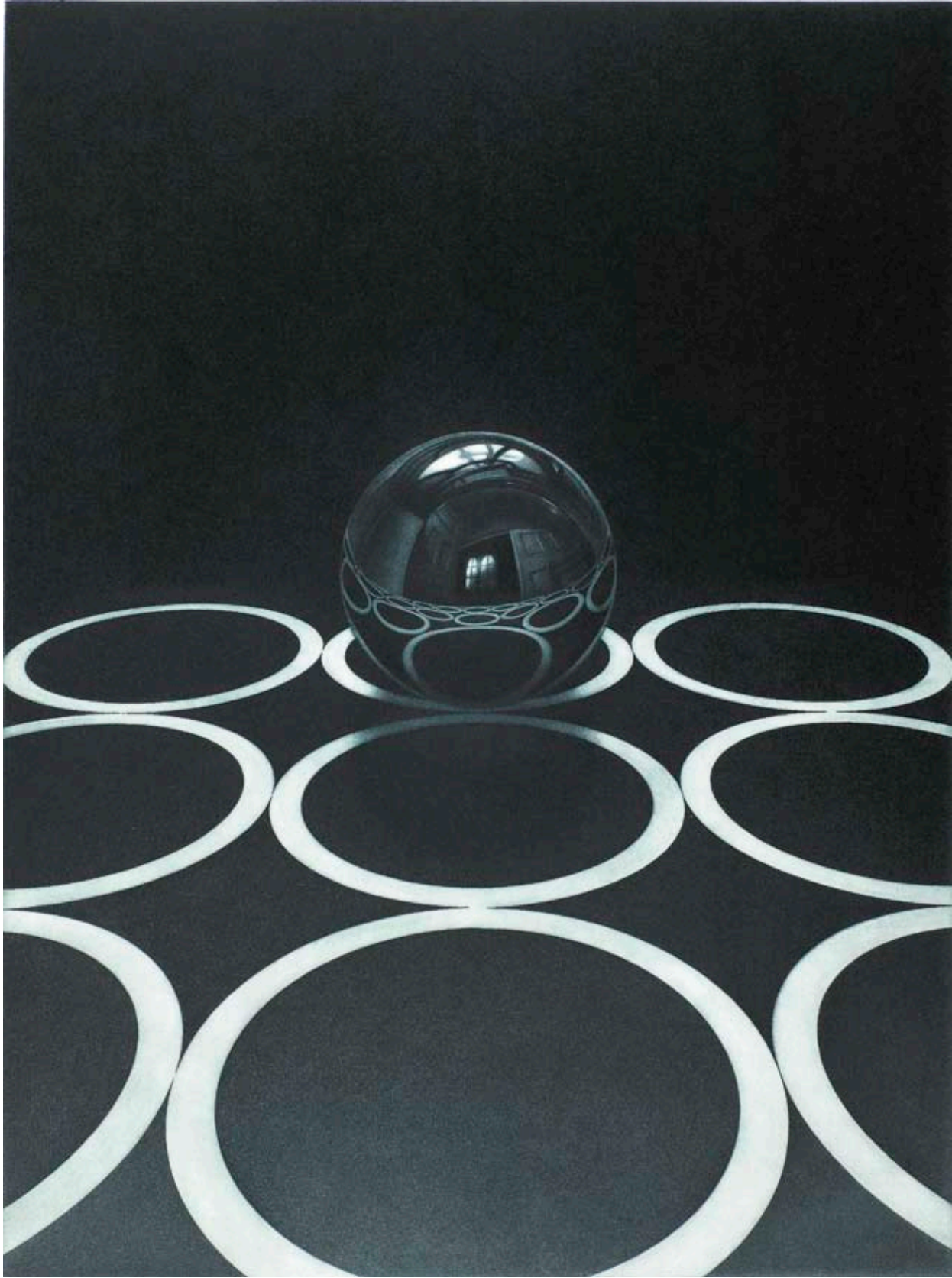
Gluži kā sakāmvārdā – tikušam sēnes aug, netikušam kāti vien.

2.

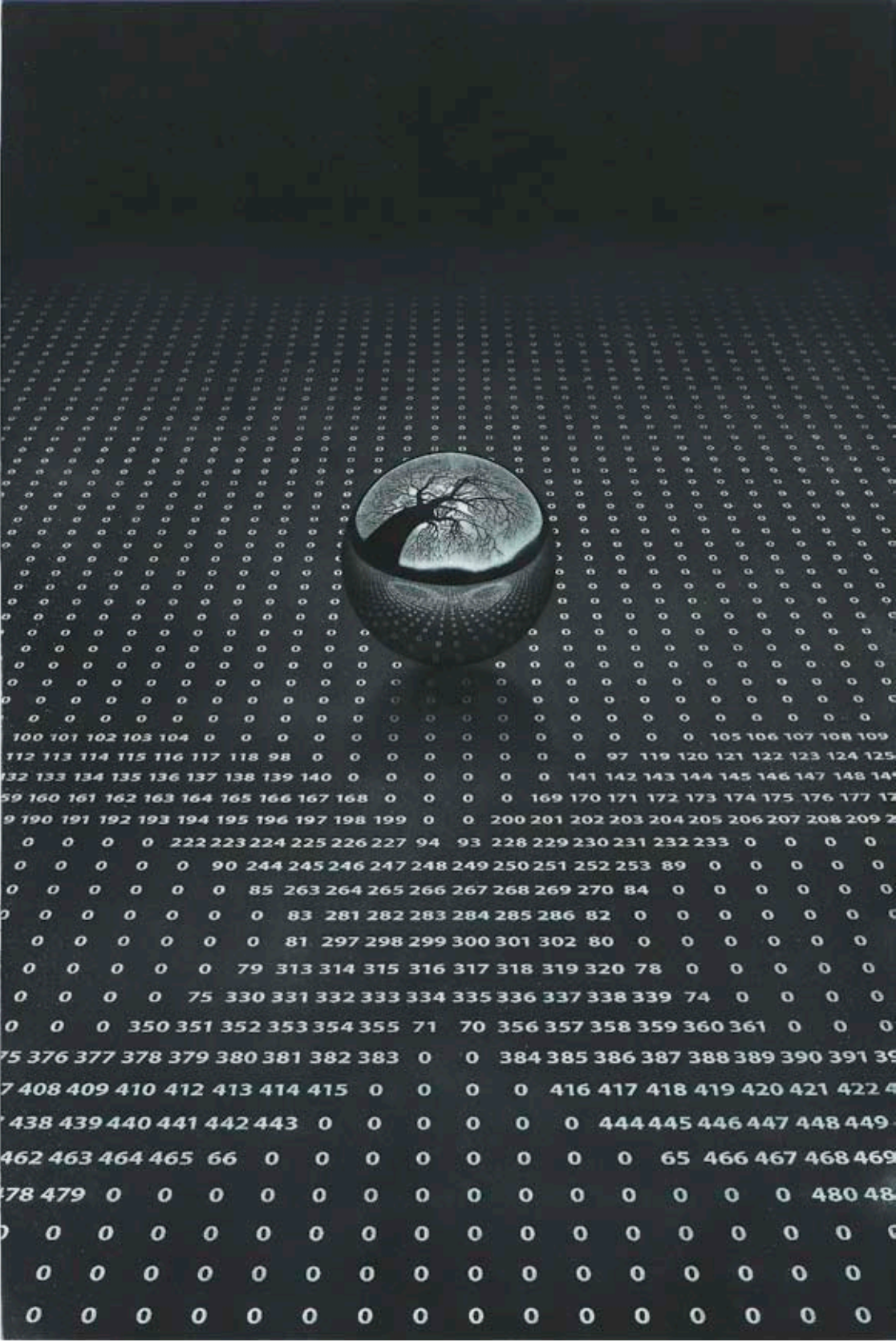


1. "Rundāles pils". Sudrabs. 2011. Guntara Sietiņa grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
2. "Raksti VII/Illūzijas – realitāte". Mecotinta, akvatinta. 2008.

3.



4.



3. "Raksti IX/Bezgalība". Akvatinta. 2011.
4. "Raksti IV/Laiks". Mecotinta, akvatinta. 2007.



Jānis Strupulis

Dzimis un audzis Piebalgā, kur akmeņi un māls visapkārt, kur bērņībā ar basām kāju pēdām zemapziņā ierakstīta salijuša māla maigi kutinošā plastika un saulē sakarsuša akmens graudainā virsma.

Medaļu mākslā strādāju kopš 1975. gada, apzināti kultivējot klasisko zemcilni ar jūtīgi niansētu plastiku, saglabājot formas konstrukciju un strukturālo uzbūvi. Valdžina arī zīmējums un glezniecība. Īpaši saista heraldika – ģerboņu tēlnieciskā modelēšana, jaunu ģerboņu radīšana pilsētām, novadiem un privātpersonām. Kopš 1971. gada esmu piedalījies vairāk nekā 400 izstādēs, radījis ap 770 medaļu. Darbi atrodami 18 valstu 60 muzejos.

Pārstāvu Latviju Starptautiskajā Medaļu mākslas federācijā (FIDEM).

1.



Parasti ar materiāla pretestību saprot darba izpildīšanu cietā materiālā – akmenī, kokā, kaulā. Tomēr mēdz būt arī cita veida – tēla vai plastiskās formas – pretestība. Tēls ilgi un mokoši nedodas rokā.

Veidojot Ilmāra Blumberga "Ciparu monētas" aversu, nekādi neizdevās cilnī "ieputināto" romiešu ciparu un to fragmentu kombinācija vajadzīgajā faktūras intensitātē. Biju izveidojis plastilīna oriģinālu, bet nesapratu, vai esmu "trāpījis". Ataicināju Ilmāru. Ilgi klusēdams un dažādos apgaismojumos grozīdams veidojumu, viņš beidzot palūdza veidošanas instrumentu. Manā jumta darbnīcā bija ļoti karsti, tāpēc plastilīns bija mīksts, instruments iegrima un saķepa laidenajā masā, sanāca it kā haotisks rakums, bet man kļuva skaidra darba turpmākā virzība. Bijām sapratušies pusvārdos, un pēc pāris dienām modeli jau lēju ģipsī.

2.



3.



1. "Ciparu monēta". Sudrabs. 2006. Ilmāra Blumberga grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.
2. Kurzemes hercogistes ģerbonis. Bronza. 1995.
3. Aleksandrs Tīpains. Bronza. 2012.



1.



Laimonis Šēnbergs

Rīgas Lietišķās mākslas vidusskola deva pamatu un ievirzi visam manam radošajam darbam.

20. gs. 60., 70. un 80. gadu plakātu mākslas sasniegumi un popularitāte pasaulē un ar to saistītais starptautisko aktivitāšu un izstāžu vilnis aizrāva arī mani. Tas deva padomju laikiem nebijušu iespēju piedalīties izstādēs daudzās valstīs kopā ar izciliem māksliniekiem. Atraktīvi un radoši šie gadi bija visai latviešu plakātistu kopai.

1990. un 1993. gadā bija gods lielo pārmaiņu laikā būt atjaunoto Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku galvenajam māksliniekam un īstenot savu svētku vizuālā koptēla redzējumu.

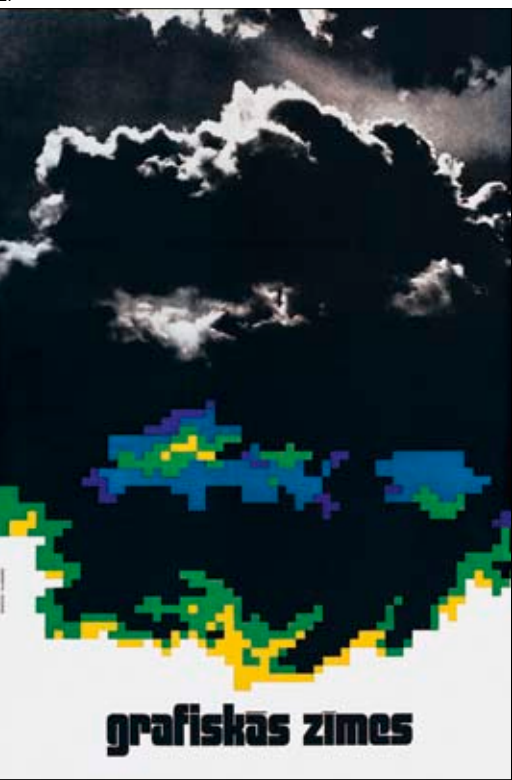
Lata atjaunošana un Latvijas naudas zīmes – patriotisks, un vēl nebijis darbs radīt valsti reprezentējošus kultūras simbolus un zīmes, kas varbūt saglabāsies ilgāk nekā daudzi citi darbi.

Piebaldzēni brāļi Kaudzītes uzrakstīja pirmo latviešu romānu "Mērnieku laiki".

Piebaldzēns Kārlis Miesnieks uzaicināja romāna pirmo un vienīgo ilustrētāju Eduardu Brencēnu uz Piebalgu, lai tipāžus zīmētu "no dabas".

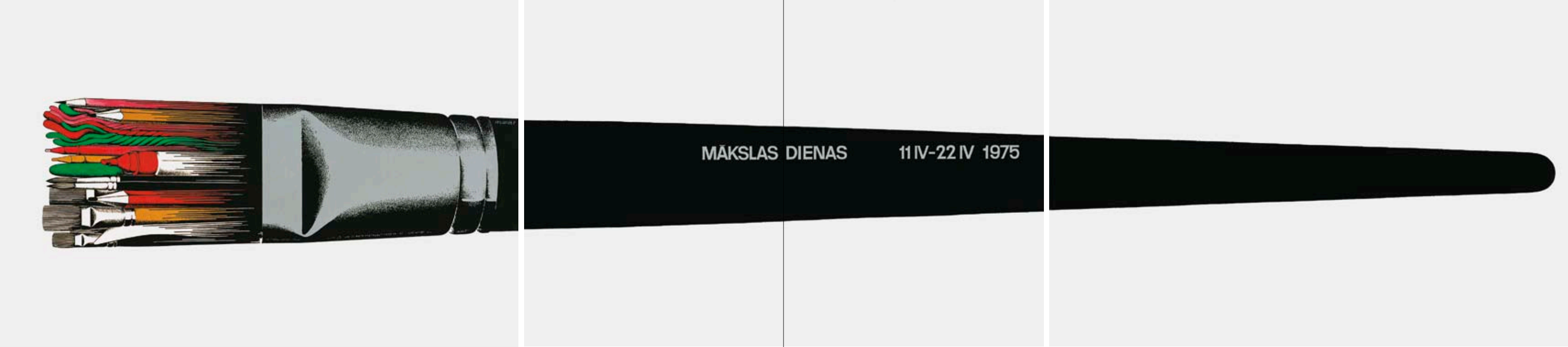
Piebaldzēns Laimonis Šēnbergs izdomāja, kā šos tēlus atveidot un iekalt monētā mūsdienu skatījumā.

2.



1. "Mērnieku laiki". Sudrabs. 2009. Laimoņa Šēnberga grafiskais dizains, Ligitas Franckevičas plastiskais veidojums.
2. "Grafiskās zīmes". Plakāts. 1980.

3.



4.



5.



6.



3. "Mākslas dienas – 1975". Plakāts. Triptihs. 1975.
4. "Krišjānis Barons – 150". Plakāts. Triptihs. 1982.
5. "XXI Vispārējie latviešu Dziesmu svētki". Plakāts. 1993.
6. "Latviešu dziesmu svētki – 100". Plakāts. 1972.



Olga Šilova

Esmu dzimusi Ventspilī, dzīvoju Jūrmalā.

Izglītība iegūta Latvijas Mākslas akadēmijas Tēlniecības nodaļā, pašlaik esmu tās asociētā profesore.

Sarīkots 11 personālizstāžu, esmu piedalījies vairāk nekā 60 grupu izstādēs Eiropā, Amerikā un Āzijā, mani darbi atrodami Latvijas, Dānijas un Japānas muzeju kolekcijās un daudzās privātkolekcijās pasaulē.

Vides objekti publiskā telpā Rīgā, Jūrmalā, Liepājā, Limbažos un Cēsīs.

Vairāku skulpturālu balvu autore.

Monētas veidošanu varu salīdzināt ar šaušanu mērķī. Līdzīgi snaiperim, tēlniekam jāprot koncentrēties, pārvaldīt telpu un kustību. Precizitāte līdz milimetra desmitdaļai prasa īpašas spējas.

Katram tēlniekam ir savs, tieši viņam harmonisks darba izmērs, kurā viņš jūtas dabiski. Samazinot veidojumu līdz miniatūrai vai palielinot to līdz monumentam, jāpārvar izmēra pretestība.



1. "Vilcene". Bronza, koks. 2007.
 2. "Puika". Bronza. 2009.
 3. "Šķēpa metējs". Zelts. 1999. Olgas Šilovas grafiskais dizains un plastiskais veidojums.





Andris Vārpa

1.



Kopš 1980. gada, kad pabeigta Latvijas Mākslas akadēmijas Tēlniecības nodaļa, nozīmīgu vietu manā radošajā biogrāfijā ieņem akmens tēlniecības simpoziju rīkošana Valmierā. Paralēli tiem pievērsos memoriālajai skulptūrai, esmu darinājis skulpturālas piemiņas zīmes ievērojamām personībām Rīgā (gleznotājam un grafiķim Kārlim Padegam, gleznotājam Voldemāram Irbem, zinātniekiem Vilhelmam Ostvaldam un Paulam Valdenam, Rīgas mēram Džordžam Armitstedam), Valmierā, Rūjienā, Mazsalacā, Cēsis un citās Latvijas vietās.

Strādāju ar bronzu, taču ne mazāk saistošs materiāls ir koks, jo to iespējams arī kolorēt un apvienot ar dažādiem citiem materiāliem.

Esmu pedagogs Valmieras Mākslas skolā.

Pirmais uzaicinājums piedalīties monētu veidošanas konkursā man nāca pavisam negaidīts. Biju veidojis piemiņas medaļas bronzā, taču monētu veidot izrādījās sarežģītāk. Pirmkārt – tās nelielā izmēra dēļ, kas prasa ārkārtīgu precizitāti. Otrkārt – tik mazs laukums jāpiepilda ar saturietilpīgu kompozīciju, paturot prātā izgatavotāja tehnoloģiskās prasības.

Monētu veidošana bija pavisam jauna pieredze manā radošajā biogrāfijā.

2.



1. "Hokejs". Sudrabs. 2001. Andra Vārpas grafiskais dizains un plastiskais veidojums.
2. "Meitenes galva". Bronza. 1992.



1.



Henrihs Vorkals

Dzimis Rēzeknes rajona Bērzgales ciemā, Latvijā.

Darbības jomas: akvareļglezniecība, zīmējums, plakāts, tekstilmāksla, glezniecība, grafiskais dizains, interjera dizains un arhitektūra, publicistika.

Piedalos izstādēs kopš 1965. gada, Latvijas Mākslinieku savienības biedrs kopš 1975. gada.

Esmu beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Tekstilmākslas nodaļu, par nozīmīgām uzskatu 15 personālizstādes un dalību vairāk nekā 30 dažādās grupu izstādēs Rīgā, Maskavā, Varšavā, Barselonā un Parīzē.

Darbi atrodas Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā, Latvijas Mākslinieku savienības muzejā, Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā, Cēsu Vēstures un mākslas muzejā, Madonas novadpētniecības un mākslas muzejā, Valsts Tretjakova galerijā Maskavā (Krievija), *Jane Voorhees Zimmerli Art Museum* Ņūdžersijā (ASV), kā arī privātās kolekcijās.

Latvijas nauda ir skaista un emocionāli piesātināta. Kopš bērnības atmiņā ir Riharda Zariņa 50 santīmu monēta ar tautumeitu un buru laivu. Šis tēls, šķiet, ietver sevī visa latviskā izjūtas.

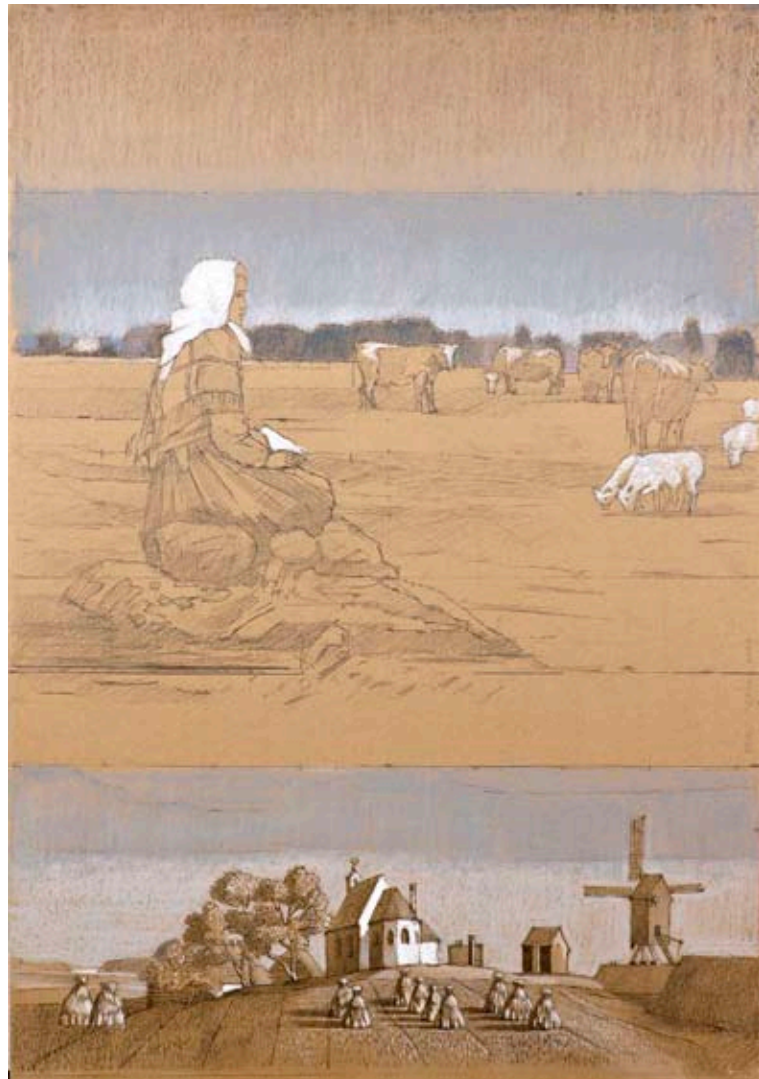
Latvijas naudai piemīt savdabīgs garīgums. Tautasdziesma "Pūt, vējiņi!", Raiņa "Pūt, vējiņi!", Staburags un Daugava gandrīz visu 20. gadsimtu kalpoja kā simboli Latvijas atpazīstamībai.

Tāpēc jautājums un ierosinājums. Monēta ar Kristapa tēlu ir, bet Daugavas laivniekam veltītas monētas nav. Monēta Rīgai un Doma baznīcai ir, bet latviešu folklorā tik nozīmīgiem tēliem kā Daugava un Staburags – nav.

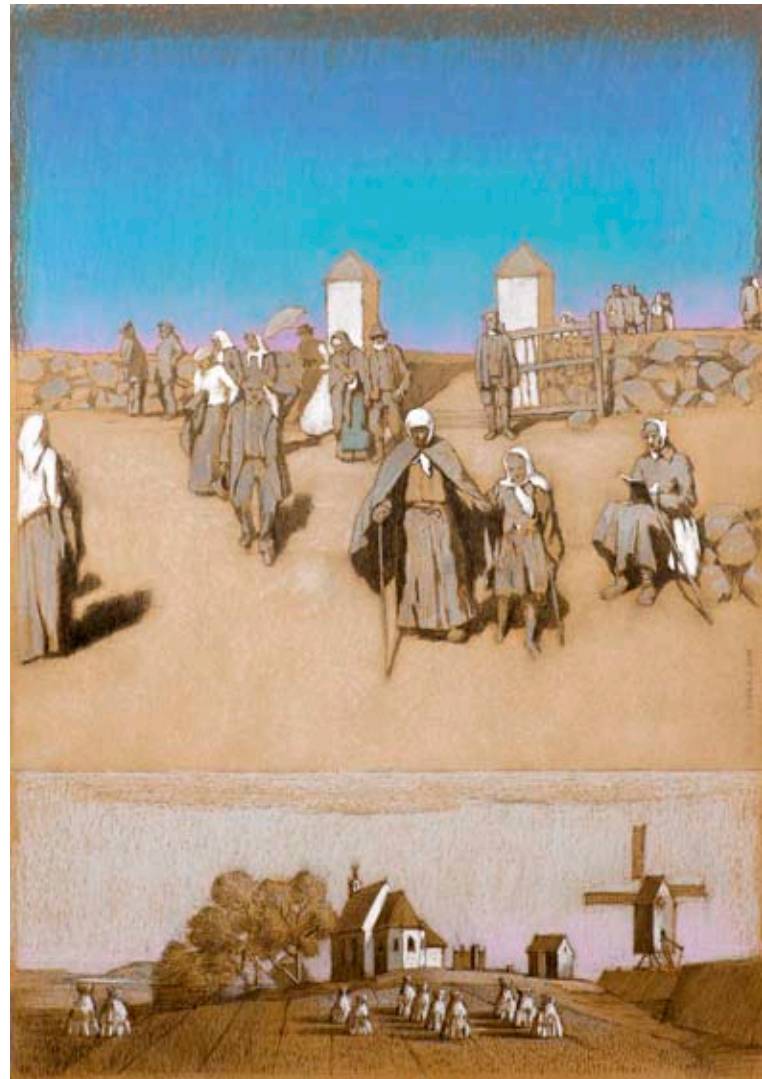
Man monētas dizaina veidošanā primārais un saistošākais ir tēmas nozīmīgums.

1. "Bobslejs". Sudrabs. 2005. Henriha Vorkala grafiskais dizains, Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums.

2.



3.



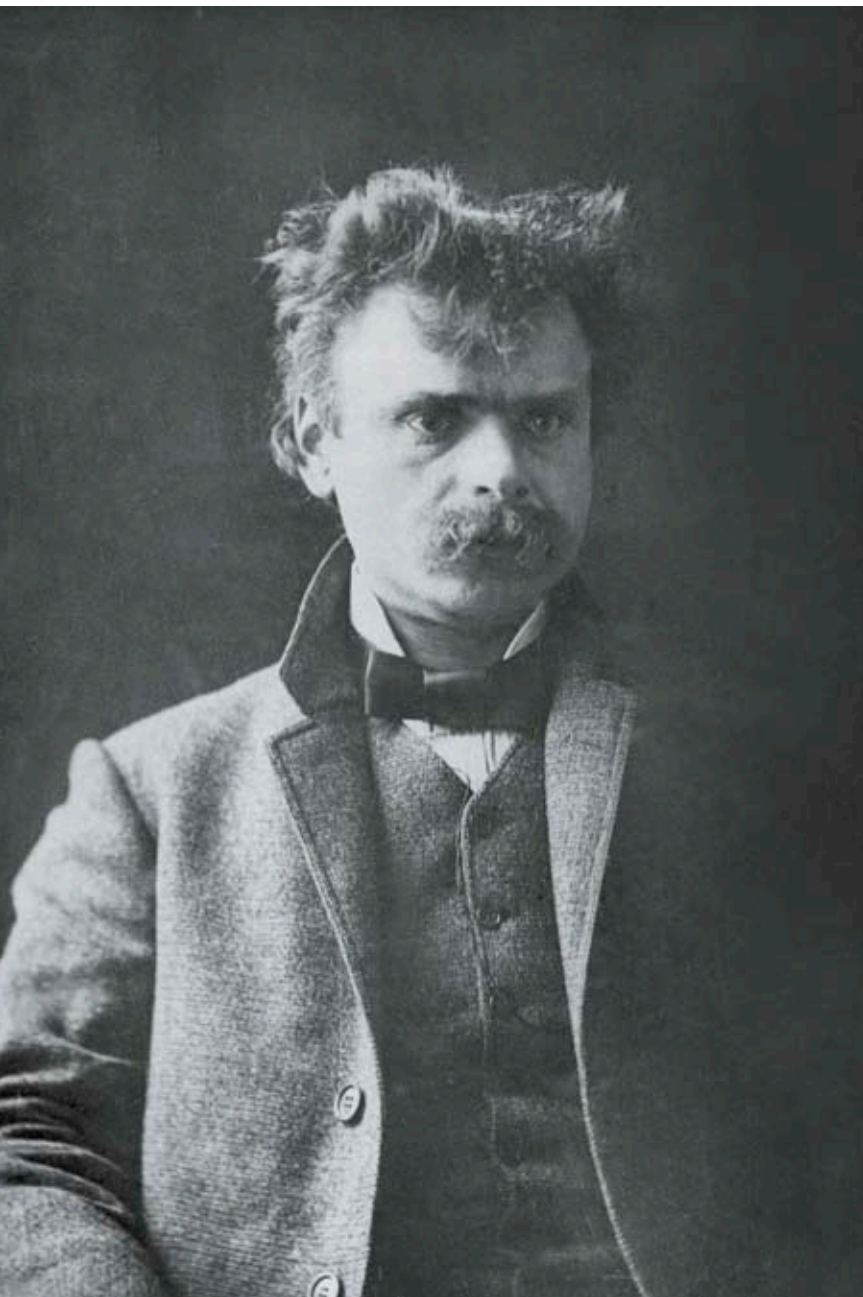
4.



2. "Veltījums Janim Rozentālam. Nr. 1". Pastelis. 2011.
3. "Veltījums Janim Rozentālam. Nr. 2". Pastelis. 2012.
4. "Zemes pavadoņi". Gobelēns. 1975.

Teodors Zaļkalns

(1876–1972)



1.



2.



3.



Viens no latviešu profesionālās tēlniecības aizsācējiem, sākotnēji Rīgā, Pēterburgā un Minhenē izglītojies glezniecības un grafikas jomā. Taču Parīzē māksliniekam notika liktenīga sastapšanās ar Ogistu Rodēnu, un viņš nolēma turpmāko radošo karjeru saistīt ar tēlniecību.

Teodors Zaļkalns pamatīgi apguva gan bronzas liešanas, gan marmora apstrādes tehnoloģijas, studēja itāliešu vecmeistaru tēlniecības darbus un savos agrīnajos veidos uzrunāja skatītāju ar kompozīciju izsmalcināto plastiku, formu dabiskumu un vienkāršību. Pēc klasiskā modernisma (īpaši – kubisma) formveides perioda meistars atgriezās Latvijā. Tapa smalkām niansēm bagāti portreti, apaļskulptūras, memoriālās tēlniecības darbi, medaļas. To skaitā – arī 20 latu zelta monētas ģipša formas ar sievietes ("māmiņas") profilu un latviski klasiskas klusās dabas kompozīciju. Gleznieciski izsmalcinātais, rūpīgi izjustais un pat vārais plastika pieskāriens materiāla virsmai un savā cilvēcībā tik vienkāršais, atklātais veidojuma vēstījums izrādījās tik pārsteidzoši pasauli uzrunājošs, ka 2008. gadā beidzot tapusi monēta drīz vien ieguva visaugstāko starptautisko atzinību.

1. Nerealizēts zelta monētas projekts. Ģipsis. 1922.
2. "Modesta Musorgska portrets". Bronza. 1918–1919.
3. "Latvijas monēta". Zelts. 2008. Monētas autors – Teodors Zaļkalns. Ģipša modeli kalšanai pēc autora veidojuma sagatavojusi Ligita Franckeviča.



Rihards Zariņš

(1869–1939)

Ievērojams latviešu mākslinieks, profesionālo izglītību ieguvis Pēterburgā, Berlīnē, Minhenē, Vīnē un Parīzē. Bijis Krievijas Valstspapīru spiestuves pārvaldnieks, 1919. gadā atgriezās Latvijā, kļuva par latviešu lietišķās grafikas aizsācēju, daudzu banknošu un monētu zīmējumu autoru un Latvijas Valstspapīru spiestuves pārvaldnieku.

Slavenākais mākslinieka veikums lietišķās grafikas jomā ir zīmējums nacionālā romantisma stilā darinātajam sudraba pieclatniekam, kas tautā iemīļots un glabāts līdz mūsdienām.

1.



2.



3.



1. 5 latu sudraba monētas aversa un reversa zīmējums. 1929. No *The Royal Mint* (Lielbritānija) muzeja.
2. 5 lati. Sudrabs. 1929. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja īpašums.
3. 2 eiro. Latvijas eiro apgrozības monētas valsts puses dizainparaugs. Guntara Sietiņa grafiskais dizains.*

* Latvijas Banka, uzklusot tautas ideju konkursā izteiktos vēlējumus, nolēma 1 un 2 eiro monētu valsts pusei izmantot Riharda Zariņa zīmēto sudraba pieclatnieka tautumeitas atveidu, savukārt eiro centu valsts pusei – Latvijas valsts ģerboņa attēlus. Tādējādi, apīrot jaunā, daudz plašākā kultūrtelpā un naudsaimniecības kontekstā, eiro monētās būs ietverti paši stiprākie un populārākie Latvijas simboli.

Monētu dizains un sabiedrība

Jauna gadu tūkstoša sākums ir Notikums ar lielo burtu. Tās ir gaidas un atvadas, kurās dižais mijas ar jokpilno un neparasto – kā jau dzīvē. Latvijas Banka, 1999. gadā saņemdamā uzaicinājumu piedalīties starptautiskā monētu programmā, kuras mērķis bija radīt neparasta izskata, vēl nebijušas tēlainības un formas monētas, vērsās pēc padoma pie sabiedrības, pirmo reizi izsludinot visas tautas ideju konkursu. Tajā uzvarēja Taurenies pamatskolas matemātikas skolotājas Maijas Bārzdiņas ideja par monētu – pogu. Taču liktenis mēdz piespēlēt negaidītas sakritības. Jau divus gadus pirms minētās aptaujas Latvijas Banka rosināja vairākus māksliniekus iesniegt mazās zelta monētas dizaina idejas. Mākslinieks Gunārs Cilītis 1997. gada 9. novembrī savā dienasgrāmatā ierakstīja: "Ja nekas oriģināls man prātā neizšķīlsies, iesniegšu anonīmi (ar izdomātu vārdu) nenopietnu skici – bikšu pogu. (..) Man likās – tur asociācijas var būt visvisādas: Pogu lējējs "Pērā Gintā", mundiera poga, zelta poga. (..) es pats nedomāju ar to neko svētsvinīgu, es tā kā ar smaidu." (no Rūtas Muižnieces manuskripta grāmatai par Gunāru Cilīti).

Tā Gunārs Cilītis zīmēja konceptuālās pogas grafisko tēlu, un monētu, kas kalta *The Royal Mint* (Lielbritānija; Jāņa Strupuļa plastiskais veidojums), 2001. gadā atnesa Latvijas Bankai pirmo starptautisko balvu "Gada novatoriskākā monēta".



Lai monētu aversos un reversos attēlotais uzrunātu sabiedrību kopumā un vienlaikus būtu nozīmīgs cilvēkiem ar atšķirīgām interesēm un vajadzībām, Latvijas Banka vairākkārt aicinājusi sabiedrību iesaistīties monētu ideju konkursos. 2000. gadā notika pirmais bērnu zīmējumu konkurss. Tika saņemti vairāk nekā trīs tūkstoši zīmējumu un no tiem izveidota izstāde pirmā Latvijas Bērnu foruma ietvaros. Viens no zīmējumiem pārtapa Latvijas monētā UNICEF organizētajai programmai.



UNICEF programmas "For the Children of the World" piemiņas monēta
Centrā – 11 gadus vecās Latvijas meitenes Gunas Bārbaies zīmējuma atveids.
Monētas grafisko dizainu darinājis Laimonis Šēnbergs,
plastisko veidojumu – Jānis Strupulis.
Sudrabs. Kalta 2000. g. *Valcambi SA* (Šveice)

Savukārt 2008. gadā Latvijas Banka aicināja bērnus piedalīties zīmējumu konkursā "Mana sapņu monēta". Tika saņemti 6 583 darbi no visas Latvijas. Tos vērtēja žūrijas komisija (10 mākslas un kultūras ekspertu un Latvijas Bankas speciālisti), kas izvēlējās 25 interesantākos darbus. Sešus gadus vecās rīdzinieces Emīlijas Adumānes zīmējumam tēlniece Līgita Franckeviča radīja reversa plastisko veidojumu, un 2009. gada martā tika izlaista monēta ar nosaukumu "Cūciņa". 2004. gadā tika organizēts tautas ideju konkurss, lai izvēlētos eiro monētu valsts pusē iekļamās zīmes un simbolus.

Latvijas Banka kopš 2004. gada veic aptauju "Latvijas gada monēta", tā izvērtējot pašu padarīto un mākslinieku sasniegto un izzinot sabiedrības viedokli. Latvijas Banka atver savas durvis Muzeju naktīs un dodas uz dzejnieka Aleksandra Čaka muzeju, Doma baznīcu, Latvijas Universitāti, Rīgas Tehnisko universitāti, Rīgas Zooloģisko dārzu un citām ar jauno naudas zīmju tēliem un sižetiem saistītām vietām, lai sniegtu informāciju auditorijai, kurai tā ir vīsaistošākā.

Emīlija Adumāne

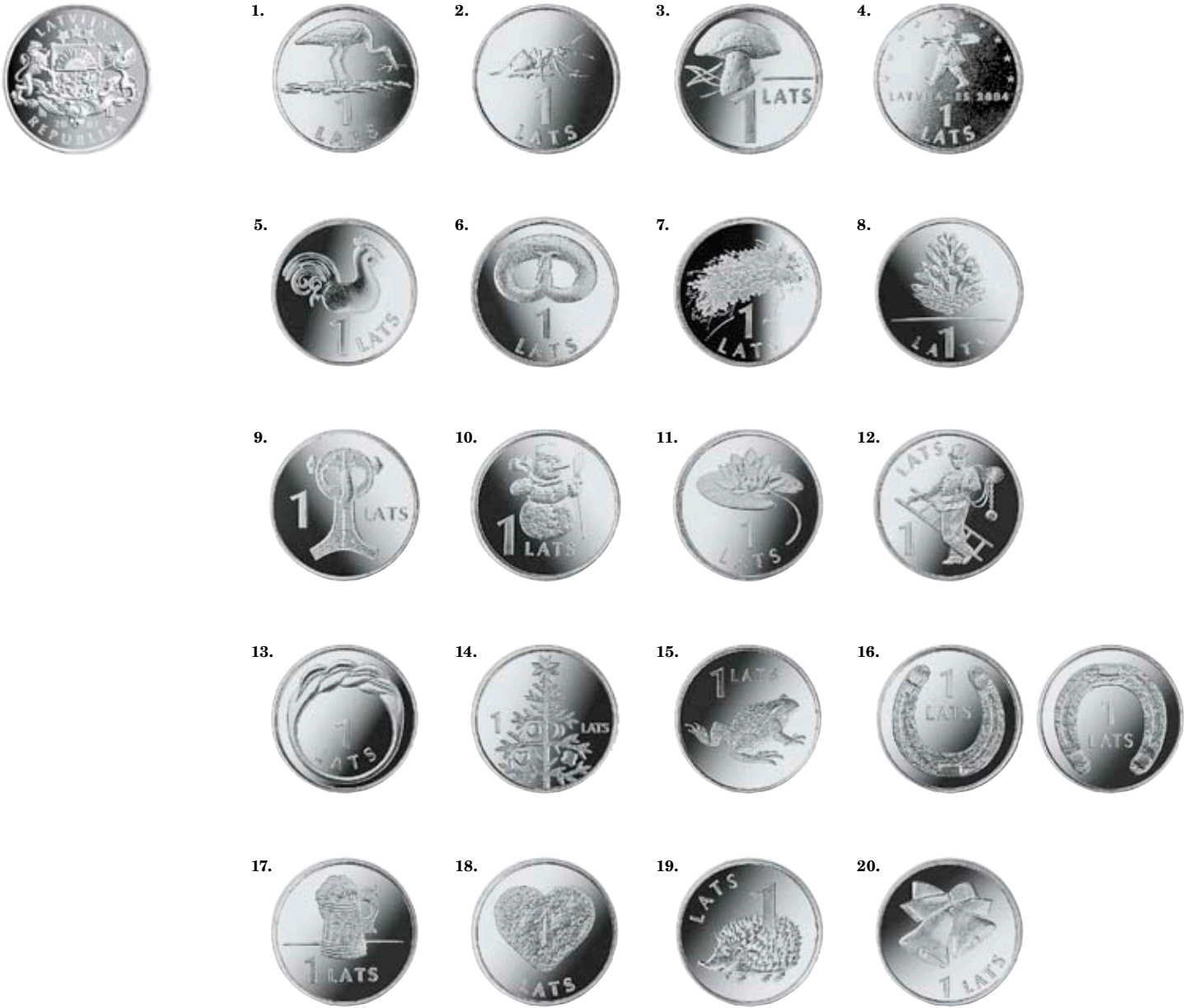


Emīlijas Adumānes grafika "Cūciņa LAC 1" augstspieduma tehnikā tapa mākslas skolotājas levas Helmūtes Grafikas darbnīcā 2007. gada nogalē. Toreiz gandrīz visi darbnīcas dalībnieki gatavoja darbus Latvijas Bankas izsludinātajam konkursam "Mana sapņu monēta".

Visjaunākā Grafikas darbnīcas māksliniece Emīlija klusi, droši, kā to parasti dara sešgadnieki, kuriem tik zīmēt, ķērās klāt baltajam, apaļajam monētas laukumam uz papīra. Tā kā Emīlija vēl skolā negāja, tad aiz burta "A" pārliecinoši uzvilka burtu "C", kas jauki iekomponējās cūciņai virs ausīm. Mazā autore bija pirmsskolas vecumā, kad vēl nav iepazīti latviešu valodas gramatikas likumi, un skolotāja atturējās ieteikt labot kļūdaini uzzīmēto vārdu "LATS".

Savu skici Emīlija, kā tas grafikas darbnīcā pieder, pārvērta estampā – atspiedumā uz papīra lapas. Zīmējumu iegravēja kartonā, velmēja krāsu un drukāja uz lielās grafikas preses.

- 1. "Cūciņa". Sudrabs. 2009. Līgas Franckevičas plastiskais veidojums.
- 2. "Punto". Kartondruka. 2012.



Īpašās 1 lata apgrozības monētas ar ierobežotu tirāžu

1. Stārķis

2001

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta *Rahapaja Oy* (Somija)
Māksliniece Olga Šilova.

2. Skudra

2003

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta *Rahapaja Oy* (Somija)
Mākslinieki: Māris Putns, Artis Zvirgzdiņš,
Dāvids Rubins (grafiskais dizains),
Ligita Franckeviča (plastiskais veidojums).

3. Sēne

2004

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta *Rahapaja Oy* (Somija)
Mākslinieki: Guntars Sietiņš (grafiskais dizains),
Jānis Strupulis (plastiskais veidojums).

4. Sprīdītis

2004

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta *Royal Dutch Mint* (Nīderlande)
Mākslinieks: Ivars Mailītis.

5. Pētera baznīcas gailis

2005

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2005. g. *Royal Mint* (Lielbritānija)
Mākslinieki: Valdis Villerušs (grafiskais dizains),
Ligita Franckeviča (plastiskais veidojums).

6. Kliņģeris

2005

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2005. g. *Münze Österreich* (Austrija)
Mākslinieki: Laimonis Šēnbergs (grafiskais dizains),
Jānis Strupulis (plastiskais veidojums).

7. Jāņu vainags

2006

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta *Rahapaja Oy* (Somija)
Mākslinieki: Dace Lielā (grafiskais dizains),
Ligita Franckeviča (plastiskais veidojums).

8. Čiekurs

2006

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2006. g. *Rahapaja Oy* (Somija)
Mākslinieki: Henrihs Vorkals (grafiskais dizains),
Jānis Strupulis (plastiskais veidojums).

9. Pūcessakta

2007

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2007. g. *Münze Österreich* (Austrija)
Mākslinieki: Arvīds Priedīte (grafiskais dizains),
Jānis Strupulis (plastiskais veidojums).

10. Sniegavīrs

2007

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2007. g. *Münze Österreich* (Austrija)
Mākslinieki: Daina Lapiņa (grafiskais dizains),
Ligita Franckeviča (plastiskais veidojums).

11. Ūdensroze

2008

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2008. g. *Rahapaja Oy* (Somija)
Mākslinieki: Aleksandrs Čhaidze (grafiskais dizains),
Laura Medne (plastiskais veidojums).

12. Skursteņslauķis

2008

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2008. g. *Rahapaja Oy* (Somija)
Mākslinieces: Daina Lapiņa (grafiskais dizains),
Laura Medne (plastiskais veidojums).

13. Nameja gredzens

2009

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2009. g. *Staatliche Münze Berlin* (Vācija)
Mākslinieces: Ilze Lībiete (grafiskais dizains),
Baiba Šime (plastiskais veidojums).

14. Eglīte

2009

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2009. g. *Staatliche Münze Berlin* (Vācija)
Mākslinieki: Arvīds Priedīte (grafiskais dizains),
Ligita Franckeviča (plastiskais veidojums).

15. Krupis

2010

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2010. g. *Staatliche Münze Berlin* (Vācija)
Mākslinieki: Edgars Folks (grafiskais dizains),
Jānis Strupulis (plastiskais veidojums).

16. Pakavs

2010

Pakavs ar galiem uz augšu un pakavs ar galiem uz leju
Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2010. g. *Staatliche Münze Berlin* (Vācija)
Mākslinieces: Frančeska Kirke (grafiskais dizains),
Laura Medne (plastiskais veidojums).

17. Alus kauss

2011

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2011. g. *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande)
Mākslinieki: Juris Dimīters (grafiskais dizains),
Andris Vārpa (plastiskais veidojums).

18. Piparkūku sirds

2011

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2011. g. *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande)
Mākslinieces: Rūta Briede (grafiskais dizains),
Laura Medne (plastiskais veidojums).

19. Ezis

2012

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2012. g. *Staatliche Münzen Baden-Württemberg* (Vācija)
Mākslinieki: Andris Vītoliņš (grafiskais dizains),
Laura Medne (plastiskais veidojums).

20. Ziemassvētku zvaniņi

2012

Vara un niķeļa sakausējums
Kalta 2012. g. *Staatliche Münzen Baden-Württemberg* (Vācija)
Mākslinieki: Holgers Elers (grafiskais dizains),
Laura Medne (plastiskais veidojums).

Ls • 20

Nacionālās valūtas mākslas gadi

20 gadu laikā vairāk nekā 40 mūsu izcilāko dažādu nozaru mākslinieku savu radošo jaudu investējuši Latvijas Bankas naudas zīmēs. Latvijas Bankas organizētās atjaunotā lata 20 gadiem veltītās izstādes mērķis ir atklāt sabiedrībai unikāla mākslinieciska projekta trīsvienības – naudas zīmes, to autori un viņu mākslinieciskā daiļrade – satvaru.

Multimediālās izstādes koncepcija un veidols

Izstāde "Ls • 20. Nacionālās valūtas mākslas gadi" ir vizuāli **spraigs multimediāls vēstījums par naudu, ko ievērojamais vācu filozofs un sociologs Georgs Zimmels (*Georg Simmel*) raksturo kā īpašu, bezpersonisku un bezkrāsainu substanci, kurai nepiemīt raksturs un kura, būdama tieši tāda, sniedz nepārvērtējamu pakalpojumu: tā ir ekvivalents, kas der visam un katram. Iegūdamā lielpilsētā šādu nozīmīgu stāvokli, nauda vilina cilvēku, radot ilūziju, ka par naudu iespējams iegūt pilnīgi visu un tā ir iekāres vērtā lieta. ".. nauda ir kā neapstādināms ritenis, kas dzīvi padara par *perpetuum mobile*..."** (G. Zimmels)

Ieejas zona rada vispārinātu, tēlainu priekšstatu par **apgrozības naudu**, ko ikdienā lietojam, pērkot un pārdodot kaut ko. Redzi un dzirdi dinamiski un ekspresīvi uzrunā videoprojekcijas, teksti un skaņa, skatītāju *iegremdējot* nemītīgā apgrozības naudas plūsmā.

Zelta zāle ļauj iepazīt **jubilejas un piemiņas monētas**, kam Latvijas Banka piešķirusi īpašu uzdevumu – būt oriģinālām, atšķirties no ikdienā lietotās, kustībā esošās apgrozības naudas un apstāties. Apstājoties nauda iegūst jaunu, papildu nozīmi – simbola vērtību. To monētai piešķir mākslinieks, naudas vērtību nomainot ar tēlu. Tādējādi nauda iegūst enerģiju, kas stiprina sabiedrības ētiskās un estētiskās vērtības.

Zelta zāle – izstādes centrālā daļa – kontrastē ar ieejas zonu, fiziski un mentāli (ar tekstu un izvietotajiem objektiem) apstādina skatītāju, tiešā veidā un pārnēstā nozīmē demonstrējot naudas *apstāšanos*.

Brīvēstāvoši objekti – vitrīnas ar integrētiem videoekrāniem – virza skatītāju pa stāstu labirintu, kas atklāj monētu autoru plašo māksliniecisko spektru. Četri lielizmēra videoekrāni risina monētu grafiskā dizaina *guru* sarunu ar skatītāju *par naudas lietām*.

Enģeļu zāle ļauj tuvāk iepazīt **apgrozības naudas zīmju šķautnes**. Oficiālas dokumentālas liecības un mākslinieciski *pierādījumi* par atjaunotās valūtas tapšanas procesu no konkursos iesniegtiem zīmējumiem līdz mūsdienu digitalizētajā vidē ieraugāmiem *lašiem* un īpaša dizaina 1 lata monētām, ko sabiedrība iemīļojusi. Kur slēpjas popularitātes iemesli? Saprotamībā? Sirsnībā? Vai šādus terminus var attiecināt uz naudu? Ekspozīciju izstādīšanas veids skatītājus rosina aktīvi iesaistīties izzināšanas procesā.

Eiro zāle – unikāli, pirmo reizi Latvijā skatāmi ekspozīti un videosīžeti no *The Royal Mint* (Lielbritānija) un tās muzeja un Latvijas eiro apgrozības monētu valsts puses paraugdizains.

Latvijas Banka 20 gadus ilgajā mākslas projektā konsekventi īstenojusi principu: naudas zīme ir mūsu kultūras zīme. Pie tām pieder arī Ričarda Zariņa savulaik zīmētais "Pieclatnieks", kura tēls nākotnē dzīvos jau daudz plašākā Eiropas kultūras zīmju kontekstā.

Kā virtuāls komentētājs pāri laikam un telpai izstādē līdzdarbojas Georgs Zimmels – atbilstoši konkrētajai monētu tematikai vai mākslinieka daiļrades ievirzei lasāmi viņa teksta fragmenti.

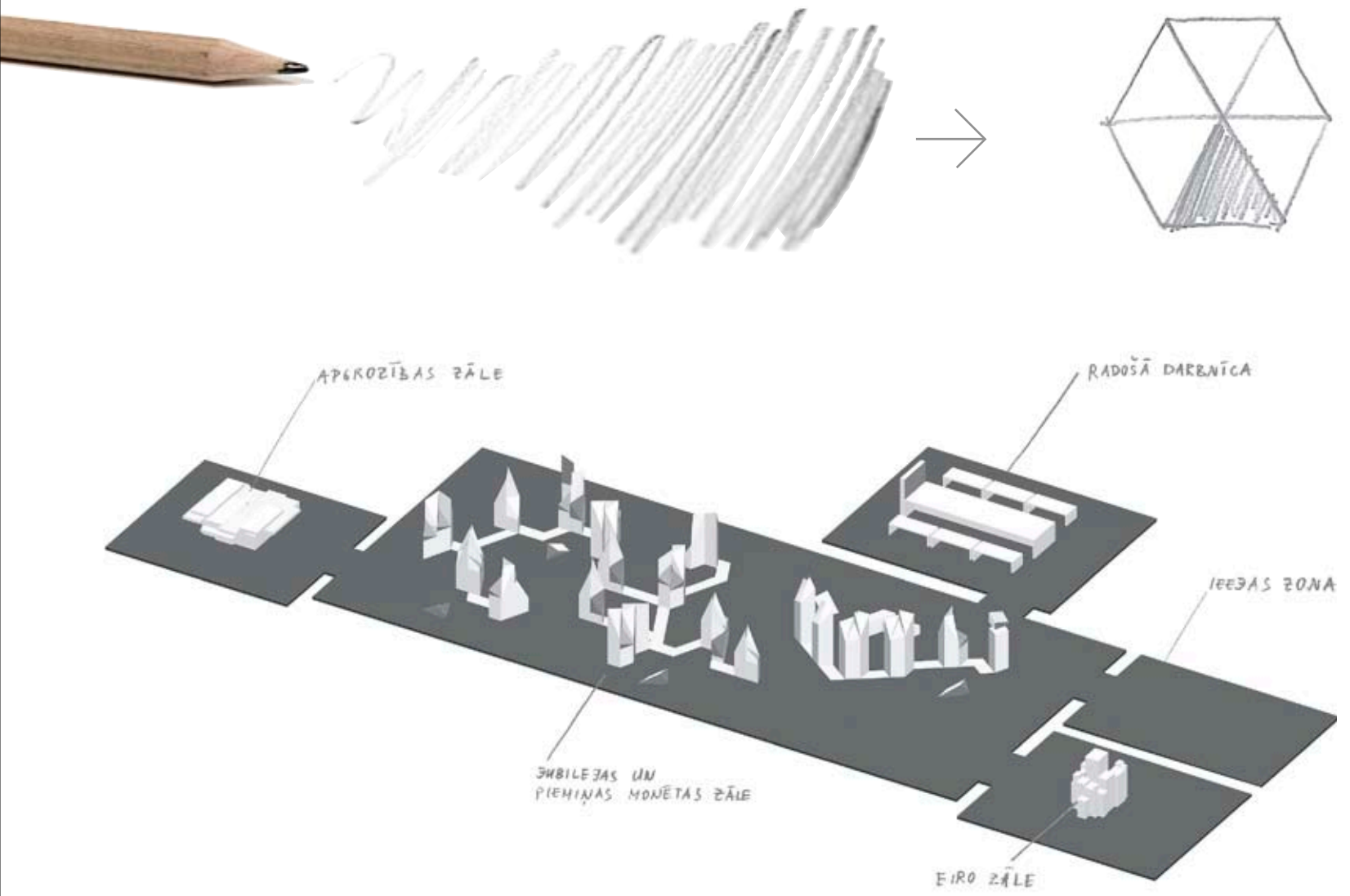
Radošā darbnīca. Kā mēs varam iemācīties skatīties un redzēt ar zīmējuma palīdzību? Kā mēs burtiskā nozīmē varam uzzīmēt nozīmi? Idejas? Radošā darbnīca aicina lietot un pētīt zīmējumu savas iztēles un rokas vingrināšanai.

Telpa radošam darbam un sarunām ar māksliniekiem: videosīžeti, sarunas ar monētu autoriem, gida informācija par izstādi un jaunas monētas zīmēšana.

Satura koncepcijas autore – **Ramona Umblija**.

Mākslinieku kopējā darba rīka – zīmuļa – centrālo asi veido grafīts. Grafīta struktūru atspoguļo izstādes ekspozīcijas elementi, kas līdzīgi grafīta kristāliskajiem sešstūra režģiem vietoti telpā un katrā skaldnē glabā mākslinieku radošās idejas.

Ekspozīcijas kuratore: Ramona Umblija
Ekspozīcijas dizaina koncepcija un projekts: dizaina birojs "H2E"
Dizaina un multimediju koncepcija: Holgers Elers, Ingūna Elere
Dizaineri: Holgers Elers, Ingūna Elere, Anete Šalma
Grafiskais dizains: Tatjana Raičiņeca, Ingūna Elere
Dizainera asistenti: Līga Ansone, Krišjānis Vots
Projekta vadītāja: Dagnija Balode
Fotoportreti: Santa Savisko-Jēkabsone
Teksti: Ramona Umblija
Audiovizuālās tehnoloģijas: "SOLAVI"
Ints Bērziņš, Eduards Kazakovs
Audiovizuālie multimediji: "JURA PODNIEKA STUDIJA"
Režisors: Roberts Rubīns
Datorgrafika: Dmitrijs Voloviks, Dzintars Krūmiņš, Viktors Keino
Interviju režisors: Olafs Okunovs
Operators: Uldis Jancis
Skaņu režisors: Anrijs Krenbergs
Producents: Antra Cilinska





2.



3.



3. Lata apgrozības naudas zīmju ekspozīcija Engēļu zālē. Foto no multimedālās izstādes "Ls • 20. Nacionālās valūtas mākslas gadi". 2013.

4. Latvijas eiro apgrozības monētu valsts puses dizainparaugi un ar Riharda Zariņa zīmētās 5 latu monētas izveidi saistītie eksponāti Kamīna zālē. Foto no multimedālās izstādes "Ls • 20. Nacionālās valūtas mākslas gadi". 2013.

4.



Latvijas Kultūras fonda konkurss

1989. gada rudenī Latvijas Kultūras fonds bez oficiālās varas atbalsta izveidoja iniciatīvas grupu Latvijas Republikas nacionālās valūtas – lata – atjaunošanai. Tika izstrādāts nolikums un izsludināts konkurss par lata sižetisko risinājumu.

No 1991. gada 1. februāra līdz 15. jūnijam Latvijas Kultūras fonds saņēma vairāk nekā 20 projektu, kurus bija iesnieguši gan profesionāli mākslinieki, gan interesenti amatieri no Latvijas un ārvalstīm.

Latvijas Kultūras fonda rīkotā konkursa žūrija pirmo vietu nepiešķīra, taču vērtētāju uzmanību izpelnījās gan tautiska romantisma stilistikā veidotās banknotes, gan tolaik vēl mazpazīstamajā datortehnikā darinātas improvizācijas par nacionālu tematiku.

Naudas zīmju projekti konkursam tika iesniegti ar devīzi (moto).

Latvijas Republikas Augstākā padome 1991. gada 13. martā pieņēma lēmumu "Par Latvijas Republikas naudaszīmju izgatavošanu", uzdodot Ministru padomei un Latvijas Bankai izstrādāt papīra naudas zīmju un monētu izgatavošanas programmu, kā arī izveidot Latvijas Republikas naudas zīmju sižetiskā risinājuma komisiju.

Atjaunojamās nacionālās valūtas banknošu grafiskā dizaina veidošanai komisija caurlūkoja Latvijas Kultūras fonda rīkotā konkursa materiālus un lūdza gan Aivaru Plotku, gan Imantu Žodžiku un Valdi Ošiņu sagatavot papildu skices, pēc to iesniegšanas izvēloties I. Žodžiku un V. Ošiņu izstrādāto banknošu koncepciju, kas veidota, izmantojot datorgrafikas sniegtās iespējas.



- 1., 2. "Jūlijs". Latvijas Nacionālā vēstures muzeja īpašums.
3., 4. "Vilnis". Latvijas Nacionālā vēstures muzeja īpašums.
5., 6. "Baidies vilka, mežā neej". Latvijas Nacionālā vēstures muzeja īpašums.
7. Bez moto. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja īpašums.
8. "Sprīdītis". Latvijas Nacionālā vēstures muzeja īpašums.

Lata naudas zīmju mākslinieki¹

Latvijas Bankas jubilejas un piemiņas monētu mākslinieki *Grafiskā dizaina autori*

Mākslinieks	Daiļrade ²	Veidotā jubilejas vai piemiņas monēta
Sandra Belsone (1956–2011)	Dizainere. Strādājusi galvenokārt grafiskajā dizainā. Izstādēs piedalījās kopš 1983. gada. Veidojusi emblēmas, grafiskās zīmes un stilus dažādiem nozīmīgiem pasākumiem, firmām un organizācijām – Baltijas valstu mākslas festivālam Londonā (1995), firmai "Arkolat" (1997), LNT ziņu raidījuma studijai (1998), partijai "Jaunais laiks" (2002) u.c.	"Latvija – ES"
Aigars Bikše (1969)	Tēlnieks, instalāciju un vides objektu mākslinieks. Latvijas Mākslas akadēmijas asociētais profesors, Vizuāli plastiskās mākslas nodaļas vadītājs. Autors vairākiem desmitiem skulptūru, instalāciju un vides mākslas objektu. Viņa mākslas darbiem bieži raksturīgas sociālas un sabiedriski politiskas tēmas. Piedalījies <i>Echigo Tsumari</i> triennālē Japānā, biennālē Venēcijā, biennālē Lodzā. Veidojis scenogrāfiju vairākām teātra izrādēm.	"Latvijai 90", "Dzintara monēta", "100 gadu olimpiskajās spēlēs"
Ilmārs Blumbergs (1943)	Scenogrāfs, grafiķis, plakātu mākslinieks, grāmatu ilustrāciju autors. Veidojis scenogrāfiju vairāk nekā 20 izrādēm dažādos Latvijas teātros un divām operas izrādēm ("Aīda" un "Burvju flauta"), vairākus desmitus grafikas darbu, spilgtas un oriģinālas grāmatu ilustrācijas, kā arī izteismīgus plakātus galvenokārt teātra izrādēm. Mākslinieka grafikas bijušas skatāmas gan personālizstādēs Rīgā, gan vairākās citās pasaules valstīs (Somijā, Lietuvā, ASV, Beļģijā, Francijā u.c.). Saņēmis daudz augstāko apbalvojumu visās savas mākslinieciskās darbības jomās.	"Likteņa monēta", "Ciparu monēta", "Dzīvības monēta", "Ūdens monēta", "Neatkarības deklarācija", "Miglā asaro logs"
Gunārs Cīlītis (1927–2007)	Gleznotājs, grafiķis. Darbojies glezniecībā, grāmatu grafikā, darinājis karikatūras un plakātus. Grāmatu grafikā kļuvis pazīstams kā formas virtuozs un spēcīgu filozofisku vispārinājumu meistars. Izkopis izsmalcinātu, intelektualizētu karikatūras stilu, kura pamatā ir groteska un paradokss. Pēc mākslinieka skicēm tapušas daudzas emocionālas animācijas filmas ("Dullais Dauka", "Puķu Ansis", "Vanadziņš", "Pasaka par vērdiņu" u.c.).	Monētu programmas "Rīgas astoņi gadsimti" monētu reversi, "Kanoē airētājs", "Millennium", "Pieclatnieks" (pēc R. Zariņa zīmējuma), "Zelta vēsture" (reverss)
Edgars Folks (1951)	Grafiķis, gleznotājs. Glezno klusās dabas, ainavas, portretus. Ilustrējis grāmatas bērniem un pieaugušajiem, detalizēti zīmē faunu un floru, akcentējot literārā darba izziņošo funkciju. Trāpīgas krāsainas ilustrācijas grāmatām "Džeimsa Heriota kaķu stāsti", U. Plotnieka "Zaļās zāles zemē", E. Vollesa romāniem u.c. Par grāmatu ilustrācijām vairākkārt saņēmis prēmijas.	"Grieze", "Eiropas ūdele", "Ziemassvētku eglīte"
Ivo Grundulis (1972)	Dizaingrafiķis. Nodarbojas ar grafisko dizainu. Veidojis vizuālo tēlu vairākām operas izrādēm Latvijas Nacionālajā operā ("Burvju flauta", "Toska", "Dēmons" u.c.), Dailes teātra izrādēm ("Penelope un Diks", "Spilvencilvēks" u.c.) un Jaunā Rīgas teātra izrādēm ("Jūlijas jaunkundze", "Mēnesis uz laukiem"). Aktīvi piedalās dažādos projektos. Jauniešu kora "Kamēr..." kompaktdisku un plakātu datormākslinieks. Veidojis datorgrafiku grāmatām "Aizvestie" un "Venēcijas grāmata".	Monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības" sērijas "Valsts" monētas "Brīvības cīņas", "Svešas varas", "Valsts atdzimšana"
Kristaps Ģelzis (1962)	Grafiķis. Absolvējis Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu, kopš 1997. gada – Latvijas Mākslas akadēmijas pedagogs. Darbības jomas – grafika, akvareļglezniecība, instalācija, video, digitālā fotogrāfija, mākslas objekti. Domas izteikšanai izmanto paradoksus un ironiju. Sarīkojis aptuveni 20 personālizstāžu. Daudzu instalāciju un objektu autors. Veidojis žurnāla "Avots" vāku dizaina kolāžas (1990), darbojies reklāmas biznesā. Saņēmis "Purviša balvu 2011". Ar projektu "Miers" 2011. gadā pārstāvēja Latviju 54. Venēcijas mākslas biennālē.	"Rīgas Doms", "Rīgas Tehniskā universitāte"
Frančeska Kirke (1953)	Gleznotāja. Viņu interesē gan mūsdienu mākslas izteiksmes iespējas, gan pagājušo laiku vizuālās kultūras iespaidi. Brīvi orientējas intelektuālu, vizuālu zīmju sistēmās, veido kultūrvēsturiskus citātus un izmanto tos, lai atspoguļotu mūsdienām specifisko kultūras izpratni. Darbi izstādīti Latvijā, ASV, Lielbritānijā, Beļģijā, Dānijā, Francijā, Grieķijā, Izraēlā, Krievijā, Nīderlandē, Portugālē, Spānijā, Somijā, Šveicē, Vācijā u.c.	"Basketbols"

Mākslinieks	Daiļrade	Veidotā jubilejas vai piemiņas monēta
Arnis Kleinbergs (1962)	Arhitekts. Strādā arhitektu birojā "Arhis". Vairāku Rīgas centra sabiedrisko ēku interjeru rekonstrukcijas autors. Arhitekta darbos dominē ekspresionisms. Izteiksmīgākajiem darbiem raksturīga neregulāra būvķermeņu kompozīcija. A. Kleinbergs ir Latvijas Nacionālās bibliotēkas Atbalsta fonda biedrs.	"Latvijas Nacionālā bibliotēka"
Gunārs Krollis (1932)	Grafiķis, grāmatu ilustrāciju autors, rakstnieks. Latvijas Mākslas akadēmijas profesors <i>emeritus</i> , Oforta meistardarbnīcas vadītājs. Sarīkojis vairāk nekā 20 personālizstāžu Latvijā un ārpus tās robežām. Regulāri piedalījies starptautiskās izstādēs daudzās Eiropas valstīs, Japānā, Jordānijā, Sirijā, ASV u.c. Saņēmis vairākus starptautiskus apbalvojumus un prēmijas. Ilustrējis vairāk nekā 100 grāmatu. Rakstnieka un pasaku stāstītāja talants izpaužas mazmeitai veltītajā grāmatā "Pētergaila pasakas". Vairāku dziesmu tekstu autors (R. Pauls, grupa "Credo", albums "Melnais kliedziens", 1986).	Monētu programmas "Hanzas pilsētas" monētas "Ventspils", "Cēsis", "Kuldīga", "Valmiera", "Koknese", "Straupe", "Limbaži" un "Rīga"
Aivars Krūklis (1944)	Dizainers. Latvijas Mākslas akadēmijas paplašinātās profesoru padomes loceklis. Specializējies grafiskajā un rūpnieciskajā dizainā (piedalījies mikroautobusa "Latvija" un vairāku Rīgas ražošanas apvienības "Radiotehnika" izstrādājumu projektēšanā). 18 autorapliecību. Piedalījies dizaina izstādēs. Pēdējos gados pievērsies galvenokārt grafiskajam dizainam.	Monētu programmas "Latvijas Republikas 75 gadi" monētas: 2 lati, 10 latu, 100 latu
Ilze Lībiete (1951)	Grafiķe. Beigusi Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu. Darbojas stājgrafikā, lietišķajā grafikā, heraldikā un pedagoģijā. Sarīkotas astoņas personālizstādes, piedalījusies 15 grupu izstādēs, bijusi grafikas un heraldikas izstāžu kuratore, biedrības "Grafikas kamera" līdzdibinātāja.	"Hercogam Jēkabam 400" (dizains pēc hercogam Jēkabam veltītas piemiņas medaļas parauga)
Gunārs Lūsis (1950)	Grafiķis. Beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Interjera un iekārtas nodaļu. Darbojies plakātu mākslā un veidojis grāmatu dizainu. Vairākkārt ieguvis balvas Baltijas plakātu triennālēs un saņēmis starptautiskas balvas par grāmatu mākslu. Radījis aptuveni 70 Latvijā pazīstamu logotipu: Kultūrkapitāla fondam, Latvijas Nacionālās operas fondam, Rīgas Starptautiskajam kino forumam "Arsenāls", Latvijas Institūtam, aģentūrai "Rīgai 800", SIA "Lido", viesnīcai "Hotel Bergs", Rīgas Juridiskajai augstskolai, Rīgas Stradiņa universitātei u.c. Atzinības krusta lielvirsnieka (2. šķiras) ordeņa zvaigznes meta autors. Latvijas apgrozības monētu dizaina koncepcijas un grafiskā dizaina autors.	"Sudraba lasis"
Ivars Mailītis (1956)	Dizainers, scenogrāfs. Strādā instalācijās, plakāta, supergrafikas un kino jomā. Piedalījies starptautiskos konkursos un mākslas izstādēs, starptautiski atzīts avangardists. Bijis PSRS izstāžu paviljona <i>Expo '92</i> Spānijā līdzautors. Projektējis un iekārtojis Baltijas multinacionālo paviljonu Korejā, izstrādājis Latvijas paviljona koncepciju un arhitektonisko risinājumu <i>Expo 2010</i> Ķīnā. 2010. gadā izveidojis Mežaparka Lielās estrādes jauno starptautisko konceptu, bijis daudzu Vispārējo latviešu Dziesmu svētku galvenais mākslinieks. I. Mailītis bija 2006. gada pasaules hokeja čempionāta galvenais mākslinieks un izveidoja čempionāta simbolu – bebru.	"Rīgas Zooloģiskais dārzs"
Arta Ozola-Jaunarāja (1966)	Grafiķe. Veidojusi grāmatu grafiku un stājgrafiku. Darbos akcentē dematerializēto lietu poētismu, pirmatnēji maģisko aspektu, īstenojot to filigrānā jauktā tehnikā – ofortā, aukstajā adātā, augstspiedē, kongrīvā. Saņēmusi vairākas godalgas. Zīmējusi daudzas pastmarku sērijas un atsevišķas pastmarkas ("Tautastērpi", "Ziemassvētki", "Rotas" u.c.).	Monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības" sērijas "Cilvēki" monētas "Rainis", "Krišjānis Valdemārs", "Krišjānis Barons"
Aigars Ozoliņš (1970)	Scenogrāfs. Absolvējis Latvijas Mākslas akadēmijas Scenogrāfijas nodaļu (1996). Bijis Dailes teātra galvenais mākslinieks (1997–2000). Veidojis scenogrāfiju iestudējumiem daudzos Latvijas teātros, piemēram, "Šveiks" Dailes teātrī (1998), A. Millera "Ceļojošā komija gals" Latvijas Nacionālajā teātrī (1998), A. Vilcāna baletam "Alise" Latvijas Nacionālajā operā (2002), R. Paula mūziklam pēc T. Dreizera romāna "Māsa Kerija" M. Čehova Rīgas Krievu teātrī (2000), R. Paula mūziklam pēc E. Zolā romāna "Dāmu paradīze" Liepājas teātrī (2002) u.c. Strādājis arī teātros Šauļos un Kauņā. Darbojies grāmatu dizaina, plakāta un lietišķās grafikas jomā.	"Dzelzceļš Latvijā", "Rūdolfs Blaumanis"
Juris Petraškevičs (1953)	Grafiķis, dizainers, gleznotājs, izdevējs, grāmatu ilustrāciju autors. Sarīkojis personālizstādes Rīgā, Igaunijā, Francijā, Norvēģijā, Beļģijā, piedalījies daudzās grupu izstādēs visā pasaulē. Saņēmis vairākas starptautiskas balvas un atzinības. Visbūtiskākais veikums – grāmatu grafikā. Vairākkārt uzvarējis konkursos par gada skaistāko Latvijas grāmatu. Mākslinieka zīmējumos atdzīvojas vairākas animācijas filmas, piemēram, "Miega vilcieniņš" (1998).	Monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un vērtības" sērijas "Pamati" monētas "Zeme", "Debess", "Liktenis"; "Janvāris. 1991"
Arvīds Priedīte (1946)	Tekstilmākslinieks. Veidojis daudz gobelēnu, pat kā telpiskus objektus un ar folkloras tematiku. Daudzu tekstilmākslas izstāžu plakātu autors. Piedalījies un godalgots vairākās izstādēs.	Monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un vērtības" sērijas "Laiks" monētas "Kurzeme", "Vidzeme", "Latgale"; "Rīgas kuģis", "Fregate "Gekrōnte Ehlendi""", "Ledlauzis "Krišjānis Valdemārs""", "Sigulda", "Barons Minhauzens", "Dziesmu svētki", "Laimes monēta", "Latviešu ābece"
Dainis Pundurs (1965)	Keramiķis. Latvijas Mākslas akadēmijas Keramikas katedras asociētais profesors. Piedalījies daudzās grupu izstādēs Latvijā un ārvalstīs, sarīkojis vairākas personālizstādes. Prot atrast radošus, negaidītus risinājumus, parādot keramiku kā kompleksu mākslu. Darbi ir tehniski perfekti, tiem ir ideāla proporcija un sava filozofija. Par radošo sniegumu saņēmis balvas. Piedalās pieredzes demonstrējumos starptautiskos podniecības festivālos.	"Grieķu-romiešu cīņa"
Artis Rutks (1960)	Grafiķis, dizainers. Izstādēs piedalās kopš 1985. gada. Koncertfilmas "Dievs, Tava zeme deg!" mākslinieks, veidojis reklāmas firmā "Balta" (1988–1992), laikrakstā "Nakts" (1992–1994), žurnālā "Māksla Plus".	"Hokeja čempionāts"

^[1] Latvijas Bankas informatīvais materiāls.

^[2] Daiļrades raksturojums sniegts tikai pirmajā attiecīgā mākslinieka norādē.

Mākslinieks	Daiļrade	Veidotā jubilejas vai piemiņas monēta
Krišs Salmanis (1977)	Dzainers. Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās komunikācijas nodaļas un Ķelnes Mediju mākslas akadēmijas (Vācija) absolvents. Kopš 1997. gada regulāri organizē personālizstādes, piedalās grupu izstādēs Baltijas valstīs, Vācijā, Austrālijā, Krievijā, Norvēģijā, Čehijas Republikā, Lielbritānijā u.c. Veido grafikas, performances, instalācijas, darbojas fotomākslā un videomākslā, strādā animācijas tehnikā. Līdzīpašnieks reklāmas aģentūrai <i>Frank & Stein</i> . 2012. gadā K. Salmanis uzvarēja konkursā, gūstot iespēju ar ekspozīciju <i>Ziemeļi–Ziemeļaustrumi</i> pārstāvēt Latviju Venēcijas mākslas biennālē 2013. gadā.	"Kārlis Zāle"
Inta Sarkane (1956)	Datormāksliniece. Absolvējusi Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultāti (1979). Strādājot Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstures institūtā, pētījusi latviešu etnogrāfisko celtniecību. Kopš 1991. gada strādā grafiskā dizaina jomā – reklāmas un dizaina aģentūrā "Rhino Design" (1991–2000) un žurnālā "Studija" (1998–2007), daudzu mākslas grāmatu un katalogu māksliniece. Grāmatu dizaina jomā veiksmīgi sadarbojusies ar izdevniecībām "Neputns", "Dienas Grāmata" un "Zinātne". Latvijas Nacionālajā operā veidojusi izrāžu plakātu, programmu un reklāmas grafisko dizainu un prezentācijas materiālus. Sadarbojusies arī ar Latvijas muzejiem un arhīviem. Kopš 1993. gada pastāvīgi sadarbojas ar Latvijas Banku, veicot lata naudas zīmju attēlu elektronisko apstrādi publiskošanas vajadzībām un veidojot reklāmas izdevumu, katalogu, bukletu un gada pārskatu grafisko dizainu.	"Rīgas naudai 800"
Guntars Sietiņš (1962)	Grafīkis. Latvijas Mākslas akadēmijas profesors, Grafikas nodaļas vadītājs. Darbi ir metafiziski un askētiski, kompozicionāli līdzsvaroti, akcentē matērijas vieliskumu, faktūru un telpiskumu. Veidojis miniatūrgrafikas darbus, darbojies grāmatu un periodisko izdevumu grafikā un lietišķajā grafikā. Sarīkojis vairākas personālizstādes Latvijā un ārvalstīs, piedalījies daudzās nozīmīgās starptautiskās grafikas izstādēs Igaunijā, Polijā, Japānā, Zviedrijā, Itālijā, Dienvidslāvijā, Spānijā u.c. Vairākkārt saņēmis balvas un diplomus.	"Jūgendstils. Rīga", "Latvijas Universitāte", "Rundāles pils"
Jānis Strupulis (1949)	Tēlnieks, gleznotājs, medaļu mākslinieks. Viens no ievērojamākajiem medaļu mākslas meistariem, Latvijas Medaļu mākslas kluba dibinātājs un prezidents, Vācijas Medaļu mākslas biedrības biedrs, Latvijas pārstāvis Starptautiskajā Medaļu mākslas federācijā (FIDEM), Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklis. Darinājis vairāk nekā 700 medaļu.	"Gafelšoneris "Julia Maria"" (zelta un sudraba monētas)
Laimonis Šēnbergs (1947)	Grafīkis, dizainers, plakātists, vides mākslinieks. Valsts Heraldikas komisijas priekšsēdētājs, ilgus gadus bijis Latvijas Bankas mākslinieciskais konsultants, pašlaik – Latvijas Bankas dizaina un mākslas speciālists. Piedalījies vairāk nekā 40 starptautiskās konkursizstādēs Polijā, Somijā, ASV, Japānā u.c., veidojis grāmatu apdares, iekārtojis izstādes, aktīvi darbojies lietišķajā grafikā. Vairākkārt saņēmis starptautiskas prēmijas. Ir viens no tiem māksliniekiem, kuri 20. gs. 80. gadu beigās veica radikālu pāvērsienu plakātu mākslā, padarot tos sociāli uzrunājošus. Bijis Dziesmu svētku galvenais mākslinieks 1990. un 1993. gadā. Veidojis Latvijas Republikas pases vizuālo ietērpu.	Monētu programmas "Rīgas astoņi gadsimti" monētu aversi, "For the Children of the World" (UNICEF), "Laika monēta", "Zelta vēsture" (averss), "Zelta ābele" (pēc V. Krastiņa veidotās apgāda "Zelta ābele" grafiskās zīmes), "Laika monēta II", "Mērnieku laiki", "Laika monēta III", "Akmens monēta"
Olga Šilova (1966)	Tēlniece. Mākslinieces darbiem raksturīgs konsekvents stils, perfekta forma un elegance. Līdzdarbojusies pēdējā laika interesantāko, pozitīvi orientētu vides dizaina objektu radīšanā – no 50 litriem dzintara veidotais "Dzintara pulkstenis" Liepājā, interaktīva skulptūra "Bučotāji" u.c. Konkursa "Latvijas Iepnums" balvas "Zelta ābele" autore.	"Šķēpa metējs"
Andris Vārpa (1950)	Tēlnieks. Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklis. Viens no labākajiem skulptoriem memoriālās tēlniecības žanrā – veidojis pieminekļus slaveniem zinātniekiem (t.sk. A. Kirhenšteinam, V. Ostvaldam), māksliniekiem (t.sk. K. Padegam pie Vērmanes dārza Rīgā, J. Vītolam pie Valmieras mūzikas skolas) u.c. Strādājis arī dārza dekoratīvajā tēlniecībā, medaļu mākslā, veidojis piemiņas plāksnes. Sarīkojis vairāk nekā 10 personālizstāžu un piedalījies daudzās grupu izstādēs Latvijā un ārvalstīs (Krievijā, Gruzijā, Vācijā, Kiprā, Dānijā u.c.). Darinājis zīmējumus ogles un jauktā tehnikā.	"Hokejs"
Henrihs Vorkals (1946)	Tekstilmākslinieks, gleznotājs, grafīkis, dizainers, interjera mākslinieks. Viens no izcilākajiem latviešu akvarelistiem. Precīzi un ar ironiju attēlo pasaulē notiekošo. Piedalījies nozīmīgās grupu izstādēs Latvijā un Eiropā, sarīkojis vairākas personālizstādes. Mākslinieka darbi atrodas kolekcijās Latvijā un ārvalstīs (Maskavā, Ņujorkā).	ANO 50. gadadienai veltīta jubilejas monēta, "Treka riteņbraucēji", "Bobslejs", "FIFA Pasaules kauss 2006"
Rihards Zariņš (1869–1939)	5 latu sudraba monētas aversa un reversa zīmējuma autors. To izmantojot, <i>The Royal Mint</i> (Lielbritānija) 1929. gadā tika izveidotas galvanoplastikas formas un 1929., 1931. un 1932. gadā kaltas monētas.	"Pieclatnieks" (grafisko dizainu pēc R. Zariņa zīmējuma darinājis Gunārs Cilītis), "Sudraba pieclatnieks" (izmantotas oriģinālās galvanoplastikas formas)

Latvijas Bankas organizēto bērnu zīmējumu konkursu uzvarētājas

Guna Bārbale (1989)	Zīmējums izmantots UNICEF programmas piemiņas monētas reversa centrā.	"For the Children of the World"
Emīlija Adumāne (2001)	Konkursa "Mana sapņu monēta" zīmējums izmantots piemiņas monētas reversam.	"Cūciņa"

Plastiskā veidojuma autori

Mākslinieks	Daiļrade	Veidotā jubilejas vai piemiņas monēta
Aigars Bikše (1969)		"Latvijai 90", "Dzintara monēta", "100 gadu olimpiskajās spēlēs"
Līgita Franckeviča (dz. Ulmane; 1947)	Tēlniece. Darbojusies stājtēlniecībā, monumentālajā un mazo formu tēlniecībā, medaļu mākslā. Veido reālas un stilizētas formas. Darinājusi skulptūras, pieminekļus un piemiņas bareljefus sabiedrībā pazīstamiem māksliniekiem un politiķiem (E. Smilģim, M. Kempei, I. Kozakēvičai, V. Purvītim u.c.). Bijusi scenogrāfe L. Stumbres lugas "Gaidīt" iestudējumam Liepājas teātrī. Veidojusi vaska figūras Rīgas Motormuzejam (M. Gorkijs, J. Staļins un L. Brežņevs). Sarīkojusi vairākas personālizstādes, piedalījusies dažādās grupu izstādēs. Saņēmusi vairākas godalgas. Par mākslinieci uzņemta dokumentālā filma.	Monētu programmas "Rīgas astoņi gadsimti" astoņu monētu reversi, monētu programmas "Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības" 12 monētu, "Zelta vēsture" (reverss), "Eiropas ūdele", "Rīgas kuģis", "Jūgendstils. Rīga", "Hokeja čempionāts", "FIFA Pasaules kauss 2006", "Pieclatnieks", "Grieķu-romiešu cīņa", "Dzīvības monēta", "Latvijas monēta", "Dziesmu svētki", "Basketbols", "Cūciņa", "Mērnieku laiki", "Hercogam Jēkabam 400" (averss), "Latviešu ābece", "Neatkarības deklarācija", "Miglā asaro logs", "Rīgas Doms", "Dzelzceļš Latvijā", "Rīgas Zooloģiskais dārzs", "Kārlis Zāle", "Rūdolfs Blaumanis"
Edgars Grīnfelds (1950)	Dzainers. Latvijas Mākslas akadēmijā iegūtā dizainera profesija devusi prasmi strādāt ar dažādiem materiāliem – metālu, koku, ģipsi.	Monētu programmas "Latvijas Republikas 75 gadi" monētas: 2 lati, 10 latu, 100 latu
Kristaps Ģelzis (1962)		"Rīgas Tehniskā universitāte"
Ivars Mailītis (1956)		"Rīgas Zooloģiskais dārzs"
Jānis Ronis (1963)	Keramīķis. Rīgas Porcelāna muzeja vadītājs. Darinājis dekoratīvas kompozīcijas – objektus ar plastisku raksturu un dārza keramiku. Piedalījies starptautiskos keramiku simpozijos, sarīkojis vairākas personālizstādes.	"Likteņa monēta", "Ledlauzis "Krišjānis Valdemārs""
Jānis Strupulis (1949)		Monētu programmas "Rīgas astoņi gadsimti" astoņu monētu aversi, "Zelta vēsture" (averss), "Latvijas Nacionālā bibliotēka", ANO 50. gadadienai veltīta jubilejas monēta, "For the Children of the World" (UNICEF), "Kanoē airētājs", "Treka riteņbraucēji", "Grieze", "Millennium", "Fregate "Gekrōnte Ehleendt"", "Gafelšoneris "Julia Maria"" (zelta un sudraba monētas), monētu programmas "Hanzas pilsētas" astoņas monētas: "Ventspils", "Cēsis", "Kuldīga", "Valmiera", "Koknese", "Straupe", "Limbaži" un "Rīga", "Barons Minhauzens", "Cīparu monēta", "Laika monēta", "Bobslejs", "Latvija – ES", "Sigulda", "Zelta ābele", "Laika monēta II", "Laimes monēta", "Latvijas Universitāte", "Ūdens monēta", "Ziemassvētku eglīte", "Hercogam Jēkabam 400" (reverss), "Laika monēta III", "Rundāles pils", "Rīgas naudai 800", "Akmens monēta", "Sudraba lasis"
Olga Šilova (1966)		"Šķēpa metējs"
Andris Vārpa (1950)		"Hokejs", "Janvāris. 1991"
Teodors Zaļkalns (līdz 1930. gadam – Teodors Grīnbergs ; 1876–1972)	Veidojis ģipša formas 20 latu monētai, kas tēlnieka dzīves laikā netika izgatavota.	"Latvijas monēta" (ģipša formas kalīšanai pēc autora veidojuma sagatavoja Līgita Franckeviča)

Lata apgrozības naudas zīmju dizaina autori

Grafiskā dizaina autori

Mākslinieks	Daiļrade	Veidotā Latvijas Bankas apgrozības naudas zīme
Sandra Belsone (1956–2011)		100 latu zelta monēta
Gunārs Lūsis (1950)	Latvijas apgrozības monētu dizaina koncepcijas un grafiskā dizaina autors. 1 lata monētā atveidotais lasis kaislīgo makšķernieku paradoksālā veidā bieži līcis dēvēt par "Laša tēvu".	1, 2, 5, 10, 20 un 50 santīmu, 1 lata un 2 latu monētas
Imants Žodžiks (1955) Valdis Ošiņš (1958)	Mākslinieki 1991. gadā izstrādāja Latvijas lata banknošu dizaina koncepciju un grafisko dizainu.	5, 10, 20, 50, 100 un 500 latu banknotes
Īpašu apgrozības monētu ar ierobežotu tirāžu (nominālvērtība – 1 lats) reversa grafiskā dizaina autori		
Rūta Briede (1984)	Scenogrāfe. Ieguvusi maģistra grādu scenogrāfijā Latvijas Mākslas akadēmijā, kopš 2006. gada piedalās izstādēs Latvijā un ārvalstīs (Francijā, Čehijā, Somijā un Polijā). Darbojas grafikas dizainā un avangarda komiksā.	"Piparkūka"
Aleksandrs Čhaidze (1969)	Lietiškās grafikas mākslinieks. Dzimis Kandavā, absolvējis Tbilisi Valsts mākslas akadēmijas Dekoratīvi lietīškās mākslas nodaļu (1993). Latvijā galvenokārt darbojies reklāmas mākslas jomā, 1991. gada barikāžu upuru pieminekļa autors. 2003. gadā bijis lata jubilejas svinību "Lata atjaunotnes 10 gadu jubileja" mākslinieciskais direktors. 2006. gadā A. Čhaidze kopā ar ģimeni pārcēlās uz dzīvi Gruzijā.	"Ūdensroze"
Juris Dimiters (1947)	Gleznotājs, scenogrāfs, plakātists. Mākslinieks ar izkoptu individuālu māksliniecisko rokrakstu. Guvis panākumus, darbodamies glezniecībā, scenogrāfijā, darinot plakātus un animāciju. Saņēmis daudzus apbalvojumus. Darbi atrodas dažādu valstu muzeju un iestāžu, kā arī privātajās kolekcijās.	"Alus kauss"
Holgers Elers (1967)	Dizainers. Ieguvis mākslas maģistra grādu Latvijas Mākslas akadēmijā. Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas Funkcionālā dizaina katedras profesors. Izstrādājis dizaina koncepciju Latvijas dalībai <i>Expo 2000</i> Hannoverē (kopā ar Ingūnu Eleri, Aigaru Bikši un Andreju Ģelzi) un Venēcijas arhitektūras biennālei (kopā ar Ingūnu Eleri), ir daudzvu ēku un ekspozīciju dizaina projektu (Latvijā un ārvalstīs) autors, telpisko vides objektu "Rīgai – 800" un Rīgas koncertzāles telpiskā apjoma koncepcijas autors. Bijis Latvijas Bankas apmeklētāju centra ekspozīcijas koncepcijas izstrādes konsultants. Piedalījies personālizstādēs un grupu izstādēs Latvijā, Spānijā, Vācijā, Francijā un Kanādā. Saņēmis daudzas Latvijas Gada balvas dizainā.	"Ziemassvētku zvaniņi"
Edgars Folks (1951)		"Krupis"
Frančeska Kirke (1953)		"Pakavs"
Daina Lapiņa (1943)	Grafīke. Ilustrējusi daudzas bērnu grāmatas (I. Indrānes, S. Kaldupes, P. Bārdas, O. Vācieša u.c. autoru) un mācību grāmatas, zīmējusi multiplikācijas filmas un apsveikuma kartītes. Darbi atrodas Latvijas Nacionālā mākslas muzeja un Latvijas Mākslinieku savienības krājumā, privātkolekcijās Latvijā un ārvalstīs.	"Sniegavīrs", "Skursteņslauķis"
Dace Lielā (1957)	Gleznotāja. Viena no spēcīgākajām reālistiskās figurālās glezniecības pārstāvēm Latvijā. Piedalījusies daudzās izstādēs Lietuvā, Vācijā, Dānijā, ASV, Portugālē, Kanādā, Francijā, Spānijā un Holandē. Darbi glabājas Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā, Latvijas Mākslinieku savienības kolekcijā, Valsts Tretjakova galerijā Maskavā, <i>Jane Voorhees Zimmerli</i> mākslas muzejā Nūdžersijā (ASV), Poznaņas Mākslas muzejā (Polijā), kā arī privātās kolekcijās.	"Jāņu vainags"
Ilze Lībiete (1951)		"Nameja gredzens"
Ivars Mailītis (1956)		"Sprīdītis"
Arvids Priedīte (1946)		"Pūcessakta", "Eglīte"
Māris Putns (1976) Dāvids Rubins (1975) Artis Zvirgzdiņš (1974)		"Skudra"

Mākslinieks	Daiļrade	Veidotā Latvijas Bankas apgrozības naudas zīme
Guntars Sietiņš (1962)		"Sēne"
Laimonis Šēnbergs (1947)		"Kliņģeris"
Olga Šilova (1966)		"Stārķis"
Valdis Villerušs (1942)	Grafīkis un mākslas zinātnieks. Latvijas Mākslas akadēmijas profesors un Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors. Veidojis māksliniecisko apdari un ilustrācijas vairāk nekā 100 grāmatām un darinājis neliela formāta kokgrebumus. Pētījis grafikas vēsturi un tehnikas un grāmatu mākslas vēsturi. Kolekcionē Latvijas seniespiedumus, grafikas un pasta vēstures materiālus.	"Pētera baznīcas gailis"
Andris Vītoliņš (1975)	Gleznotājs. Ieguvis maģistra grādu Latvijas Mākslas akadēmijā, Latvijas Mākslas akadēmijas Glezniecības katedras vadītājs. Glezno priekšmetus, pievēršas industriālā mantojuma tēmām. Piedalījies vairāk nekā 40 grupu izstādēs Austrijā, Dānijā, Francijā, Lietuvā, Nīderlandē, Vācijā un Zviedrijā, sarīkojis daudzas personālizstādes Baltijas valstīs. Darbi atrodas gan privātās, gan publiskās kolekcijās, piemēram, Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā , <i>Swedbank</i> AS un <i>Hypothekenbank</i> Esenē (Vācija).	"Ezis"
Henrihs Vorkals (1946)		"Čiekurs"

Plastiskā veidojuma autori

Mākslinieks	Daiļrade	Veidotā Latvijas Bankas apgrozības monēta
Jānis Strupulis (1949)		1, 2, 5, 10, 20 un 50 santīmu, 1 lata un 2 latu monētas
Īpašu apgrozības monētu ar ierobežotu tirāžu (nominālvērtība – 1 lats) reversa plastiskā veidojuma autori		
Līgita Franckeviča (1947)		"Skudra", "Pētera baznīcas gailis", "Jāņu vainags", "Sniegavīrs", "Eglīte"
Ivars Mailītis (1956)		"Sprīdītis"
Laura Medne (1984)	Metāla un apgaismojuma dizaina māksliniece. Studējot Latvijas Mākslas akadēmijas Metāla dizaina nodaļā, 2006. gadā uzvarēja Latvijas Bankas konkursā un ar Latvijas Bankas finansiālo atbalstu apguva zināšanas Itālijas Valsts kaltnes Medaļu skolā. Ieguvusi arhitektūras gaismas dizaina maģistra grādu Vismāras Augstskolā (Vācija; 2011). Pārzina metāla dizainu un plastiskā veidojuma specifiku. Piedalās starptautiskos monētu dizaina konkursos un gaismas dizaina projektos.	"Ūdensroze", "Skursteņslauķis", "Pakavs", "Piparkūka", "Ezis", "Ziemassvētku zvaniņi"
Jānis Strupulis (1949)		"Sēne", "Kliņģeris", "Čiekurs", "Pūcessakta", "Krupis"
Olga Šilova (1966)		"Stārķis"
Baiba Šime (1984)	Tēlniece, medaļu māksliniece. 2006. gadā uzvarēja Latvijas Bankas izsludinātajā konkursā, iegūstot iespēju ar Latvijas Bankas finansiālo atbalstu mācīties Itālijas Valsts kaltnes Medaļu skolā. Piedalījusies Latvijas Mākslinieku savienības organizētajās izstādēs, smilšu skulptūru festivālos Rīgā, Jūrmalā, Liepājā un Somijā un medaļu mākslas izstādēs Somijā, Bulgārijā, ASV, Lietuvā, Itālijā, Polijā, Spānijā un Portugālē. Ieguvusi balvas starptautiskos konkursos un izstādēs ASV, Japānā un Portugālē. Kopš 2010. gada strādā Portugāles Valsts naudas kaltuvē. Veido monētas, izstādēs piedalījusies ar medaļām, zīmējumiem un gleznām.	"Nameja gredzens"
Andris Vārpa (1950)		"Alus kauss"

Personu rādītājs

A

Adumāne, Emīlija 114, 115, 128
Alberts, bīskaps 89
Ansone, Līga 119
Apinis, Aleksejs 11
Aristotelis 15
Armitsteds, Džordžs 105

B

Balode, Dagnija 119
Bārbale, Guna 114, 128
Bārda, Fricis 73
Bārda, P. 130
Barons, Krišjānis 66, 99, 127
Bārzdiņa, Maija 114
Belsone, Sandra 23, 126, 130
Benidira, Margarita 69
Bērziņš, Ints 119
Bikše, Aigars 24, 25, 126, 129, 130
Blaumanis, Rūdolfs 71, 127, 129
Blumbergs, Ilmārs 14, 15, 19, 29, 83, 95, 126
Blūms, Jānis 19
Brails 13
Brencēns, Eduards 97
Brežņevs, L. 13, 129
Briede, Rūta 117, 130
Brūvere, Ilona 85
Būmanis, A. 11

C

Cicerons 15
Cilinska, Antra 119
Cīlītis, Gunārs 13, 32, 33, 114, 126, 128

Č

Čaks, Aleksandrs 5, 17, 29, 114
Čehovs, M. 127
Čerfase, Lija 11
Čhaidze, Aleksandrs 117, 130

D

Dārziņš, Emīls 85
Daudišs, Imants 18
Dimiters, Juris 117, 130
Dišlers, K. 11
Dostojevskis, Fjodors 25
Dreizers, T. 127
Ducmane, Kristīne 7, 11

E

Eiainēts 7
Eihe, Māra 13
Elere, Ingūna 119, 130
Elers, Holgers 117, 119, 130
Emersons, Ralfs Valdo 5
Endzelīns, J. 11

F

Fēlikss Lielais 29
Ficdžeralds, Frensiss Skots 13
Flečers, Džozefs Smiss 35
Folks, Edgars 34, 35, 117, 126, 130
Franckeviča, Līgita (dz. Ulmane) 14, 15, 29, 37, 41, 47, 55, 61, 66, 71, 81, 85, 87, 97, 111, 114, 115, 117, 129, 131

G

Gaile, Marta 10
Gēte 16
Gorkijs, M. 129
Grīnfelds, Edgars 39, 129
Grundulis, Ivo 40, 41, 126
Gulbis, A. 11

Ģ

Ģelzis, Andrejs 130
Ģelzis, Kristaps 43, 126, 129

H

Helmūte, Ieva 115
Heriots, Džeimss 126

I

Indrāne, I. 130
Irbe, Voldemārs 105
Ivanovs, Juris 55

J

Jancis, Uldis 119
Jaunarājs, Jānis 66
Jēkabs, hercogs 55, 127, 129

K

Kaldupe, S. 130
Kalnačs, Jānis 89
Kaudzītes, brāļi 97
Kazakovs, Eduards 119
Keino, Viktors 119
Kimons 7
Kirhenšteins, A. 128
Kirke, Frančeska 46, 47, 117, 126, 130
Kleinbergs, Arnis 49, 127
Kozakēviča, I. 129
Krastiņa, Sandra 19
Krastiņš, V. 128
Krenbergs, Anrijs 119
Krollis, Gunārs 13, 51, 127
Kronbergs, Andris 49
Krūkle, Helga 39
Krūklis, Aivars 39, 127
Krūmiņš, Dzintars 119
Kursīte, Janīna 19

Ķ

Ķempe, M. 129

L

Lācis, Normunds 85
Lācis, Vilis 8
Lancmanis, Imants 18
Lapiņa, Daina 117, 130
Laukelāns, Jānis 19
Lencs, Jākobs 41
Lībiete, Ilze 55, 117, 127, 130
Lielā, Dace 117, 130
Līvjs, Tīts 25
Lūsis, Gunārs 56, 57, 127, 130

M

Mailīte, Inese 61
Mailītis, Austris 61
Mailītis, Ivars 61, 117, 127, 129, 130, 131

Medne, Laura 117, 131
Miesnieks, Kārlis 97
Mīlenbahs, Kārlis 8, 9, 11
Millers, A. 127
Minhauzens, Kārlis Frīdrihs Hieronīms fon (barons Minhauzens) 77, 127, 129
Muižniece, Rūta 114
Musorgskis, Modests 111

N

Novackis, Henriks 11

O

Okunovs, Olafs 119
Ostvalds, Vilhelms 105, 128
Ošiņa, Sandra 63
Ošiņš, Valdis 5, 63, 65, 124, 130
Ozola-Jaunarāja, Arta 66, 127
Ozoliņš, Aigars 71, 127

P

Padegs, Kārlis 89, 105, 128
Pauls, R. 127
Petraškevičs, Juris 37, 72, 73, 127
Plotka, Aivars 124
Plotnieks, U. 126
Podnieks, Juris 119
Pokornijs (*Pokorny, Julius*) 9, 11
Priedīte, Arvids 77, 117, 127, 130
Pronks, Tijmens (*Pronk, Tijmen*) 10
Pundurs, Dainis 81, 127
Purs, Laimonis 25
Purvītis, V. 126, 129
Putns, Māris 117, 130
Putrāms, Vilnis 85

R

Raičiņeca, Tatjana 119
Rainis 66, 107, 127
Rapa 11
Rimšēvičs, Ilmārs 5, 134
Rodēns, Ogists 111
Ronis, Jānis 82, 83, 129
Rozentāls, Janis 109
Rubess, Bruno 18
Rubins, Dāvids 117, 130
Rubīns, Roberts 119
Rutks, Artis 85, 127

S

Salmanis, Krišs 86, 87, 128
Sarkane, Inta 89, 128
Savisko-Jēkabsons, Santa 119
Sietiņš, Guntars 91, 113, 117, 128, 131
Skalbe, Kārlis 8, 11, 33
Smilģis, Eduards 37, 129
Staļins, J. 129
Stradiņš 127
Stradiņš, Jānis 12, 18
Strupulis, Jānis 14, 23, 29, 33, 35, 49, 51, 55, 57, 77, 89, 91, 95, 107, 114, 117, 128, 129, 131
Stumbre, L. 129
Subačs, Māris 85

Š

Šalma, Anete 119
Šēnbergs, Laimonis 12, 13, 15, 18, 19, 87, 97, 114, 117, 128, 131
Šilova, Olga 100, 101, 117, 128, 129, 131
Šime, Baiba 117, 131
Šmits, Pēteris 8, 9, 11
Švābe, A. 11

T

Teters, Daina 6, 134, 135
Ticiāns 47
Tipainis, Aleksandrs 95
Tretjakovs 107, 130
Umblija, Ramona 12, 118, 119, 135

V

Vācietis, O. 130
Valdemārs, Krišjānis 66, 127, 129
Valdens, Pauls 105
Valters 11
Vārpa, Andris 73, 105, 117, 128, 129, 131
Vēciņš, Ēvalds 11
Veitmane, Klāra 11
Vērmane 128
Vīķe-Freiberga, Vaira 55
Vilcāns, A. 127
Villerušs, Valdis 117, 131
Vinči, Leonardo da 5
Virza, Edvarts 19
Vītolīņš, Andris 117, 131
Vītols, J. 128
Volless, E. 126
Voloviks, Dmitrijs 119
Vorkals, Henrihs 107, 117, 128, 131
Vots, Krišjānis 119

Z

Zābers, Vilnis 85
Zāle, Kārlis 87, 128, 129
Zaļkalns, Teodors (līdz 1939. g. – Teodors Grīnbergs) 110, 111, 129
Zandere, Inese 72
Zariņš, Rihards 12, 18, 107, 112, 113, 118, 122, 128
Ziedonis, Imants 18
Zimmels, Georgs (*Simmel, Georg*) 7, 9, 11, 118, 134
Zolā, E. 127
Zvirgzdiņš, Artis 117, 130

Ž

Žodžiks, Imants 5, 63, 65, 124, 130

Blanchet, François 17

Buske, Helmut 11

Devrient 63, 65

Duncker 11

Ferguson, Niall 11

Fritzsche, E. W. 11

Giesecke 63, 65

Humblot 11

Ipatova, Natalia 17

Kampmann, Ursula 16

Karjalainen, Henna 16

Krause 5, 17

Mann, Stuart Edward 9, 11

Mehlhausen, Wolfgang J. 16

Michael, Tom 17

Nietzsche, Friedrich 6, 11

Pattloch 11

Pauly 6, 7, 11

Sassmannshausen, Jörg 16

Trapp, Wolfgang 7, 11

Voorhees, Jane 107, 130

Yeoman 16

Вейсман, А. 7, 11

Шичалин, Ю. 11

Summary

This book aims to highlight the contribution of the authors of coins and banknotes issued by the Bank of Latvia in the last 20 years. It is the creative energies and professional skills of the artists that have helped the design of Latvian national currency to receive high acclaim internationally and gain popularity at home.

To achieve the goal set 20 years ago, i.e. to have every new coin and banknote contain a message about our culture, the Bank of Latvia has consistently applied the principle of creative competitiveness. It has invited the participation of artists of different generations who generally work in genres that are very remote from coin design and technologies but have proved their individual mastery in art that is perfect in form and has a deep content.

The bulk of this book has been allotted to the individual authors, including their visual portraits, reproductions of their work and verbal self-portraits as well as the artists' thoughts about collaboration with the Bank of Latvia.

In the introductory part, Governor of the Bank of Latvia Ilmārs Rimšēvičs looks back at the 20 years spent carrying out this art project and semiotacist Daina Teters meditates on the very concept of money.

The divine reflection in money. Summary. Daina Teters, Ph.D.

During its relatively short history, money has managed to acquire one of the most discrediting reputations: it bends the straight and corrodes the pure; even though it is an axiom that money does not guarantee happiness, it is a mainspring of desire; Jesus was betrayed for just a couple of dozen pieces of silver, and Latvians say that even the devil dances for money.

Excess becomes money. At the root of each and every big historical event there lies some creative or destructive financial secret, be it the First Crusade in 1096, which set in motion the Central European monetary system, or the most impressive and impeccable counterfeiting operation in history that really took off in the summer of 1943 and was carried out in German concentration camps by their inmates, or the establishment of the first credit card company Diners Club only because some New Yorker did not have enough money to settle his restaurant bill.

We tend to associate the power of money with the devil, without realising that its origins are actually divine. The algorithmic schema of the creation of the world allowed for order and uniformity and presented a way of replacing the qualitative diversity of the world with a sign translated into a number, measure and weight, i.e. money.

The divine reflection in money is present at all times and places. How man treats this reflection is another matter.

Art historian Ramona Umblija, Member of the Bank of Latvia Coin Design Committee, describes the principles and methods used by the Bank of Latvia in currency design. These very principles and methods have allowed the Bank to perform brilliantly in a field that, for Latvia, was completely new.

The book includes views by foreign experts and ideas of the Bank of Latvia Coin Design Committee as well as historical materials about the beginnings of the restored national currency, the lats, in the early 1990s and information about the forms of collaboration between the Bank of Latvia and the society at large. Included are also a description of the concept behind the multimedia exhibition dedicated to the 20th anniversary of the restored national currency and its overview.

UDK 737(474.3)
La 760

Ls • 20. Nacionālās valūtas mākslas gadi

Sastādītāja Ramona Umblija
Redaktores: Aija Grīnfelde, Dace Ķerus, Marika Ķirīte
Tulkotāja angļu valodā Ieva Lešinska-Geibere
Dizains un makets: Ingūna Elere, Tatjana Raičiņeca
Fotoportreti: Santa Savisko-Jēkabsone

Fotogrāfi: Aigars Altenbergs, Leonards Birzmalis, Normunds Brasliņš, Tomass Folks, Līgita Franckeviča, Kristaps Ģelzis, Armands Lācis, Gunārs Lūsis, Ivars un Inese Mailiši, Arvīds Priedīte, Dainis Pundurs, Jānis Ronis, Krišs Salmanis, Inta Sarkane, Aivars Siliņš, Ansis Starks, Jānis Strupulis, Indriķis Stūrmanis, Andris Tenass, Genādijs Varlamovs un Henrihs Vorkals.
Fotoattēli no Latvijas Mākslas akadēmijas Informācijas centra, Latvijas Nacionālās operas arhīva, Latvijas Nacionālā vēstures muzeja un *The Royal Mint* (Lielbritānija) muzeja.

Atbildīgā par izdevumu – Aina Raņķe
Izdevējs – Latvijas Banka
K. Valdemāra iela 2A, Rīga, LV-1050
www.bank.lv

© Latvijas Banka, 2013
© Daina Teters, Ramona Umblija, Latvijas Banka (teksts), 2013
© Ingūna Elere (dizains), 2013

Pārpublicēšanai (tekstuālai, informatīvai, fotogrāfiskai, elektroniskai) nepieciešama Latvijas Bankas atļauja un obligāta avota norāde.

Rakstos izteiktie secinājumi atspoguļo autoru viedokli, un autori uzņemas atbildību par iespējamām pieļautajām neprecizitātēm.

Latvijas Banka pateicas SIA "H2E" par sadarbību izdevuma tapšanā.

Lokšņu papīrs – *Arctic Volume White*, vāka papīrs – *Winter Kashgar Glacier 56*.

Iespiests SIA "Livonia Print"

ISBN 978-9984-888-26-2